

MASTEROPPGAVE

*HUD. En eksperimenterende og skapende studie
av/om/med hud i et småbarnspedagogisk landskap*

Mette Jørgensen og Nina Solberg
Kandidatnummer 110972 og 80962

Dato 12.05.2021

Masterstudium i barnehagepedagogikk og småbarnsvitenskap (0-3 år)
Avdeling for lærerutdanning

Forord

Det er høst 2015, og veiene våre møtes. En av oss er barnehagelærerstudent og en av oss er veileder. Vi finner snart kjemien, vi er liksom samkjørte i vårt pedagogiske grunnsyn. Vi tenker ganske likt når det gjelder synet på barnet, og på de yngste barna spesielt. Vi ser på de yngste barna som kompetente likeverdige mennesker med kompetanse på eget liv, og med evne til å lære bort til oss, på lik linje som vi kan lære bort til dem.

Student og veilederrollen avsluttes våren- 2016. Så møtes vi igjen høsten- 2017, og vi møtes på Høgskolen i Østfold, campus Halden. Der har vi begge påbegynt masterstudium i Barnehagepedagogikk og småbarnsvitenskap (0-3 år). Den ene av oss har startet på første året, den andre av oss går 2 året. Tiden går noe mer, så tar vi kontakt via telefon. Det er ledig stilling som barnehagelærer i barnehagen som veileder har arbeidet under hele tiden. Tidligere student søker, og får jobben. Snart starter også samarbeidet og tankene rundt masteroppgaven, og vi blir ganske fort enige om å skrive masteroppgaven sammen. Vi har så mange like tanker og syn på småbarnspedagogikken som vi tenker kan sammenfattes i en oppgave med ulike perspektiver satt opp imot hverandre. Vi tenker at vi kan utfylle hverandre på en positiv måte uten at det skal kunne oppstå utfordringer vi ikke kan greie å håndtere.

Utfordringer oppstår, som for eksempel Korona krisen. Men vi kom oss gjennom, først med 6 ukers hjemmekontor etter at Norge stengte ned alle skoler og barnehager 13 mars- 2020. Det ble mange møter via Teams og per telefon hvor vi reflekterte og diskuterte tematikken vår. Vi må nok innrømme at det var en spesiell tid, og at vi kanskje ikke fullt ut arbeidet godt nok med temaet vårt i denne tiden. Det var så mye annet vi måtte ha fokus på, og dette fokuset hadde vi aldri opplevd og måtte takle. En slik hverdag hadde vi aldri opplevd maken til.

Indre Østfold kommune har etter ukontrollert smittespredning av covid-19, valgt å stenge SFO og barnehagen igjen i enda en uke, uke 33 for å være eksakt. Dette skjer midt i oppstart for nye barn i barnehagen. Dette betyr at oppstart i barnehagen blir «fryst» og måtte gjenopptas igjen etter åpning uke 34. Igjen sitter vi på hjemmekontor uten fysisk kontakt med barn og andre. Det er kun lov med kontakt innenfor husstanden. Dette er en del av konteksten vi arbeider og forsker i.

Men, vi kom oss gjennom, og vi vil først og fremst takke vår nærmeste familie. Vi vil takke mann, og barn for tålmodighet, og for plass og tid til å arbeide med oppgaven. Og ikke minst for forståelse for hvor viktig dette har vært for oss. Dere har holdt ut med oss, og dere har sett oss gjennom mange og ulike uttrykksformer, som for eksempel glede, frustrasjon, litt

«fjerne» og til tider lite tilstedeværende i hverdagen. Dere har i tillegg måttet leve med ny tapet på veggen, nemlig masteroppgaven vår. Slik var det inntil vi måtte «flytte ut» til et større rom for å legge oppgaven utover gulvet, og fysisk arbeide oss gjennom prosessen gjennom kroppene våre, krabbende rundt på gulvet med oppgaven vår skrevet ut på papir. Barna våre har derimot også forstått at tiden har vært inne for å få «ja» til flere ønsker enn tidligere. Avslutningsvis har dere også måttet «holde ut» med vår rabling rundt vår tematikk og har nok til tider tenkt at vi er litt «gale». Noe vi til tider har tenkt selv også, men igjen, tusen takk. Vi lover at livet skal dreie seg om mer enn masteroppgave etter hvert, selv om det har satt store spor i oss og fortsatt vil være en del av oss, vår hud.

Videre vil vi takke Bente Ulla som vår veileder for engasjement, interesse, råd og veiledning. Uten deg Bente ville prosessen frem mot innlevering av denne oppgaven vært annerledes. Du har gitt oss så mange gode tanker, og du har hjulpet oss å se mulige veier å gå for få dette til. Du har også utfordret oss til tider der vi har følt at vi ikke har forstått, men du har vært tålmodig og har hatt troen på at dette skulle vi få til! Tusen takk.

Vi ønsker også å takke Erin Manning og Brian Massumi for inspirasjon, tanker og refleksjoner. Vi har vært så heldige å møte de personlig på campus, og det var en ren fornøyelse med tanke på deres ekthet, ydmykhet, nærhet, likeverd, godhet og menneskelighet. Det var en helhet i deres måte å være menneske på som ga oss så mye inspirasjon, og ikke minst lyst til å vise de respekt og hedre de gjennom denne masteroppgaven. De strålte ut en godhet med en tro på mennesket, og de virket som mennesker som står i stormer og motstand uavhengig av ytre påvirkninger. De strålte ut en tro på hva de står for, og hva de tror på. Tusen takk Erin og Brian. I tillegg sender vi Erin Manning en ekstra takk, som på forespørsel fra oss, tok seg tid til å sende oss en artikkel vi ønsket oss.

Vi ønsker også å takke alle lærerne våre, prosessleseren vår Mette Røe Nyhus, samt medstudenter på Campus i Halden for interesse og engasjement. Dere er en herlig gjeng som er oppriktig interessert i alle studentene deres, og som gjør alt dere kan for å hjelpe alle og enhver av oss. Vi må også takke alle våre medarbeidere på jobb som har vært interessert og behjelpelige med å bistå oss i prosessen.

Til sist, men ikke minst ønsker vi å takke **de yngste barna** i barnehagen som gjennom denne prosessen har vist oss hvilke muligheter huden vår har. De har lært oss så mye, så mye nytt som for oss har åpnet opp og utvidet begrepet hud. Tusen takk!

Innholdsfortegnelse

Forord	- 2 -
Sammendrag	- 6 -
English summery.....	- 7 -
Kapittel I.....	- 8 -
Innledning.....	- 8 -
<i>En studie med bakgrunn i arbeid med de yngste barna</i>	- 9 -
<i>Tema skyves mot hud som blir til og er i forandring.....</i>	- 11 -
<i>Hud blir til i en teatersal sammen med de yngste barna.....</i>	- 12 -
<i>En problemstilling blir til innenfor prosessfilosofi</i>	- 15 -
<i>Væren her og nå, OG tilblivelser.....</i>	- 16 -
<i>Begrepsavklaringer knyttet til problemstillingen og problemfeltet.....</i>	- 17 -
<i>Kropp/kapasitet/affekt.....</i>	- 17 -
<i>Minor/major gestures.....</i>	- 18 -
<i>Mål som ble retningsgivende for arbeidet med studien.....</i>	- 19 -
<i>Hvorfor forfølge hud? Linjer trekkes mot småbarnsvitenskaplige bidrag.....</i>	- 19 -
<i>Å tenke gjennom hud.....</i>	- 20 -
<i>Oppgavens oppbygning.....</i>	- 21 -
Kapittel II	- 23 -
Et spenningsfelt i endring.....	- 23 -
<i>Et historisk tilbakeblikk.....</i>	- 24 -
<i>Tilblivelser i 1995.....</i>	- 25 -
<i>Tilblivelser i 2005.....</i>	- 25 -
<i>Tilblivelser i 2006.....</i>	- 27 -
<i>Tilblivelser i 2017.....</i>	- 28 -
<i>En historisk hudløs rammeplan?.....</i>	- 30 -
Kapittel III	- 31 -
Hud blir til etikk.....	- 31 -
<i>En metodologisk tilnærming med vekt på prosess.....</i>	- 32 -
<i>En metodologi med vekt på en politisk og etisk verden.....</i>	- 32 -
<i>Etiske overveielser når flere har blitt involvert i eksperimenteringen.....</i>	- 33 -
<i>Etikk suppleres av juridiske steg.....</i>	- 35 -
<i>Viktige etiske spørsmål som ble avklart.....</i>	- 36 -
<i>Vi kommer ikke unna problemene.....</i>	- 37 -
<i>Moral og etikk i sammenheng.....</i>	- 37 -
<i>Oss som forskere, barnehagelærere, enkeltindivider og studenter; samtidige roller</i>	- 38 -
<i>Et større nettverk av involverte</i>	- 39 -
<i>Minor-/major gesture gjennom en prosessuell tilnærming.....</i>	- 42 -
Kapittel IV	- 46 -
Metodevariasjoner	- 46 -
<i>Vitenskapsteoretisk tilnærming blir til metodevariasjoner</i>	- 47 -
<i>Prosess frem mot et konstruert stopp, og inn i nye spørsmål.....</i>	- 49 -
<i>Installasjon i rom; notater blir til</i>	- 49 -
<i>Notater; poesi blir til.....</i>	- 50 -
<i>Drøftinger; bilder og fotografier blir til.....</i>	- 50 -
<i>Pandemi; globale spor blir til</i>	- 50 -
<i>Fagfellesskap: Det kollektive felleskapet blir til.....</i>	- 51 -
<i>Observasjon blir til paradokser.....</i>	- 51 -

<i>Ord om hud blir til poesi.....</i>	<i>- 52 -</i>
<i>Hud blir til kroppslig kunnskap og viten.....</i>	<i>- 56 -</i>
<i>Tanker gjennom diffraksjon; analyse blir til.....</i>	<i>- 58 -</i>
<i>Sand, grus og kaviar.....</i>	<i>- 60 -</i>
Kapittel V.....	- 61 -
Hudhendelser møter begreper fra Manning og Massumi.....	- 61 -
<i>Hudhendelser utvides gjennom analyse.....</i>	<i>- 62 -</i>
<i>Kroppens kapasitet gjennom affekt.....</i>	<i>- 62 -</i>
<i>Amodalitet i affekt - hud danser på tvers av sanser.....</i>	<i>- 64 -</i>
<i>Hud blir erfaring.....</i>	<i>- 65 -</i>
<i>Hud blir et godt problem.....</i>	<i>- 66 -</i>
<i>Affekt som relasjonell og sosial.....</i>	<i>- 68 -</i>
<i>Affekt som produktiv kraft.....</i>	<i>- 69 -</i>
<i>Mekanismer av mekling.....</i>	<i>- 71 -</i>
<i>Bølger av tenke-føling.....</i>	<i>- 72 -</i>
<i>Hud som språk i selv-selv interaksjoner.....</i>	<i>- 75 -</i>
<i>Hud blander språk og sanselighet.....</i>	<i>- 76 -</i>
<i>Hud blir til i et feministisk landskap.....</i>	<i>- 78 -</i>
<i>Hudens språk som en dans.....</i>	<i>- 79 -</i>
<i>Hud får lyd.....</i>	<i>- 79 -</i>
<i>Hud som deltakende i kontekst.....</i>	<i>- 81 -</i>
<i>Hud som hukommelse, i tid.....</i>	<i>- 88 -</i>
<i>Hud som interaktiv selvforsyning.....</i>	<i>- 92 -</i>
<i>Hud som beholder for erfaring.....</i>	<i>- 96 -</i>
Kapittel VI.....	- 101 -
Stopp!.....	- 101 -
<i>Problemet utvider seg gjennom nye aktualiseringer.....</i>	<i>- 102 -</i>
<i>Hud blir politikk, hud blir makt, hud blir etikk.....</i>	<i>- 105 -</i>
<i>Hud som et av de yngste barnas 100 språk.....</i>	<i>- 107 -</i>
<i>Hvordan kan hud aktualisere ansvar?.....</i>	<i>- 108 -</i>
<i>Fokus på verbalspråk skygger for fokus på hudens språk.....</i>	<i>- 110 -</i>
<i>Fra representasjonsproblematikk til estetisk vibrasjon.....</i>	<i>- 111 -</i>
<i>Estetikk blir til amodal persepsjon og vitalitet i bevegelse.....</i>	<i>- 113 -</i>
Kapittel VII.....	- 115 -
Avrunding inn mot nye sammenhenger.....	- 115 -
<i>Uendelige variasjoner.....</i>	<i>- 116 -</i>
<i>Hud fortsetter å bli til.....</i>	<i>- 117 -</i>
Litteraturliste.....	- 121 -

Sammendrag

Denne masteroppgaven synliggjør en studie av *barnehagepedagogikk og småbarnsvitenskap (0-3 år)* gjennom å rette oppmerksomhet mot nyanser av samspill med de yngste barna i barnehagen. Hud plasseres som en sentral del av nyansene.

Tematikken ble aktualisert gjennom at vi som forskere opplevde gåsehud i en teatersal. Hårene på huden reiste seg der vi satt på gulvet sammen med publikum på fortrinnsvis 1-3 år. Opplevelsen ble utgangspunkt for mange spørsmål og diskusjoner. Kan nysgjerrighet mot hud utgjøre nyanser i samspillet på småbarnsavdelinger? Er hud en del av språket? Kan økt fokus på hud bidra inn i det småbarnspedagogiske forskningsfeltet? Og ikke minst: kan vi se utover hva hud *er*, og spørre hva det *kan bli*?

Oppgaven retter fokus mot hud, og dette laget har i prosessen fått stor betydning for oss i selve livet. Vi har arbeidet med prosessfilosofi, hvor vi i og gjennom hud, sammen med barna på gulvet på en småbarnsavdeling, igjen og igjen har spurt: hva kan hud fortelle oss? Vi har gjennom studien arbeidet og eksperimentert særlig med Erin Manning og Brian Massumi's tilnærminger til prosess. Ved å ta prosess på alvor har vi også forsøkt å sprengte ideer om språk til noe mer enn det verbale. Gjennom hud har vi oppdaget andre sider og andre lag ved samspill, og vi spør hvordan vi kan la det få verdi.

Målet med oppgaven har vært å inkludere hud som en verdifull og viktig del av språket, og bidra inn i det småbarnsvitenskaplige feltet med flere nyanser av de yngste barnas samspill og uttrykksformer.

English summery

This master thesis highlights a study in *Master in Early Childhood studies (0-3 years)* through focusing on aspects of interaction with the youngest children in the kindergarten. Skin is positioned as a central part of these aspects.

The theme was actualized through and experienced by the fact that we as researchers experienced goosebumps in a theatre hall. The hair on our skin rose as we sat on the floor together with the rest of the audience, primarily 1-3-year old's. The experience turned out to be the starting point for many questions and discussions: Can curiosity towards skin creates nuances of the interaction with the youngest children in kindergarten? Is skin part of a language? How might an increased focus on skin contribute to the field of early childhood education and care? But not least – is it possible to orient beyond skin as essence, and ask how it might become?

The thesis focuses on skin, and in this process this aspect has made a great importance in our lives. We have worked with the philosophy of process where we in, and through skin, together with the youngest children in kindergarten, have asked over and over: what can skin tell us? We have through this study especially worked, and experimented with Erin Manning and Brian Massumi's approaches to process. By taking process seriously, we have also tried to go beyond language as representation. We have discovered other layers and aspects of interaction through skin, and we ask how can we make this of value?

The aim of the thesis has been to include skin as a valuable and important part of language and contribute to the area of early childhood education and care with more nuances of the youngest children's interaction and forms of life.

Kapittel I

Innledning

En studie med bakgrunn i arbeid med de yngste barna

Denne oppgaven har blitt til gjennom flere år i tett samspill med de yngste barna i barnehagen, et samspill som viser seg å være stadig mer omfattende og variert enn vi mestrer å ta inn over oss. Denne studien skal gå inn i nyanser av dette samspillet, for å utvide, og la det åpnes for mer som skal bli.

En hendelse i starten av studien aktualiserte studiens tematikk gjennom en opplevelse av gåsehud. Opplevelsen ble til oppdagelse i det intensiteten i øyeblikket satte spor i huden og åpnet nye spørsmål: Hva er hud? Kan hud være mer enn det du ser? Hva kan hud bli? Denne nysgjerrigheten skapte grunnlaget for å utforske barnehagepedagogikk og småbarnsvitenskap gjennom hud. Tidlig i studien hadde vi landet valget med å skrive om hud som språk, da vi ønsket å finne en inngang til å åpne språk til å også omfatte hud i relasjon. Vi undret oss over hvordan det er mulig å eksperimentere med tematikken, men fokuset mot hud skulle derimot vise seg å bli mer enn språklig etter hvert som nye hendelser ble til. Vi møtte hud på nye måter. Og dette dannet også utgangspunkt for nye spørsmål. Vi erfarte at begrepet hud kunne uttrykkes på ulike måter. Men vi fikk en utfordring med at de tre bokstavene H, U, og D syntes å ha kraft til å bekrefte noe som allerede var gitt. Kunne vi åpne begrepet mer?

De abstrakte ordene kom stadig til kort i utforskingen. Vi vektla å utforske sammen med barna på avdelingen der vi arbeider som pedagogiske ledere. Vi har brukt ulike tilnærminger i forskningen vår og valgt å bringe inn fotografier, og poetiske uttrykk underveis i utforskingen. Ulike uttrykk og tilnærminger til hud har skapt mulighet for nye «slag mot tanken», og åpnet for fortellinger bortenfor akademisk argumenterende setninger. Under utvikling av studien, har vi møtt «slag mot tanken» fra flere hold. Også fra tiden som studien fant sted i. For problemstillingen viste seg å bli aktualisert på nytt og på nytt. I fremstillingen av oppgaven vår har vi valgt å sette våre egne tanker og refleksjoner i tankebobler. Det er satt inn for å skape et brudd, som et slag mot tanken.

Arbeidet med studien startet med en klar plan for hvordan prosessen frem til oppgaveinnlevering skulle se ut. Men våren 2020 oppstod en situasjon som plutselig forrykket temaet for oppgaven og ble med oss videre i hele arbeidet med studien frem til innlevering av oppgaven. En pandemi av et virus rammet verden og barnehagelivet. Og plutselig, samtidig som vi var i gang med å forme studien, var vi inne i en hverdag der hud og nærkontakt var forbudt!

Vi befant oss plutselig i en hverdag der det ble vanskelig å forske på hud og språk ut ifra planen vi hadde lagt. Vi befant oss i en hverdag der hjemmekontor var virkeligheten i seks

uker, og hvor vi overhodet ikke hadde noen kontakt med barna i barnehagen. Beskyttelsen av barna skulle nå være i familien, og de offentlige institusjonene utgjorde en fare for smitte. Både skolene og barnehagene ble stengt ned. Så kom kortere åpningstider og myndighetene produserte smitteveiledere til personalet i barnehagene som endret seg kontinuerlig. Når vi nå skriver på denne oppgaven, har barn og voksne vært delt inn i kohorter med strenge vaskerutiner i alle landets barnehager. Vi undret oss over hvordan det var med barna, og hvordan pandemien ville prege dem? Hvordan vil pandemien prege huden på nye måter?

Nærkontakt og berøring ble forandret. Vi fikk høre fra bekjente om historier der kjæledyr ble mett på nærkontakt. Der for eksempel katter «ble kost i hjel», og der de ville bort fra all denne «røringen». Var vi «utsultet» på nærkontakt? Er vi «avhengig» av å bli berørt, og å berøre? Dette dannet et viktig grunnlag for hvordan vi kunne fortsette studien. Men det skulle vise seg å være under stadig endring. Da vi nærmet oss sommeren 2020 varslet myndighetene at de hadde fått relativ god oversikt over pandemien og valgte å åpne deler av samfunnet igjen. Vi åpnet barnehagen 20.04.20, også for de barna som ikke har foresatte med samfunnskritiske yrker, eller barn med særlige behov. Igjen kunne vi berøre hverandre. Igjen var vi nær hverandre og hud møtte hud. Men hvordan er det nå på gulvet sammen med de yngste barna? Barna kommer oss i møte, tillitsfulle og fulle av liv. Vi blir invitert inn i deres verden, på gulvet sammen med dem, ute oppe i en buske, løpende, krabbende og syklende. Vi får være med. De lar oss observere deres hud, deres kropp og deres samspill. Det virker tilsynelatende som de er uberørt av alt oppstyret rundt dem med regler, rutiner, smittehåndtering og oppdelte soner ute og inne. Bildet nedenfor, av hendene under rennende vann er et blikk inn i den nye hverdagen vår, hvor vasking av hender ble et viktig tiltak for å holde virus borte.

***Vaske hender, vaske hender
Såpe på, såpe på
Hendene blir rene,
hendene blir pene
Tørk tørk tørk, tørk tørk tørk***

Fotograf: Mette Jørgensen.

Vi måtte stille spørsmål rundt hud på nytt, da livet i barnehagen brått tok en ny form. Var bakgrunnen for studien igjen endret? Var barna og hudene endret? Var vi ansatte i barnehagene endret? Hadde pandemien endret oss for alltid? Vi ble igjen stående i en situasjon der vi opplevde at hud aldri kunne bli det samme igjen. En prosess hadde tatt ny form.

Tema skyves mot hud som blir til og er i forandring

Hud var ikke bare et abstrakt begrep. Huden berørte oss, både i fokus og i måter vi kunne være sammen på. Under pandemien kunne vi oppleve i barnehagen at noe hadde forandret seg, og det med kraftig styrke. Kraft er energi, sa Bente Ulla ved en forelesning (22.08.20). Hvilken kraft, hvilken energi kan operere gjennom, eller på hud? Kraft, er det makt? Dette var spørsmål som vi diskuterte oss imellom, og som hang «i luften» som sterke ord lenge etterpå... **Kraft er energi.** Hva betyr det om vi setter det i forbindelse med hud?

Dersom vi tenker på kraft som «hudminner», i tid og tanker, kan vi kanskje se på det på denne måten. Arr, merker, sår og farge har betydning for hvordan du «leser/forstår» din egen hud. Minner som din egen hud bringer frem via et visuelt blikk bringer frem fortid, nåtid og fremtidig i et og samme uttrykk (Massumi, 2015).

5 klasse, vinter, og høy fart inn under skuret. «Søkk» i huden. Minnet, hudminner, om da, nå, og fremover i tid.

Fotograf: Mette Jørgensen.

«I møte med en motorsag».

Hvilke minner forteller huden om?

I tid og i hendelse.

I fortid, nåtid og fremtid?

Fotograf: Mette Jørgensen.

I denne oppgaven har vi valgt å åpne begrepet hud som en mangfoldig tematikk. Å oppdage at huden forandret seg, og at huden ble til på nytt, skapte nye spørsmål. Prosessen med å utvide tematikken var med på å forskyve studiens problemstilling, og muligheten vi hadde til å eksperimentere med tematikken. Nå vil vi videre, og under, gjøre rede for sammenhengen mellom tema og problemstilling – og ikke minst, hvordan tema og spørsmålene vi stiller også er deler av metodologiske valg.

Hud blir til i en teatersal sammen med de yngste barna

Vår interesse for hud som språk kom for fullt etter en opplevelse under forestillingen Stem mestammen, februar- 2019¹. Stem mestammen er en teaterforestilling for barn i

¹ Vi viser til nettsiden <https://dansehus.com/forestillinger/stemmestammen> eller <https://baerumkulturhus.no/stemmestammen> for videre informasjon med henhold til forestillingen.

aldersgruppen 0-3 år. Vi var deltagere i publikum denne febuardagen, og vil her forklare hvordan hud kunne aktualisere seg under forestillingen.

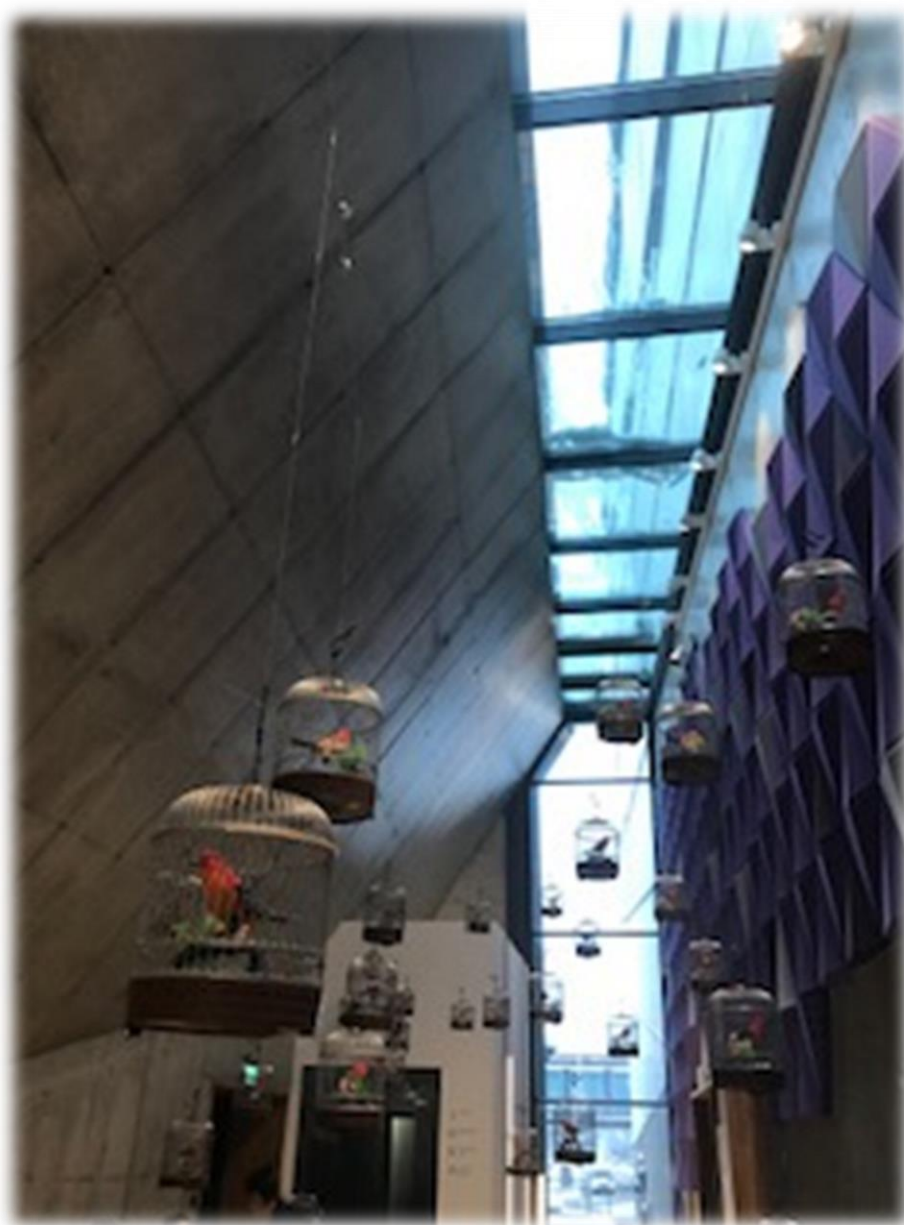
Fra der vi satt på gulvet, kunne vi se at teaterforestillingen var ledet av fire voksne menn i primærfargede knestrømper og gymsokker som spretter rundt på scenen. Stemmestammens nettside beskriver forestillingen sin, og fremhever følgende: «De er hester og høns, kamerater, utforskere og sangere, mens barna sitter på puter rundt i en ujevn sirkel. En sentral kvalitet ved forestillingen er forunderlig, men Stemmestammen er mer enn absurdteater med sterke farger og rare bevegelser. Den blander løse hverdagselementer som småprat og lekeslåssing med flerstemte øvelser i sang i unison dans. Forestillingen veksler mellom imponerende sang, stram koreografi, og en leken henvendelse til enkeltbarn. Det handler om en stemning av å være avslappet, til å være høytidelig, og forbindelsen mellom utøver og barn som lager et felleskap i rommet. Forestillingen kretser rundt mannsstemmen, og baserer seg på samspillet mellom utøvere på fysisk teater og mime-elementer. Det er videre bruken av mannsstemmen som skiller Stemmestammen fra andre fysisk orienterte småbarns forestillinger. Alle de fire mannlige utøverne er medskapende, de snakker, nynner, synger, gauler, hoier og hvisker, alene, i harmoni og i disharmoni. Stemmene deres introduseres som bærende elementer fra første øyeblikk da en av utøverne hoier ut over klyngen av barnehagebarn, og dette følges opp inne i scenerommet under hele forestillingen. For eksempel spiller utøverne på hverandres lyder eller hverandres bevegelser gjennom hele forestillingen. I en scene går de fra en barokkarie med klar kontratenor til felles sjømannsralling. Ved en annen smyer utøverne seg fra kinn til kinn og gir hverandre klemmer, og i en tredje dundrer de rundt i lokalet som vrinskende hester og får gulvet til å vibrere». Noe av de aller fineste, og hvor følelsen av hud som språk kom til oss, var kanskje mot slutten, der bjeller over lydanlegget som utgjorde akkompagnementet til den lyse stemmen som var i fokus, og hvor de andre fyller ut harmonien i en stemningsfull sang. I tillegg ble det brukt lyselementer som forsterket det hele.

Forestillingen inviterte inn til estetiske samspill. Samspill hvor det bygges erfaringer der de yngste barna får delta i mange og ulike aktiviteter som tilbyr brede muligheter for presentasjoner og valg. Og å få uttrykke seg i kunstnerisk form er en rett vi burde løfte frem som en mulighet for overskridelser og kreativitet i samspill med dem det gjelder (Fønnebø, 2015). Vi som forskere og barnehagelærere følte også på disse mulighetene, som igjen ga oss erfaringer vi tok videre med oss i prosessen med å skrive denne masteroppgaven.

Teaterforestillingen involverte også forskere innen småbarnsvitenskap ved Høgskolen i Østfold. Da vi møtte opp på Bærum kulturhus denne dagen, ble vi møtt av Førstelektor Mette Røe Nyhus fordi oppsetningen også var del av et forsknings- og utviklingsarbeid ved avdeling

for Lærerutdanning. Hun hadde i forkant invitert oss med som tilskuere til førpremieren, og vi var fulle av forventninger. Forventningene var jo for så vidt klare, vi fikk ikke ta bilder eller film under forestillingen. Men allikevel, forventningene lå til forestillingen.

Da vi ankom Bærum kulturhus ble vi geleidet inn gjennom foajeen hvor det hang et mangfold av «fuglebur» med skravlende og syngende fugler fra taket som bilde nedenfor viser.

Fotograf: Nina Solberg.

Derifra ble vi geleidet videre med aktører fra forestillingen ned mot scenen hvor forestillingen skulle foregå. Det var trapper, det var aktører som sto utkledd og utøvde lyder, i solo, og i akkord, eller kor nedover til scenen hvor forestillingen skulle foregå. Vi ankom til slutt «rommet», det var noe mørkt, men med stemningslys, det var satt ut «stubber» og lignende vi kunne sitte/ligge på. Alt etter behov. Vi satt oss ned, og det hele startet.

Det hele førte til en utvidet oppmerksomhet mot hud. Under forestillingen erfarte vi som forskere en kroppslig opplevelse som fikk oss til å vende blikket vårt mot hud som språk. Under forestillingen opplevde vi en sanselig språklig opplevelse, gjennom huden. Huden vår snakket til oss! Huden vår ga oss en opplevelse som igjen ga oss bølger av tanker og opplevelser som vi mener kan kategorisere hud som språk. Vi ble interessert i hvordan ulike sanselige møter kan påvirke de yngste barnas hud, og hvordan vi kan «lese» hud som et estetisk, og som et sanselig språk hos de yngste barna i barnehagen. Kunne disse opplevelsene gi oss drivkrefter i forhold til målene vi har satt oss?

En problemstilling blir til innenfor prosessfilosofi

I møte med hud i barnehagehverdagen, viste temaet å stadig forskyve seg. Det gjorde spørsmålene våre også. Men i utgangspunktet var vi opptatt av å bryte med forestillinger om at huden bare har til funksjon å ramme inn en menneskekropp. Spørsmålene måtte rettes mot kroppen, men også strekke seg lenger, og inn mot variasjoner. Hvordan kan vi utvide fokuset, hvordan kan hud både utgjøre et språklig og estetisk område? Vi har prøvd ut forskjellige innganger til å stille nye spørsmål rundt huden, og har forsøkt å ikke bare lande i hva hud er. Da har vi undret oss over hud som prosess, og hva hud egentlig kan bli i et prosessperspektiv. Et av holdepunktene våre var at eksperimenteringene skulle prege spørsmålene våre. Vi satte derfor frem følgende problemstilling:

Problemstilling: Hvordan kan vi eksperimentere med hud gjennom og i prosess?

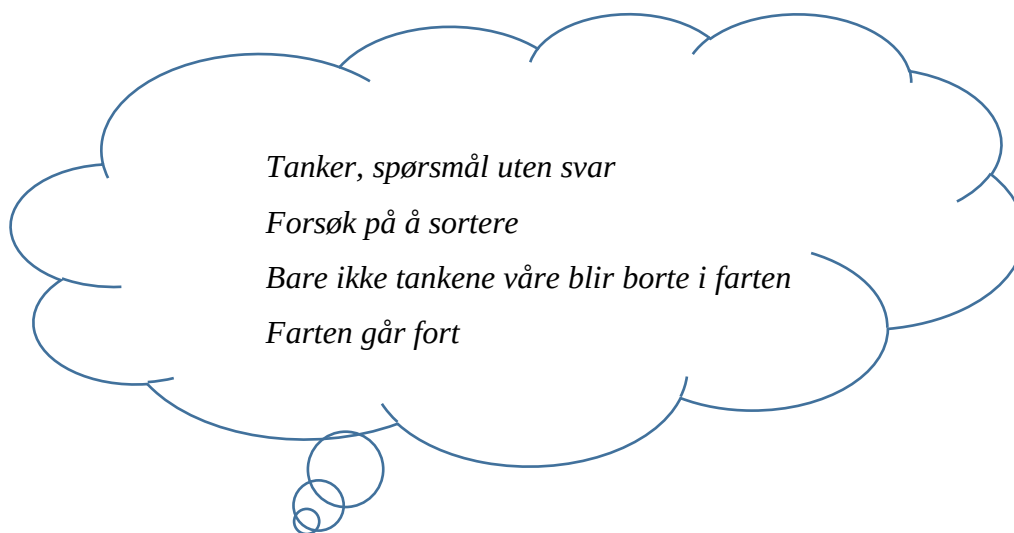
Væren her og nå, OG tilblivelser

Videre ønsker vi å løfte noe av de yngste barnas språklige kompetanse og mangfoldighet med både et fokus på en væren «her og nå», og hvordan denne væren innebærer bevegelse. Vi tenker på det som en ontologi hvor vi er nysgjerrige på hud som «væren i verden», hvor hudens språk og betydning er i fokus. Vi startet prosessen med blant annet å være opptatt av de yngste barnas hud, hvor vi var opptatt av hvordan de ofte uttrykker et ønske om å kjenne på alt med føtter, hender, eller via munnen. Gjennom et medisinsk perspektiv, kan vi oppdage hvordan hud som organ er full av sanseceller, og hvor huden på lepper, fingertupper og tær befinner det seg størst konsentrasjon av føleceller (Grimeland, 2012). Men det er også mer. Det er større. Det kan omfatte både liv og død: «Hvis du ikke tar på meg, dør jeg!» skriver Grimeland (2012, s. 14), og henviser til at berøringssansen, den taktile sensen, er knyttet til sanseceller i hud og slimhinner – men også mer. Det er samhandling som er livsviktig. Alle deler av kroppen er dekket av hud, og berøringssansen tas i bruk hos barnet så snart det begynner å famle seg frem til moras bryst. De bruker ofte leppene, og etter hvert hendene sine som de beste redskapene for å undersøke og utforske verden med (Grimeland, 2012, s. 14). Ja, i barnehagen opplever vi det i nye former hver dag. Med hendene kan du stryke, skrape, grave, gripe, klemme og dytte. Huden er relasjonell, ikke bare til den andre, men også til hva vi lærer og kan forstå. Den taktile sensen har vesentlig betydning for barnets utvikling og evne til å lære (Grimeland, 2012, s. 15). Igjen må vi ta et skritt tilbake:

Lære hva?

Hva er viktig i dagens samfunn at de yngste barna lærer?

Vi leser videre: kroppskontakt er et livsviktig element i oppdragelsen og bidrar til en harmonisk utvikling, og fravær av kroppskontakt kan gi barn livsvarige skader (Grimeland, 2012, s. 15). Vi undret oss videre over hvordan huden, som metode, kan kobles tettere til hvordan de yngste barna utforsker, kommuniserer og lærer om verden på? Vel å merke: underveis ble ikke fokuset avgrenset som barnas metode. Kunne hud også bli inngang til metodologi i studien?

Begrepsavklaringer knyttet til problemstillingen og problemfeltet

Gjennom å kombinere eksperimenteringer med hud og prosess, søkte vi å åpne hud utover noe som *er*. Begrepene vi nå nedenfor vil presentere vil vi komme tilbake til og utdype senere i teksten. Her gir vi kun en kort presentasjon av våre valgte teoretiske innganger til studien, for så senere å utdype perspektivene på en mer grunnleggende måte. Poenget vårt her er å plassere prosessbegrepet metodologisk, og dermed begrunne hvorfor begrepet prosess har blitt en viktig del av problemstillingen. Prosessperspektivet og prosessfilosofien kom til oss gjennom Erin Manning og Brian Massumi, som igjen har forbindelse til Whitehead, Deleuze og Guattari, og videre til bidrag fra Stern og Merleau-Ponty. Vi kommer tilbake til forbindelsene. Men vi vil her fremheve, som tidligere nevnt i forordet, at de besøkte campus Halden 16.09.20, der vi lyttet til forelesningene: «Keywords for Affect» og «The Minor Gesture in 16 movements». Vi var også delaktige i en eksperimenterende workshop sammen med medstudenter. I første omgang vil vi synliggjøre noen nøkkelbegrep opp mot prosess som ble understreket under forelesningene, som vi skal ta med videre i oppgaven.

Kropp/kapasitet/affekt

Massumi uttrykte i forelesningen vi har referert til over, hvordan kropp har blitt definert ut ifra dens kapasitet, og ut ifra hva den kan gjøre. Han snakket videre om kropp, og vi legger til hud, som er i stadig endring, som varme, kulde, røde, kløende molekyler. Han snakket videre om å

utvide oppmerksomheten også til ubevisste affekter, som sensorer i kroppen, som den perseptuelle kroppen. Vi setter dette i forbindelse med huden. Videre snakket han om habitus, om kroppens vaner, eller «tid» for å selvaktivere seg. Han snakket om kvalitet i livet, for eksempel i jobb, og han snakket om hvorfor spør barn hele tiden, hvorfor? Affekt er en hendelse som gir umiddelbare affekter, som et kutt. Frihet er ikke en «ting», den gir rom til å manøvrere, og ingenting er uten grenser. Når vi tar Massumi sine innspill inn mot denne studien, ser vi at hud kan bli til affekt, og videre, til hudlige hendelser. Vi tar med oss denne tilnærmingen inn i den videre eksperimenteringen.

Minor/major gestures

Manning snakket videre i forelesningen om «minor» og «major gestures». Hun åpnet for å betrakte tanker i bevegelse, i prosess, hvor følelsen forandrer seg, og hvor lukten forandrer seg. Hun snakket om at «the minor gesture» ikke er lite, men at det er overkodet av «the major». Manning fortalte at hun er opptatt av intra-aktive installasjoner – også når de «faller sammen» gjennom nye relasjoner. Installasjonene blir aldri den samme. Vi legger til: hud blir aldri det samme etter å ha blitt til i nye relasjoner. Bevegelser, tanker og følelser i intra-aktive installasjoner kan aldri repeteres. Og som hun sa, og slik vi tolker det via vårt møte med Manning, er forskjellen på «the minor» og «the major» gesture at verden i dag, den virkelige verden er full av «the minor», og at verden må respondere som «the major». Hun sa videre at kreftene av «the major» forbereder seg kroppslig på makten, og at det viser hvordan «the major» fungerer. Manning viste også her til byråkratiet, som vi i tillegg kommer tilbake til senere i teksten, at «the major» ikke er fleksibelt slik som «the minor». «The minor» viser derimot til bevegelse, at alt i verden er i bevegelse, og at dette påvirker oss. Det finnes ikke en kropp der og en verden her. En kropp der og en hud her. Dette sier oss at verden, kroppene, følelsene og tankene befinner seg i en helhet, en helhet som Manning påpeker, slik vi ser det, utfordrer oss til å bli oppmerksomme på hvordan også det marginale («the minor») blir til. Manning viser til «livet» som mer enn et menneske, det er et politisk spørsmål som handler om udødelighet, lukt og assosiasjoner. Det var, og er sterkt, og det har påvirket oss til å holde fast på huden som blir til. Manning snakket om kunst som «the manner» (måten), i prosess, som «på vei». Vi tar med oss innspillene fra Manning inn i den videre eksperimenteringen, og ser at det gir kraft til å utforske hud som prosessualitet. Hud kan bli, slik vi ser det, selve livet.

Mål som ble retningsgivende for arbeidet med studien

Vi ønsker at denne masteroppgaven skal bli variasjoner. Vi ønsker å skape og åpne for at hud også kan virke sammen og samtidig. For å nå målet har vi også orientert oss gjennom ulike vitenskapelige innganger. Orienteringen har vist oss at det finnes en betydelig mengde medisinsk forskning på hud, og få studier som betrakter hud prosessuelt. Målet er å bidra med en studie knyttet til de yngste barna som kan utvide fokus som mer enn medisinske spørsmål. Valget av å sette prosess som overordnet premiss for studien, ble viktig for hvordan vi justerte spørsmålene og studien underveis. Valget var også avgjørende for hvordan vi kunne avgrense studien. Målet er ikke å lande hva hud er, men å åpne for *eksperimenteringer og variasjoner* som kan bidra med kunnskap inn mot barnehage og de yngste barna.

Målet med denne studien er at vi skal eksperimentere i, på, hud, gjennom prosessteori. Hva kan hud bli? Kan vi løfte frem og betrakte huden som en form for rikdom i barnehagens hverdag?

Hvorfor forfølge hud? Linjer trekkes mot småbarnsvitenskaplige bidrag

Vi har nå innledet med bakgrunnen for studien, og vist frem hvordan vi har orientert oss i spørsmål som har dukket opp. Vi vil i fortsettelsen her understreke HVORFOR vi velger å beholde nysgjerrigheten for temaet. Hva slags bidrag kan en slik studie skape i det småbarnsvitenskaplige feltet? Hva er det i konteksten «barnehage» som gjør at vi kjenner vi MÅ velge å fortsette? Vi har stilt oss spørsmålet; hva kan være glemt eller oversett om vi lar være å fortsette prosessen?

Vi har vårt fokus på de yngste barna i barnehagen, og vi undrer oss over om de kan vise oss hvilke muligheter hud har, og hva hud kan bli? Hud har en stemme, og vi blir bare mer og mer oppmerksomme på dette. Hud har så mange sider og fasetter, og jo mer vi forsker på det, jo større blir emnet hud. Hud er så mye «større» enn vi først forsto, og her har prosessen hjulpet oss å se nyansene. Vi tenker at nyansene har vært der hele tiden, det er bare vi som har oversett de. Hva er det for noe mer vi ikke ser? Det må finnes mer. Historier og opplevelser fra hverdagslivet i barnehagen dukker opp, nå mer og mer med huden som «øyne». Vi deler og reflekterer over hva vi erfarer.

Nysgjerrigheten for temaet er viktig da vi alle kanskje trenger litt hjelp, eller noen prosesser for å se helheten i språket i dagens samfunn. Vi håper denne teksten kan være et

bidrag inn i det småbarnsvitenskaplige feltet, slik at feltet kan åpne opp for et nytt lag av språket vårt.

Å tenke gjennom hud

Vi valgte å se på hud som en avgang for en ulik måte å tenke på. Vi vil som Sara Ahmed og Jackie Stacey skriver i sin bok *Thinking Through the Skin* (2001)² forsøke å tenke *med* og *gjennom* huden. Dette krever en måte å tenke på som vrir oppmerksomheten din til formene og foldene av levende hud, samtidig tar den konturene av denne huden, der den former og reformer seg, folder seg ut og folder seg inn igjen.

Videre i oppgaven velger vi også å aktualisere språk som mer en kommunikasjon. Språk er mange lag av ulike og utallige uttrykk som tolkes på like mange ulike og utallige måter. Kan vi ha et eget «hudspråk»? Din hud, min hud, vår hud? Kan vi ha «tenkehud»- kan huden tenke? Det kan være et paradoks at vi bruker det skriftlige språket for å utfordre det verbale språket. Vi formulerer oss og omgir oss med ord, og allikevel kommer vi til kort i beskrivelsene. Paradokset ligger i at vi utfordrer en del av språket samtidig som vi er avhengig av formen. Kan vi likevel ha et ønske om å utvide det?

Et lignende paradoks oppstår i det vi bruker ordet *kropp*. Ordet strekker ikke til, men allikevel er vi avhengig av å ta det i bruk. Vi forsøker å unngå å bruke *kropp* som et eget og snevert syn på menneske, vi fokuserer på *hud* som den ytre delen av *kropp* som både beskytter oss fra andre og utgir oss selv til dem. Denne masteroppgaven inneholder en tenkning som reflekterer, ikke på *kroppen* som det tapte objekt for tanke, men på inter-utførelsesform, på moduset av å *være-med* og *være-for*, hvor en berører og blir berørt av andre (Ahmed & Stacey, 2001). Vi ser på huden som en del av kroppen, ikke som et isolert fenomen av seg selv. Vi undrer oss over hvordan hud kan *bli*, utover at den har ren betydning i det å være hud. Ahmed og Stacey (2001) i sin introduksjon skriver at denne måten å forske på foreslår at huden alltid er åpen for å «leses». Vi kan for eksempel «lese» feminin hud, som noe som alltid må «arbeides» med tanke på å beskytte mot alder, arr, strekkmerker, sykdom, farge og operasjoner. (Ahmed & Stacey, 2001). Vi mener at denne «lesingen» kan settes i kontekst med *hud gjennom* og *i prosess*. Og dette vil vi vise på ulike måter som vi kommer tilbake til senere i oppgaven.

² Vi viser her til Ahmed og Staceys introduksjon i boken *Thinking Through the skin* hvor forfatterne er redaktører. Henvisningen er av den grunn vist til hele boken, og ikke til et kapittel hvor det blir henvist til en direkte forfatter.

Oppgavens oppbygning

Teksten vår er blitt til gjennom prosessene vi har vært en del av og som vi har heftet oss på via observasjoner, tanker, lesing, diskusjoner og refleksjoner, hele tiden med tanker på de yngste barna i barnehagen. Alt i bevegelser og forandring kontinuerlig. Med små «brudd» og stopp- eller affekt som Massumi kanskje ville sagt. Vi har følt på en kraft i livet, i små bevegelser og endring – i prosess – et mulighetsrom, som Manning kanskje vil beskrivet som «the minor». Det har vært en utfordring for oss å skulle fremstille teksten vår lineært, da forskningsprosessen og vår egen prosess, langt fra kan sies å ha vært det. Den kan nok mer beskrives som variasjoner. Analyse og tolkninger har foregått parallelt med at vi har lest og diskutert teori. Vi har stadig kunnet ta nye perspektiv og kunnet brette ut hud lag for lag.

Selv om oppgaven er delt opp i kapitler, har vi beveget oss på tvers av kapitler når vi har belyst, drøftet og analysert. Når vi nå presenterer studien, har vi valgt å organisere teksten gjennom følgende oppbygning:

I kapittel I presenteres **bakgrunn og bakteppe** for oppgaven, samt veiene frem til problemstillingen innenfor prosessfilosofi. Vi gjør noen begrepsavklaringer og presenterer våre drivkrefter og målet med studiet, som et supplement til det småbarnsvitenskaplige feltet. Til slutt i kapittelet vil vi presentere oppgavens oppbygning.

I kapittel II gjør vi et historisk tilbakeblikk. Vi presenterer **spenningsfelt i endring** med blikk på barndom, styringsdokumenter, samt det profesjonelle ansvaret til oss som profesjonsutøvere. Her introduseres også konteksten som legger grunnlaget for hvordan vi kan oppdage og møte hud som del av feltet vi arbeider i.

I kapittel III åpnes landskapet mot **metodologiske tilnærminger**. Vi utforsker og diskuterer etiske overveielser i vår eksperimentering. Manning's og Massumi's begreper trekkes frem i forbindelse og i forhold til det relasjonelle og kollektive, for å oppnå mål i den etiske og politiske verden vi er en del av, og lever i. Vi kommer også nærmere inn på Manning og Massumi gjennom en prosessuell tilnærming.

I kapittel IV vil vi presentere **metodevariasjoner og prosessen frem mot et design**. Vi presenterer våre stemmer gjennom poesi, bilder og historier som empiri. Korona tar alles

oppmerksomhet og påvirker hele verden, og også på en småbarnsavdeling, både barna selv, oss voksne, og ikke minst huden.

I kapittel V vil **hudlige hendelser møte begreper** fra Manning og Massumi. Møtene åpner opp for analyser som gir innspill til hvordan hud kan aktualiseres på nytt.

I kapittel VI stopper vi opp! Vi drøfter her med feltet, og **små oppdagelser og nyanser kommer til syne**. Her vektlegger vi hvordan hud kan blir så mye mer enn språk, hvordan hud virker, og aktualiseres som del av de barnehagepedagogiske og småbarnsvitenskaplige problematikkene.

I kapittel VII gjør vi et tilbakeblikk på studien og skriveprosessen, og vi trekker frem linjer mellom problemstilling og **supplementet til det småbarnsvitenskaplige feltet** med et hovedblikk på hud. Hvordan kan hud fortsette å bli? Vi gjør oss også noen oppsummerende refleksjoner over aktualiteten og mulige nye utganger.

Etter referanselisten legges tilbakemeldingen fra NSD med, som et vedlegg.

Kapittel II

Et spenningsfelt i endring

Et historisk tilbakeblikk

For å plassere barnehagepedagogikk og småbarnsvitenskap i historiske epoker, må vi se på koblinger mellom ideer om barn, barnehage og barndom til endringer i samfunnet øvrig. Vi arbeider med denne studien i en tid og en epoke hvor barndommen, i vårt perspektiv, blir rammet inn som en barnehagebarndom. Hvis vi ser tilbake i tid på historien vil en kunne se at en har med en rekke ulike barndommer å gjøre, og med ulike innhold. I 1950 årene var den ideelle barndom utelukkende i hjemmet. Her foregikk lek og aktiviteter ute og inne hele året igjennom. Til den ideelle barndom i dag, hvor nærmest alle barn går i barnehagen fra de er 1 år. Her er pedagogisk stimulering et viktig bidrag, i tillegg til hjemmet (Korsvold, 2016). Helt siden den første barnehageloven kom i 1975 som har en forståelse som integrerer lek, omsorg og læring stått sterkt i barnehagepedagogikken. Dette henger sammen med de ideene som barnehagen bygger på.

Bevegelsene er ikke bare mellom hjem og barnehage, men også mellom skole og barnehage. Det pekes på tendenser til at formålsparagrafen blir mer og mer like mellom barnehage og skole, men likevel er det noen begreper som kun finnes i barnehagens formålsparagraf, for eksempel omsorg, undring, lek, trivsel og glede, samt å anerkjenne barndommens egenverdi (Bae, 2018). Norge som nasjon opererer ikke isolert fra en større barnehagekontekst, og temanotatet vi her refererer til kan vise hvordan OECD «virker» inn i de nasjonale føringene våre. OECD er også en omfattende aktør i en omfattende vev av relasjoner innenfor konteksten barnehage, og barnehagepolitikk (Utdanningsforbundet, 2020). En «skoleklarhetsmodell» har vokst frem, med sterkere dominans på standarder. Fokuset er på instruksjonsmetoder, kognitivt utbytte, mestring av språklige og numeriske ferdigheter i tidlig alder, og målstyrte programmer. Solbrekke og Østrem (2011) ser på dette spenningsfeltet som en bevegelse fra profesjonelt ansvar og over til teknisk regnskapsplikt. At bevegelsene er del av globale tendenser får oss til, igjen, å bli minnet om at vi er en del av noe mye større enn oss selv. Vi kan rett og slett ikke sitte på hver vår «tue» og tro at vi er isolerte fra alt rundt oss. Ikke bare hud blir til i endring. Barnehagen, og barnehagelivet preges også av variasjoner. Beveger vi oss på tvers av samtid, fortid og fremtid kan vi gjøre nye oppdagelser. For å kunne vedholde fokus på språk og hud som blir, ser vi det nødvendig å ta et skritt tilbake.

Endringene gjennom historien forteller oss at det ikke begynner «å bli» nå. Endringer og variasjoner har hele veien «blitt til». Nedenfor velger vi derfor å ta nok et skritt tilbake, og ha fokus på historikk med tanke på blant annet våre styringsdokumenter og teori, og dette fordi vi i prosessen har oppdaget at for eksempel rammeplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017) har

en historikk som viser at fokus på det verbale språket har endret seg over tid. Vi ser at barnehagelærerens autonomi har endret seg over tid, og de ytre politiske kravene og påleggene med for eksempel metoder og programmer har økt. De historiske perspektivene kan fortelle oss noe om hvordan samspill i barnehagen, og deriblant språket, har skiftet fokus og fått nye betydninger i samfunnet. Når vi i denne studien og masteroppgaven har tatt utgangspunkt i at fokus på hud kan utvide og åpne oppmerksomheten mot blant annet samhandling, relasjoner og språk, er det kanskje mulig å finne spor av dette i tidligere rammeplaner som har gitt føringer for barnehagens innhold og oppgaver. Vi ønsker her nedenfor å aktualisere kontekst og tematikk gjennom rammeplanens historie.

Tilblivelser i 1995

Den første rammeplan i Norge tredde i kraft i 1995, og hvor barnehagene i landet lå under Barne- og familiedepartementet. Her er begrepet basiskompetanse knyttet opp mot utvikling av sosial handlingsdyktighet, og utvikling av språk og kommunikasjonsevne i vid forstand. De viktigste forutsetningene for at barn skal kunne utvikle en sosial handlingsdyktighet og evne til å kommunisere med andre, ligger i måten sosialt samspill, lek og hverdagsaktiviteter ivaretas på i barnehagen, altså i det gjennomløpende innholdet og i arbeidsmåtene (regjeringen.no, 1995). Hud var ikke en del av begrepsapparatet i rammeplanen fra 1995, men kanskje var det spor av hud i handlingsdyktighet? Kanskje lå huden implisitt i hverdagsaktivitetene og i leken?

Tilblivelser i 2005

Vi beveger oss videre, og til år 2005, der fremheves følgende i rammeplan for barnehagen under overskriften: Utvikling av språk og kommunikasjonsevne:

«Førskolealderen er den viktigste periode for utviklingen av talespråket. I barnehagen må alle barn få varierte og positive erfaringer med å bruke språket som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for seg selv. Språket er intimt forbundet med intellektuell, sosial og følelsesmessig utvikling. Å stimulere barns bruk av talespråket blir derfor ikke en blant mange andre viktige oppgaver i barnehagen, men en av de aller viktigste. Gjennom aktiv bruk av språket fremmes

barnets totale utvikling. I rammeplanen markeres betydningen av dette ved å betegne grunnleggende ferdigheter med hensyn til muntlig språk og kommunikasjonsevne som basiskompetanse» (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 50).

Språk blir mer enn kommunikasjon, det er markert som både uttrykksformer og tenkning. De yngste barna blir også eksplisitt fremhevet under delpunkt «Språk- og begrepsutvikling gjennom hverdagsaktiviteter»:

«Den daglige omsorgen for barna er meget tidkrevende, særlig når det gjelder de minste. Men ved å bruke god tid her, ivaretar de voksne barnas behov for nær kroppslig kontakt og sosial kontakt og utnytter samtidig de mange muligheter som er til stede for samtale med barna enkeltvis. Barnas språk- og begrepsdannelse er tett knyttet til de delene av dagsprogrammet som vi her kaller hverdagsaktiviteter» (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 51).

Her flettes kroppslig og sosial kontakt sammen, og hverdagsaktiviteter blir sett som et mulighetsrom for samspill. Under kapittel 5, side 75 står det blant annet:

«Språk, tekst og kommunikasjon behandler tilegnelsen av det muntlige språket som et helt sentralt område i førskolebarnets utvikling. Hele sanseapparatet; syn, hørsel, lukt, smak og følesans tas i bruk for å kunne ta del i følelser, opplevelser eller kunnskaper. Ikke minst i barnehagen spiller denne nonverbale kommunikasjonen en viktig rolle. Barn ser mye på hvordan ting sies, på kroppsholdning og mimikk».

Kropp blir markert, og ikke bare det. Lukter. Smaker. Hørsel. Et større sanseapparat er markert, og følesansen indikerer at hud er gitt implisitt oppmerksomhet. Videre viser rammeplan for barnehagen (2005) til språk som det muntlige overførbare, språk gjennom tekst, og det verbale språket som et redskap for tanken og følelsen, for inntrykk og uttrykk. Den sier også at talespråket er det viktigste, men at mennesket også har andre uttrykksmidler.

«Det lille barnet som enda ikke har sine første ord, meddeler seg aktivt til omgivelsene. Det benytter stemme, øyne, mimikk og kroppsspråk, og det blir forstått av kjærlige og oppmerksomme voksne» (Barne- og familiedepartementet, 2005, s. 76).

Om vi ser bortenfor markeringen av å «ennå ikke» si sine første ord, kan vi her fornemme et aktivt bidragsytende barn.

Tilblivelser i 2006

Året har nå blitt 2006, barnehagen er nå under kunnskapsdepartementet, og har nå blitt en del av utdanningsløpet. Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver sier da blant annet følgende:

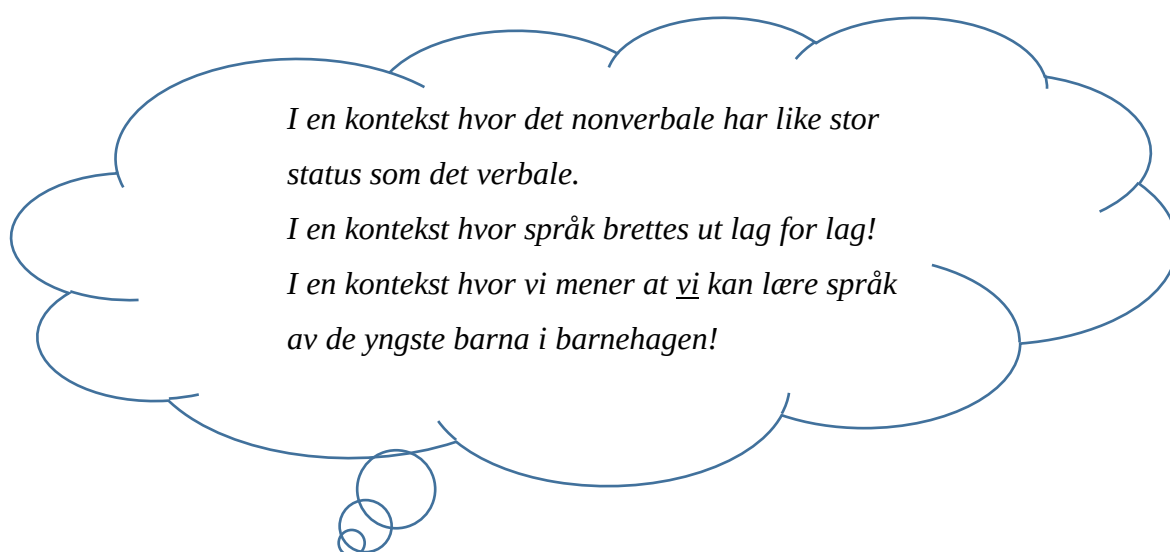
«Småbarnsalderen er den grunnleggende perioden for utvikling av språk. Samhandling gjennom kroppsspråk og lek med lyder er en vesentlig del av det lille barnets måte å nærme seg andre mennesker på. At voksne oppfatter og bekrefter barns uttrykk og samtidig setter ord på deres inntrykk og opplevelser, er av avgjørende betydning for videre utvikling av talespråket. Barn bruker ofte en mer fantasifull og kreativ kommunikasjon seg imellom enn sammen med voksne. En veksling mellom bruk av kropp, bevegelse og ord er en støtte for utviklingen av talespråket. Det er viktig at barna blir forstått og får mulighet for å uttrykke seg» (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 29).

Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2006) utdyper de yngste barna og at deres formidlingsevne skal tas på alvor. Den politiske konteksten er i ferd med å bli endret. Det blir lagt mer vekt på kroppslige uttrykk, samt barnas kommunikasjon seg imellom, i rammeplanen som legger føringer for barnehagens innhold og oppgaver. Fortsatt er talespråket høyt verdsatt og kroppsspråk sees på som et middel for å oppnå verbalspråket. Vi voksne er forbilder, det handler om hvordan, og hva vi voksne kan gjøre for å fremme det verbale språket hos barna. Videre under kapittel 3 står følgende:

«Tidlig og god språkstimulering er en viktig del av barnehagens innhold. Kommunikasjon foregår i et vekselspill mellom å motta og tolke et budskap, og å selv være avsender av et budskap. Både den nonverbale og den verbale kommunikasjonen er viktig for å utvikle et godt muntlig språk. Å få varierte og rike erfaringer er avgjørende for å forstå begreper. Å samtale om opplevelser, tanker og følelser er nødvendig for utvikling av et rikt språk. Tekst omfatter både skriftlige og muntlige

fortellinger, poesi, dikt, rim, regler og sanger. Viktige sider ved kulturoverføringen er knyttet til kommunikasjon, språk og tekst» (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 34).

Vi legger merke til skillene som tydelig blir markert opp: Hvorfor skiller man her på det nonverbale og det verbale språket? Er ikke *alt* språk? Her må nok huden betraktes gjennom et *ikke*. Et *ikke* verbalt språk. Målene om det som skal bli, fortettes slik vi beskrev innledningsvis, mot en kommende verbal tid, mot en kommende skoletid, mot en kommende arbeidstid. Men det er noe som kan glippe fra oppmerksomheten, og ideer om rike språk kan bli fattige.

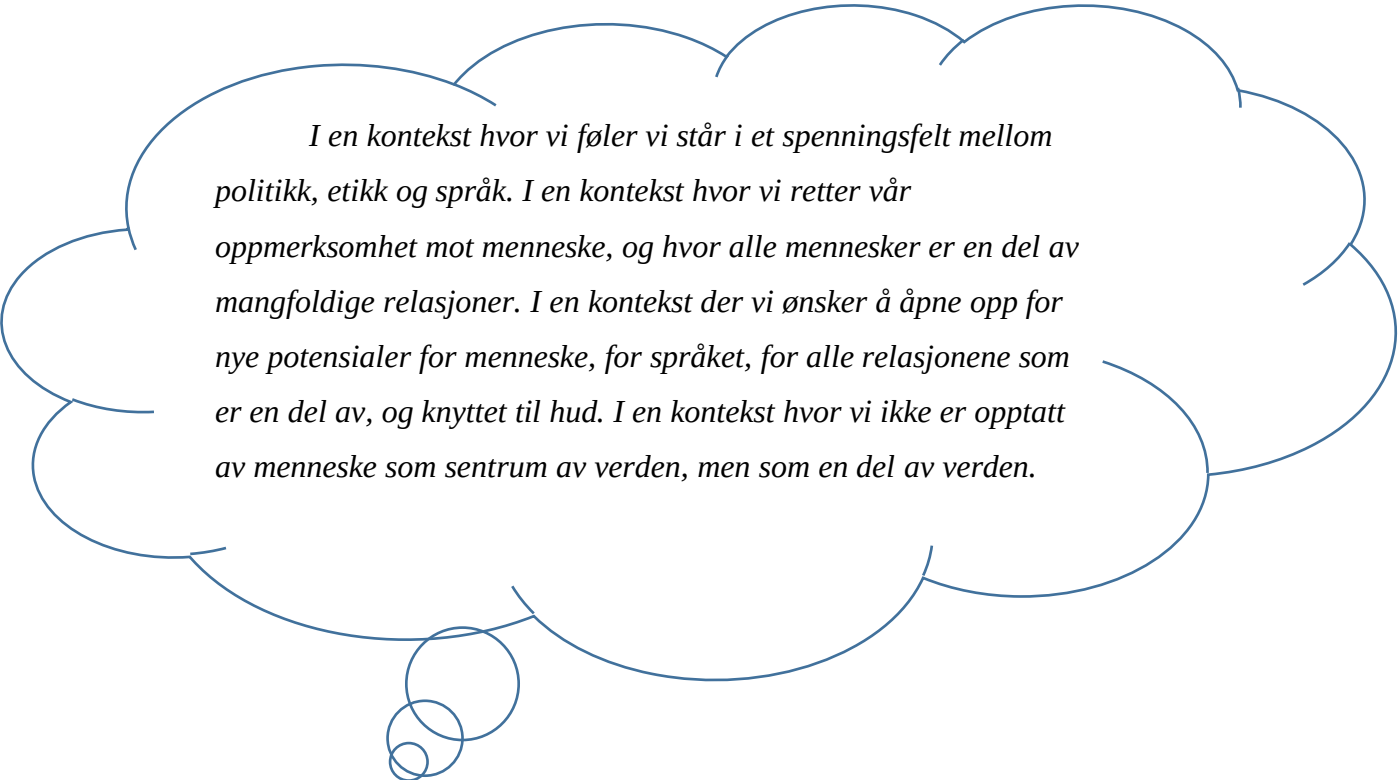
Kanskje var rammeplanen fra 2006 en melding om at oppgavene skulle bli mange, og kravene skulle bli stadig større. Rammeplanen ble fortettet med «skal». Vi kjenner på spenningsfelt som også aktualiserer mulighet for hud.

Tilblivelser i 2017

Vi har nå kommet til året 2017, og til det som for denne studien kan omtales som «dagens kontekst». Rammeplanen for barnehagen innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) er den siste utgaven av rammeplan så langt, og vi vet ikke når den neste kommer. I denne rammeplanen, kapittel 3, hvor kommunikasjon og språk fremmes står det:

«Barnehagen skal være seg bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling. Gjennom dialog og samspill skal barna støttes i å kommunisere, medvirke, lytte, forstå og skape mening. Barnehagen skal anerkjenne og verdsette barnas ulike kommunikasjonsuttrykk og språk, herunder tegnspråk. Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 23).

Huden kommer i skyggen av hva språk kan bli. Dagens kontekst inneholder også et skille mellom kommunikasjon og språk. Reisen gjennom rammeplanens historie har vist oss bevegelse og endring i hvordan samfunnet over tid har sett på begrepet språk. Og vi ser at rammeplanen også er i prosess.

I en kontekst hvor vi føler vi står i et spenningsfelt mellom politikk, etikk og språk. I en kontekst hvor vi retter vår oppmerksomhet mot menneske, og hvor alle mennesker er en del av mangfoldige relasjoner. I en kontekst der vi ønsker å åpne opp for nye potensialer for menneske, for språket, for alle relasjonene som er en del av, og knyttet til hud. I en kontekst hvor vi ikke er opptatt av menneske som sentrum av verden, men som en del av verden.

En historisk hudløs rammeplan?

Reisen gjennom ulike rammeplanepoker har vært en spennende reise inn i bevegelser, som en prosess i prosessen. Vi merker oss at begrepet hud ikke er nevnt eksplisitt i rammeplanens historie, men hud ligger tett på beskrivelser av sanseopplevelser, samspill og lek. Heller ikke i benevnelser av språk blir hud artikulert. Her har begreper som språk, kommunikasjon, tale, samhandling, og samspill stått som sentrale begreper. De voksnes ansvar for utvikling av verbalt språk hos barna vender stadig tilbake i fokus. Rammeplanen for barnehagen har tydelig endret seg over tid, og kanskje kunne hud få en plass i neste rammeplan? Kanskje kan rammeplanen være et mulighetsrom for hud, og den betydningen vi mener hud kan ha i forhold til språk og de yngste barna i barnehagen?

Kapittel III

Hud blir til etikk

En metodologisk tilnærming med vekt på prosess

Hovedpersonene i denne studien er de yngste barna i barnehagen. Men gjennom metodologien er det også tydelig at vi selv, som forskere, også er av stor betydning. Hele veien har vi også hentet inspirasjon og hjelp fra perspektiver som Erin Manning og Brian Massumi har skrevet frem, for å åpne både tematikken og metodologien. Vi har over lang tid i praksis i barnehagen vært opptatt av de yngste barna, og ikke minst deres kroppslige uttrykk. Senere i oppgaven skal vi vise til hvordan vi har arbeidet inne på avdelingen med hud etter hvert som vi har eksperimentert sammen med barna. Vi har hele veien arbeidet tett sammen med barna med ønske om å (re-)oppdage deres kroppslige uttrykk, og for å lære oss å oppdage nyanser vi ikke har sett tidligere. Vi lar oss fascinere av at vi aldri kan vite hva de yngste barna forsøker å fortelle oss via sine kropper, eller via sin hud. Kanskje dreier alt seg om vaner for fortolkninger og forståelser på tvers av våre egne fortolkninger? Eller kanskje er der mer å oppdage. Vi blir stadig oppfordret til å ikke være så raske på å besvare hva kropp og uttrykk kan være. Og i denne studien oppdaget vi at ikke bare barnas kropper kunne være interessante å bringe inn i studiens sentrum. Vi var jo MED og SAMMEN med barna, og ikke betraktere på utsiden.

I begynnelsen av studien var det også en hendelse som satt oss på nye spor, slik vi innledningsvis beskrev møtet med Stemmestammen. Når vi deretter orienterte oss i mandatbeskrivelsene for barnehagen, og i de foregående rammeplanene, kunne vi lese at hud ikke ble gjort eksplisitt. Møtene som tok form i en teatersal, de implisitte behandlingene i rammeplanen og hendelser fra barnehagelivet ble viktig for denne studien. De dannet et viktig utgangspunkt for å utforske hud på nye måter, og dermed ble metodologien aktualisert gjennom hårene som reiste seg.

En metodologi med vekt på en politisk og etisk verden

Som tidligere fremhevet er Erin Manning og Brian Massumi sentrale i de teoretiske inngangene vi har funnet i prosessteorien, og deres tekster har kontinuerlig fulgt med oss gjennom studien og framskriving av oppgaven. De beskriver hvordan verden er en politisk og etisk verden, hvor alle de «små» forsøk på å gjøre en forskjell er av politisk og etisk art (Massumi, 2015 og Manning, 2016). Vi har i hovedsak valgt å jobbe med Manning's begrep «minor» og «major gestures», og Massumi's begrep affekt. Tilnærmingene er alle politiske og etiske i høy forstand. De snakker begge om det relasjonelle, og ikke minst det kollektive for å oppnå mulige mål i

den politiske og etiske verden vi lever i. Når vi skal arbeide med en studie som går inn i relasjonelle aspekter, og involverer andre personer i arbeidet, aktualiseres flere etiske problemstillinger. Vi velger derfor veien om etiske betraktninger i de metodologiske overveielsene, før vi igjen fortetter oppmerksomheten mot affekt og handlingsrom.

Etiske overveielser når flere har blitt involvert i eksperimenteringen

Et viktig spørsmål vi har stilt oss under studien, er nettopp spørsmålet om hvem VI er. Hvem er VI som skal vite. Hvem er VI som skal eksperimentere. Og hva gjør vi når vårt arbeid involverer flere enn oss selv? Vi har et ansvar for å ikke redusere hverken mennesker eller relasjoner i alle møter og prosesser. Kanskje må vi bakover i tid for å forstå hvordan bilder av hvem vi er og hvilke hensyn vi skal ta, også omfatter variasjoner.

Aasland & Sævereid (2011) beskriver hvordan den greske antikken frem mot 500- tallet f.Kr. preges av tenkningen om og forståelsen av virkeligheten gjennom fortellinger, myter og religiøse forestillinger. Etter 500- tallet søkte naturfilosofene forklaringer på tilværelsen i stoffer som ild, vann og luft, men på 400- tallet skjedde også et markant skifte i den greske filosofien. Interessen for tilværelsens opphav, hvordan jord og himmel ble til, og hvordan elementene i dette henger sammen, skulle vike for en sterk interesse for mennesket og menneskenes liv. Dette kom først til uttrykk via sofistene som skilte det menneskelige fra den øvrige natur. Den menneskelige virksomhet var nå styrt av sosiale lover og konvensjoner, for eksempel skikk og bruk. Etikken preges av mennesket som målestokk for hva som var moralsk rett (Aasland & Sævereid, 2011), men her i denne masteroppgaven, beveger vi oss utover den menneskesentrerte etikken.

Bildet på neste side beskriver hvordan vi tenker etikk som rhizomatisk, og som muligheter og veier og gå der flere er blitt involvert i prosessen. Det rhizomatiske henviser til Deleuze og Guattari (2013) og deres beskrivelse av rotstengelen, som ekspanderer og utvider seg inn i nye variasjoner.

Fotograf: Nina Solberg.

Vi ser for oss etikk også som røtter, som springer ut i ulike prosesser, med ulike tråder som skyter fart og møtes på kryss og tvers. Dette er en etikk som tar utgangspunkt i ulikhet. I variasjoner og muligheter.

Relasjonene som oppstår i etikken, har variasjoner som oppstår langt utover et menneskesentrert-fokus. Men det er OGSÅ relasjoner mellom mennesker, mellom deg og meg, og muligheter som oppstår i møter mellom oss. Aasland og Eide (2011) skriver at etikk har røtter tilbake til samspillet med den andre som vi alle begynte våre liv med. Slik vi forstår etikk i en forskningsetisk sammenheng, innebærer det også hvordan vi orienterer oss for å foreslå mulige svar, gi respons, og ta ansvar. Det handler om hvordan vi møter *den andre* gjennom forskningsprosessen, slik Aasland og Eide (2011) understreker.

Bilde nedenfor viser oss et møte, og et samspill mellom et menneske og et gresskar. Resultatet ble et ansikt skåret ut i et gresskar. Det viser oss et møte med et ansikt, en reaksjon, et svar og et ansvar.

*Jeg tror at språkets begynnelse
ligger i ansiktet.*

*På en eller annen måte kaller det i
sin taushet på en.*

Ens reaksjon på ansiktet er et svar.

Ikke bare et svar, men et ansvar.

(Aasland, 2011).

Kunstner: Sara Jørgensen.

Fotograf: Mette Jørgensen.

Aasland og Eide (2011) henviser her til den andre, og ansiktet, som også rommer taushet. Men orienteringene vi gjør etisk, blir større enn deg og meg. Det åpner igjen spørsmål om hvordan vi orienterer oss i livet, på tvers av relasjoner som opererer som knopper som skyter fart inn i nye sammenhenger.

Etikk suppleres av juridiske steg

Når vi har skapt denne studien, har vi kontinuerlig orientert oss i etiske dilemma. Men vi har også forholdt oss til juridiske føringer, som del av de etiske problematikkene. Før vi kunne involvere deltagere i studien, valgte vi å rådføre oss med NSD (Norsk senter for forskningsdata) hvorvidt forskningsprosjektet krevde godkjenning eller ikke. Dette ble utført i mai- 2020 og klareringen fra NSD kom i løpet av noen uker. I søknaden måtte vi dokumentere hvem som

kom til å bli involvert, og blant annet hvilke hensyn som skulle tas med henhold til oppbevaring av data. Det var en ganske tidkrevende prosess som krevde mange tanker om det vi egentlig kanskje ikke enda visste så mye om. Vi visste at vi ikke ville bruke bilder, navn, navngitte steder eller data som kunne spores tilbake til enkeltpersoner. Vi visste derimot at de yngste barna i barnehagen på forskjellige måter var involverte som medforskere. De ville utgjøre viktige referansepunkt for å forske på vår problemstilling. Hvordan kunne vi forholde oss til dilemmaene som dette utløste?

Vi visste at vi ville bruke historier nedskrevet av oss, og vi var klare på at vi aldri kan vite hva en annens menneskes hud kommuniserer, og at det var våre tolkninger som vil komme til syne. Vi diskuterte også hvordan historiene som ble skrevet frem kunne bli gjenkjent av foresatte. Hadde historiene blitt fortalt ved henting? Hvilke hensyn utløser dette? Vi ble oppmerksomme på hvordan de foresatte også var involvert, slik vi så det. Vi har hele veien forsøkt å lytte litt ekstra til både barna, foresatte og det øvrige personalet, slik at vi ikke har tråkket over noen av deres grenser i prosessen. Vi har kontinuerlig måttet være vare på barna, og også kolleger og foresattes tilbakemeldinger. Det vi søkte å unngå var at de skulle oppleve å bli deltakere i et prosjekt de ikke hadde samtykket til. Hvis vi skulle få slike tilbakemeldinger, er det viktig at de blir tatt hensyn til, og vi ville måtte være villig til å justere fokus og strategi.

Viktige etiske spørsmål som ble avklart

Det ble viktig for oss å dvele ved følgende spørsmål: Hvem er jeg som skriver ned hendelser fra barnehagelivet der andre også deltar? Hva er det jeg velger å skrive, og hvordan behandler jeg det som er skrevet ned? Vi er to barnehagelærere, men vi er også to enkeltindivider som tolker andre menneskers følelser, språk og liv. Vi plukker ut hendelser vi mener er relevante for vårt tema, der også andre mennesker er deltakende. Så hva er det vi skriver, og hvordan behandler vi det? Vi har ingen notater liggende, alt blir reflektert rundt og skrevet rett inn i teksten dere her ser. Vi landet på valget om å ikke bruke bilder som kunne spores tilbake til enkeltindivid, ikke gjøre lydopptak av samtaler eller filme seanser. Alt har blitt skrevet inn direkte fra samtaler oss imellom, for ikke å utsette noen for å kunne bli gjenkjent og identifisert.

Vi kommer ikke unna problemene

Men problematikkene stopper ikke ved at vi har av-identifisert de involverte deltagerne. Ulike forskningsetiske dilemma fortsetter å melde seg. Det gjelder også hensyn vi har tatt til *hvordan* studien tok form. Vi startet med å forsøke å være oppmerksom på hvordan en observasjon kun kan tolke hva vi *ser*. Men etter hvert ble vi også oppmerksomme på at hverken «seingen» eller tolkningen kan fremstå som nøytrale. Hvordan forholder vi oss dersom vi aldri med sikkerhet kan mene noe om hva den andre kommuniserer? Problemene er vedvarende, og vi kommer oss ikke unna. Det fordrer oss til å hele tiden ta et skritt tilbake og vurdere det vi gjør. Etske holdninger kommer alltid til uttrykk i handlinger (Tholin, 2012). Dette forteller oss at alle holdninger vi «viser frem», viser også kontinuerlig frem våre etiske tanker og synspunkter. Vi har tilstrebet oss hele veien i prosessen og fremme en yrkesetisk bevissthet som ville gjennomsyre våre holdninger og handlinger i alle våre møter med barna, kolleger og foresatte.

Med et etisk perspektiv på vår egen rolle som forskere er vi bevisst på, at å ytre oss om egne erfaringer ikke kan skape et bilde av virkeligheten. Det kan derimot skape en konstruksjon av virkeligheten hvorav egne erfaringer og refleksjoner er innvevd som konstruerte sannheter. Vi kan være med på å generalisere en hel gruppe menneskes erfaringer, her de yngste barna i barnehagen (Baarts, 2015).

Vi ønsker derfor å dokumentere våre tanker og følelser underveis på en slik måte at det kan skape refleksjoner og spørsmål hos leseren kontinuerlig i teksten. Ettersom vi primært velger å bruke oss selv, våre egne erfaringer, tanker, følelser og sanser til og lære noe nytt, er vi oss bevisste at alle våre observasjoner og erfaringer kun kan tolkes ut ifra hva vi *ser, tenker og føler*. Så snart vi forsøker å ta en annens perspektiv, kobler etikken seg på. Ingen navn eller steder blir nevnt i teksten av etiske hensyn. Det handler igjen om respekt for de som ikke behøver å synliggjøres i dansen, lagene, eller i prosessen for å få frem våre synspunkter og innspill på emnet (Baarts, 2015). Det handler om livet, og relasjoner som er mer enn hva som springer ut fra oss selv.

Moral og etikk i sammenheng

Vi skulle ta forskningsetiske hensyn, samtidig som vi hele veien hadde ansvar som barnehagelærere på egen arbeidsplass. Her blir Tholins (2012) beskrivelse av yrkesetisk kompetanse for oss viktig. Hun skriver at det handler om å kunne se sammenhengen mellom

allmenn moral og etikk og de særskilte kravene yrket stiller. Yrkesetikk og forskningsetikk henger sammen, men har likevel ulike nyanser. Yrkesetikk for oss, handler om et tett samvær og samhandling med barn og andre voksne. All menneskelig samhandling berører etiske verdier og valg, det handler om ansvar og plikter, rettigheter og fordringer vi har til hverandre som medmennesker (Tholin, 2012). For oss handler forskningsetikk fortsatt om et tett samvær og samhandling med de involverte, og det handler så absolutt om etikk, men nyansene ligger i de små forskjellene i forhold til gjenkjennelse av enkeltindivider i oppgaven. Ansvar i forhold til forskningsetikk er strengt i forhold til oppbevaring av empirisk materiale som brukes i forskningen. Her må alt oppbevares og makuleres i etterkant slik at ingen data kan hentes opp igjen og bli gjenstand for gjenkjennelse av enkeltindivider. Ansvar og nyansene handler om hvordan man oppbevarer og bruker dataen man samler inn.

Vi er oss videre oppmerksomme på at vår forskning på egen arbeidsplass vil gi oss ekstra etiske utfordringer. De yngste barna kan ikke gi sitt samtykke til deltakelse i forskningen gjennom å lese et informasjonsskjema og samtykke med signatur i verbal form. Vi må lytte på andre måter, og likevel bevare respekt og anonymitet for det enkelte individ som ikke har deltatt «frivillig» i prosessen. Av den grunn har empirien vår primært fokus på egne erfaringer, estetiske og sanselige opplevelser (Rhedding- Jones, 2018). De etiske dilemmaene fikk direkte virkning på måten vi formet empirien i studien.

Oss som forskere, barnehagelærere, enkeltindivider og studenter; samtidige roller

Et annet perspektiv er etikken som kontinuerlig ligger i sentrum av oss som forskere når vi samarbeider om en studie og skriver en oppgave kooperativt. Vi er to enkeltindivider, men samtidig sammen. Vi er studenter som kollektivt og gjennom kooperativ tilnærming, skriver masteroppgaven sammen. Vi har måttet være trygge på hverandre, stolt på hverandre, og vist tålmodighet og respekt for den enkelte av oss. Vi har rett og slett måttet kunnet samarbeide godt. Dette er tema vi har snakket om i forkant, og kontinuerlig underveis i prosessen. Vi har arbeidet frem klare retningslinjer for hvordan vi skal få til dette. Vi er for eksempel åpne for at den enkelte skriver tekst inn uten å føle på å måtte ha godkjenning fra den andre. Vi har faste møtepunkter der vi går igjennom tekst lagt inn, legger til og gjør endringer sammen. Vi har avtalt hva vi skal lese, hva vi skal ha fokus på, og vi har evnet sammen å gjøre endringer i plan og fokus kontinuerlig i prosessen. Det at vi er to, har gjort at vi kan utfordre hverandre i forhold til etiske tanker og begrunnelser. Noe som har beriket oss som enkeltindivider i prosessarbeidet.

Og kanskje vi også har klart å løfte frem flere lag av tanker gjennom kommunikasjon og refleksjon.

Et større nettverk av involverte

Som vi har gjort rede for over, er der mange involverte. Noen er direkte involvert, og andre indirekte. Vi har også spurt oss selv: Hvilke hensyn skal vi ta for de som blir involvert via tekster? De som har skrevet teoriene vi bruker og som blir gjengitt i teksten? For oss, har det handlet om å være etterrettelig i kildebruk, arbeide kritisk, men samtidig med respekt for det vi leser og involverer i oppgaveteksten. Det handler om å ikke gjøre andres verk til vårt eget.

Vi har ovenfor vist hvordan vi har vært oppmerksom på etisk forhold til barna, foresatte og kollegaer. Til kildene vi bruker, og menneskene vi møter på veien. Vi kunne fortsatt, for her er flere som på ulike måter har vært involvert: Veiledere, medstudenter, en høyskole og et helt profesjonsfelt blir referert til i oppgaven. Flere hensyn har nok kommet i skyggen for vår oppmerksomhet. Men vi har hele veien vært i aktiv drøfting om vi foretar de hensyn som situasjonen krever. Hvilke skygger har oppstått gjennom vår prosess?

Fotograf: Nina Solberg.

*Vi entrer rommet, det lukter
vanilje*

Lukten av vanilje gir oss ro,

den gjør oss avslappet

*Lukten av vanilje gir oss nye
tanker og ideer*

Vi ønsker å skape en stemning,

en følelse av nye tanker

Tanker som vekker ettertanke,

tanker som påvirker deg til

å bli nysgjerrig

En politisk og etisk verden: Affekt gjennom en prosessuell tilnærming

Om vi aksepterer premissene med at verden består av variasjoner, slik vi henviste til under de etiske betraktningene, ja da kan vi utvide variasjonene til å også involvere hud som variasjoner og prosess. Massumi (2015) skriver at affekts autonomi er i prosess. Affekt uttrykker seg i bevegelse av korrelert differensiering. Det beskriver Massumi som at bevegelsen inneholder en arbeidsfordeling der cellene innenfor bevegelsen aktiveres på ulike måter, og forskjellige prosesser settes i gang. Dersom vi trekker dette til hud, variasjoner og prosess, hva finner vi da? Kan vi da finne nye og uoppdagede «huder», og dens potensialer, i prosess?

Massumi ser ikke affekt som avgrenset til et psykologisk individ. Han sier at affekt er transindividuell, direkte relasjonell og øyeblikkelig begivenhetsrik. Affekt overspiller på alle sider det indre av det psykologiske subjekt (Massumi, 2015). Tenk da hvilke muligheter det kollektive har! Tenk da hvilke muligheter prosessene har!

Massumi (2015) viser til at autonomien av affekt refererer til prosessen der overskuddet av potensial presser for uttrykk, og at den er gjenværende etter hver bestemte «ta-form», for så å returnere til «i-form», til et nytt/- eller neste uttrykk. Og at nettopp autonomien ligger i denne

prosessen. Tenk hvilke muligheter det ligger i autonomien! Tenk da hvilke muligheter det ligger i prosessen!

For som Massumi (2015) skriver, autonomien ligger i denne prosessen. Autonomien av affekt er omsetningen av potensiale på seg selv, mot en spredning av mange forskjellige variasjoner i uttrykk for sosialt formgivende kraft.

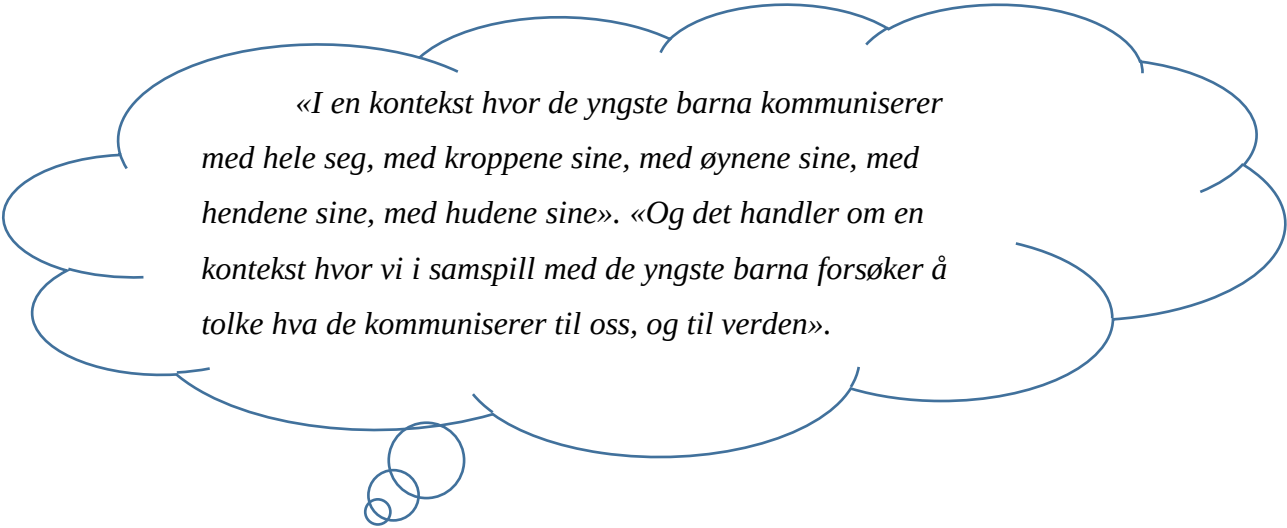
Affekt viser til følelser, og en følelse er en effekt av en affekt! Affekts følelser viser til den psykologiske fangst av en affekts påvirkning for det indre i et antatt individuelt subjekt.

Affekt er etisk nøytral og derfor må den ha sin egen etikk (Massumi, 2015). Affekt er hverken bra eller dårlig av gjeldende etiske kriterier, og etikken til affekt har ingen normative verdier. Affekt angår revolusjonen av verdier. Den erkjenner normer kun for å overskride dem, i tilblivelse, inkludert tilblivelsen av systemet av normer. Og denne revolusjonen er ønsket! Eller ikke? Affekt er videre ikke reseptbelagt, det er lov! Det er lover som er intensitet. Affekt er nøytral, også i forhold til politiske kriterier for dømmekraft. Affekt kan være fascistisk eller progressiv, reaksjonær eller revolusjonerende. Det hele avhenger av orienteringen til de transindividuelle ønsker som spekulative gester i bevegelse. Affekt er transindividuell. Evalueringen av affekt bærer på disse tendensielle orienteringer. Evalueringen har ingen makt på resept, og den har ingen dømmekraft som kan rettferdiggjøre en orientering. Affekt er en diagnose som kartlegger løftet om et møte, og diagnosen er en begivenhetsrik dimensjon av spekulative gester. Dette er inkludert i møtet. Tenk på mulighetene i møte mellom hud og omverden! Tenk på mulighetene i prosessene!

Etikken ved affekt er derfor eksperimentell. Den operer på et nivå med en aktiv teknikk, og som all teknikk blir den slipt gjennom prøving og feiling. Gitt den transindividuelle karakteren av affekt, må teknikkene være effektive, og hvis spekulative, kollektive. Tenk på mulighetene hud har i tilblivelse, i intensitet. Tenk på politiske muligheter og kriterier, tenk på dømmekraft! Tenk på hud som revolusjonerende! Tenk på diagnose, en begivenhetsrik dimensjon av spekulative gester, inkludert i møte! Tenk på etikk som eksperimentell, som en teknikk som å prøve og feile! Massumi's teori og begrep affekt åpner opp for våre forsknings muligheter. Muligheter for å utvide vårt fokus og perspektiv på hud. Vi startet opp med et perspektiv på hud som språk. I prosessen har vi oppdaget ved hjelp av Massumi at hud er så mye større. Hud er alt og er overalt. Hud er kommunikasjon i en barnehagefaglig, nasjonal, internasjonal, politisk og ikke minst etisk kontekst.

Minor-/major gesture gjennom en prosessuell tilnærming

Hud er et samlebegrep for en variasjon av mikroceller som igjen danner en hudlig form. Når vi går til Erin Manning (2016), viser hun til «the minor» som en gestikulær makt som åpner opp for erfaringer til dens potensielle variasjon, og som beveger seg innenfor selve erfaringen. Den aktiverer et skifte i tone, og en forskjell i kvalitet. En «minor nøkkel» er alltid sammenflettet med en «major nøkkel», det vil si at «the minor» arbeider innenfor «the major». For oss kan «the major» handle om for eksempel pålagte ytre krav om verbal språkutvikling hvor vi som profesjon må kartlegge barnas utvikling på emnet. Hva vi må huske på skriver Manning (2016) videre er at hverken «the minor» eller «the major» er «fikset» på forhånd. «The major» er en strukturert tendens som organiserer seg selv ifølge forhåndsbestemte definisjoner av verdi. Og her mener vi forhåndsbestemte verdier kan være verbalt språk, og som det vi higer etter og lære de yngste barna. Samtidig, «the minor» er en makt som kurser gjennom verdiene, fortøyd til dens strukturelle integritet, og som problematiserer dens normative standard (Manning, 2016). Og det er nettopp det vi forsøker å gjøre, problematisere politiske føringer, politisk makt, diskurser om det verbale språket og språket som dikotomisk, via «the minor». Den urokkelige troen på «the major» som «stedet» hvor hendelser oppstår, hvor hendelser gjør en forskjell, er basert på aksepterte fordringer av hva som registreres som forandringer i tillegg til eksisterende parametere for måling av verdien av den forandringen (Manning, 2016, s. 1). Det handler igjen om bruk av vårt faglige skjønn, det handler om vårt profesjonelle ansvar som barnehagelærere, og det handler ikke minst om etikk, politikk og språk.

«I en kontekst hvor de yngste barna kommuniserer med hele seg, med kroppene sine, med øynene sine, med hendene sine, med hudene sine». «Og det handler om en kontekst hvor vi i samspill med de yngste barna forsøker å tolke hva de kommuniserer til oss, og til verden».

Mens den store «gesten» av makropolitikk enklest oppsummerer forandringen som oppstår for å endre feltet, er det de mindre «gestene»/tendensene som initierer det subtile skifte som skapte forholdene for dette, og alle andre skifter. Det «the major» er gitt den status den har, og ikke fordi det er der den transformative makten ligger, men fordi det er lettere å identifisere «store» skifter enn det er å katalogisere nyansene og rytmene av «the minor». Som et resultat, blir disse rytmene fortalt og lagt frem som sekundære, eller til og med ubetydelige (Manning, 2016). Vi ønsker og løfte hud som språk, vi ønsker å eksperimentere. Vi ønsker hud skal bevege! Vi ønsker å skape rytmer og nyanser i språket hos de yngste barna i barnehagen.

«The minor» er en kontinuerlig variasjon på erfaring. Den har en mobilitet som ikke er gitt «the major», dens rytmer er kontrollert av før-eksisterende strukturer, samtidig åpen for fluks. I variasjon er den i forandring, og den er ubestemt. Men ubestemmelighet, årsaket av dens villskap, er ofte sett som skremmende, spinkel, og at dens mangel på soliditet forveksles med mangel på konsistens (Manning, 2016, s. 1). Manning (2016) skriver videre at «the minor» dermed blir kastet til side, oversett, eller glemt i samspillet mellom store akkorder. Dette er ulempen av «the minor», men også, og samtidig dens styrke. Styrken er at den ikke har full kraft av en eksisterende status, eller en gitt struktur, av en forhåndsbestemt beregning, og denne styrken holder den i livet. Den er ute av tid, for tidlig, rytmisk oppfinner av dens egen puls.

I vår profesjon som barnehagelærere, i hverdagen med de yngste barna på jobb, og som forskere av denne oppgaven er vi opptatt av nettopp dette ubestemmelige, dette som er i forandring, i prosess. Vi er opptatt av villskapen, som vi igjen mener er konsistens. Det er nettopp dette som er viktig, og som kan skape forandring, som «the minor», via, «the major». Det er også nettopp derfor vi er opptatt av Massumi og hans tanker om affekt som noe som har rytme som kan skape forandring. Det handler om det som ikke er gitt, men som samtidig er gitt tidligere erfaringer, men som allikevel aldri blir det samme, og åpne for fluks. De store akkordene Manning viser til tenker vi er, i denne konteksten, politiske. De er det politiske landskapet som setter strukturen, skapt ut ifra tidligere rigide strukturer. Og som overser, eller glemmer «the minor» som de små signalene fra det øvrige samfunnet. Det handler om etikk, og vi mener de store akkordene mangler puls, de er statiske og uten rytmer.

«The minor» er ikke kjent på forhånd. Den reproducerer seg aldri i sitt eget bilde. Hver eneste «minor» er singulært koblet til forestående handlinger, og den er immanent til selve handlingen (Manning, 2016). Manning's teorier har hjulpet oss med å rette vår oppmerksomhet på hud som mer enn språk, som en glemt kraft i verden. En kraft med liv, i bevegelse, i stadig endring, i prosess. Vi føler nå vi kjenner hud på andre måter, vi kjenner hud nå som potensiale, som et mulighetsrom, som en undringsreise som åpner opp for oss en videre horisont. En

horisont som har vært en type øyenåpner for oss og den konteksten vi befinner oss i, i dagens samfunn nasjonalt og internasjonalt. Vi trenger «the minor» for å skape forandring, skape fluks, bevegelse og handling.

«The minor gesture» gjør at det ikke er en uendelig åpen beretning om prosessen, men prosessen som punktert. Handlingen og «the minor gesture» er alltid i samkomposisjon, den mindre bevegelsen som beveger vil være hendelsen i nye og divergente retninger som endrer orienteringen hvor hendelsen ellers hadde lagt seg. I denne forstand er «the minor» således både punktum og mer enn, alltid i overkant av hendelsene som kommer til form. «The minor gesture» er overalt, og til all tid. Den hevder ikke plass, men den skaper rom-for-variasjon. «The minor» skaper nye former for eksistens, og med dem, i dem, kommer vi til å være. Disse midlertidige livsformer «reiser» på tvers av hverdagene våre, og lager politiske strukturer, aktiverer nye oppfatningsformer, og oppfinner språk som snakker i mellomrommet av «store tunger» (Manning, 2016). Derfor er «the minor gesture» viktig, derfor er variasjon, hendelser, og bevegelsen til «the minor» relasjonell i tid. Vi ser på «the minor» som en vitalitet, en kraft som beveger seg imot «den/det andre», og som skaper hendelser.

«The minor gesture» er kraften som får linjene til å skjelve, som komponerer hverdagen, linjene, både strukturelle og fragmentariske, og som artikulerer hvordan erfaring kan komme til uttrykk. «The minor gesture» er følelsen av at det er aktivtøren, transportøren, agensen som trekker hendelsen inn i seg selv. Det er en styrke som er i stand til å bære den affektive tonaliteten til ubevisst resonans og bevege den mot artikulasjon, kantet inn i bevisstheten, av nye former for eksistens (Manning, 2016, s. 1). Det er språk, etikk og politikk som vokser frem på en måte som gir oss et mer helhetlig bilde av erfaringer, hendelser og eksistens. I sin punktlig omorientering av hendelsen, oppfinner «the minor gesture» nye livsformer. Den beveger seg gjennom hendelsen, skaper en puls, åpner opp for at nye tendenser kan dukke opp, og i resonansene som blir vekket, vekkes det potensial for forskjellig vev. En politikk av «the minor» kan defineres slik: bevegelsen aktiveres, i hendelsen, av en forskjell i register som vekker nye måter og møtes på, og som skaper nye former for det livet som leves (Manning, 2016). Det gir oss mening, og det blir meningsfylt. Det handler om toner, om puls, om bevegelse, artikulasjon og eksistens. Det handler om erfaringer og handlinger i et samfunn som har behov for «the minor gesture» som en motsats til «the major». Det handler om etikk, politikk og uttrykksformer. Og akkurat det her hjelper Manning og Massumi oss med å oppdage, og se. Vi tenker at denne teksten kan være et bidrag inn, en «minor» som kan være med på å skape en endring, en bevegelse med henhold til samfunnets syn på hud.

Livet som leves i sitt bruk her nekter å privilegere *dette* livet, dette menneskelige livet, på bekostningen av ulike former og krefter av liv. Og dette selv om det gjenkjenner viktigheten av punktligheten til *denne* enestående hendelsen vi kaller livet vårt. *Dette* livet er en måte å tenke liv med og utenfor mennesket, og å tenke liv som mer-enn-menneske (Manning, 2016). Manning (2016, s. 3) viser til Deleuze og hans konsept av *et liv*, og skriver *et liv* definert i hans siste ode til å leve som i en flyt av livlighet, og som kurser gjennom ubegrenset eksistens. Sammenhengen mellom «the minor gesture» og *life-living* (*dette* livet) er en politisk økologi som opererer på nivå med aktøren, og som spør i hvert kryss hva annet liv som kunne bli funnet. Hvordan *denne* ene livsorientering bærer med seg eksistens, og hvor dens «minor gesture» kan føre til, er alltid, et politisk spørsmål (Manning, 2016). Kanskje fører det oss til spørsmål om hud også kan bli et politisk spørsmål. Vi skal komme dit. Men først skal vi utdype videre hvordan studien tok metodologisk form. Hvordan forme en studie når vi tar med oss tilnærmingene med affekter og spørsmål om livet som variasjoner?

Kapittel IV

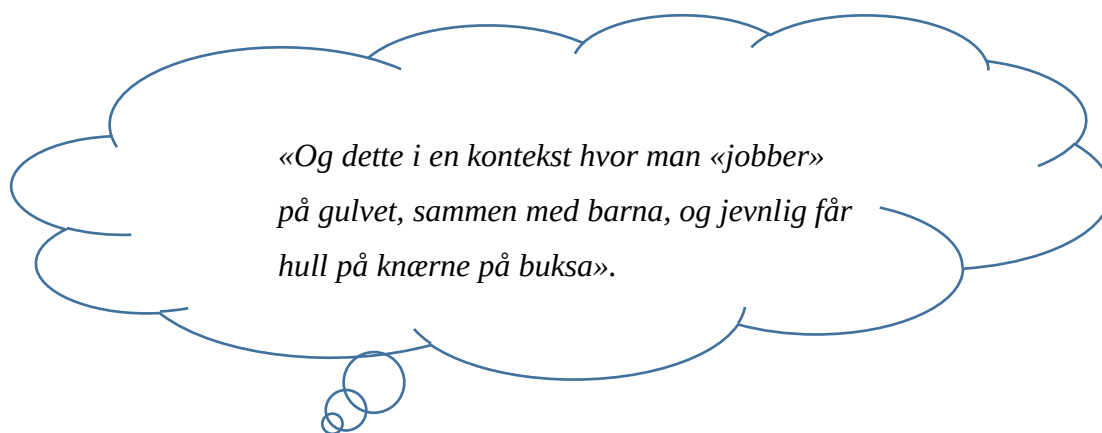
Metodevariasjoner

Vitenskapsteoretisk tilnærming blir til metodevariasjoner

Som vi skrev innledningsvis, hadde vi en plan på hvordan vi skulle forme studien før vi startet. På et tidlig tidspunkt hadde vi en ide om å bruke etnografi som metode (Baarts, 2015). Men noe endret seg, etter hvert som nye opplevelser, spørsmål og perspektiv ble til. Valg av metodisk tilnærming fikk ny betydning i møte med både empiri og teori. Hvordan kunne vi kombinere interessen for hud med eksperimenteringer? Vi ønsket å posisjonere oss selv som en del av eksperimenteringene, og være tett på erfaringene vi gjorde. Vi ønsket å være oppmerksom på våre huder, og våre estetiske opplevelser som ble til underveis i prosessene. Vi valgte derfor å endre og skape et nytt begrep som skapte variasjoner i etnografiske tilnærminger. Vi smakte på begrepet til etno(hudo)grafisk metode, for å utvide betydning og fremgangsmåte, men valgte til slutt å posisjonere studien som en eksperimenterende tilnærming.

De vitenskapsteoretiske valgene vi gjorde var viktige element i det som ble den metodologiske tilnærmingen. Metodologien skulle formes gjennom prosessfilosofiske perspektiv. Med Brian Massumi's foredrag på Campus 16.09.19 handler dette om økt oppmerksomhet på at vi gjennom affekt, ikke opererer isolert. Vi er aldri alene. Metodologien er aldri alene. Det er alltid flere variasjoner av forbindelser. Massumi fremhevet at nøkkelord for affekt inneholder kroppslig bevegelse, og at det finnes ingen rigide praksiser. Et annet nøkkelord han la frem omhandlet tidsperspektivet. Det finnes alltid en fortid, nåtid og en fremtid i en hendelse som kommer, som bølger som bare fortsetter og fortsetter. Metodologien vil være del av disse endringene som fortsetter. Hud vil være del av endringer som fortsetter. Massumi snakket om kroppen som stadig er i endring, han snakket om den perseptuelle kroppen, en ubevisst affekt som slår deg før tanken slår inn. Og videre at dimensjonen av affekt gir oss en følelse av at «hendelsen» «skjedde inne i oss». Der vi erfarer våre egne opplevelser, der vi lar oss bli overasket, det er der vi kan se noe nytt, noe mer, noe som kan bli og bli. Som lag på lag uten stans, en evigvarende dans med nye oppdagelser.

Affekt teori reduserer ikke sinnet til kroppen i smal fysisk forstand. Vi utvider med følgende: Hud, og affekt gjennom hud, kan ikke reduseres til en smal fysisk tilstand. Kroppen tenker. Den føler, på nivå med dens bevegelser. Fokus på affekt og bevegelse tar kroppens «tenkning» ut av det indre, ut av et psykologisk subjekt, og putter bevegelsene direkte i verden, - i co-bevegelser, i relasjonelle møter. Hud blir dermed ikke en passiv overflate. Kanskje kan vi oppdage hud i relasjonelle møter?

Affekt blir sentralt om vi skal åpne for hud som bevegelse i verden, og ikke bare som en passiv overflate på et menneske. Spørsmålet er: hvordan kobles tematikken tilbake til barnehagepedagogikk og småbarnsvitenskap? Vi har allerede hevdet at de yngste barna er hovedpersonene i denne oppgaven. For å trekke forbindelsene tydeligere tilbake til barna, går vi tilbake til Erin Manning og hennes vektlegging av «the minor gesture».

Manning (2016) skriver at barn aktiverer en forandring, eller en situasjon, og at vi pedagoger må være pedagoger av «å lytte». Vi må lytte til verden, og vi må se på hva andre har gjort. Hva har samfunnet gjort, hva forteller historien oss, hva har helsevesenet gjort? Vi må videre ha oppmerksomheten mot prosessen, og vi må vente på den. Vi må «becoming-with a practice» (Manning, 2016, s. 5). Og alt dette i sympati med «the minor», som det som kunne/eller kan komme. Manning skriver at «the minor gesture» og barns evne til forandring skaper nye muligheter, hun skriver at det er vakkert, og at det er estetisk. Hun skriver at barns spørsmål er så mye større enn du tror! Dette handler for oss om estetikk, om politikk og etikk, og at elementene vever seg inn i variasjonene som studien favner.

For å forsøke å få frem et mangfold av variasjoner, blir dansen, poesien og lagene med henhold til hud som språk del av en eksperimenterende metodologi. Våre handlinger og erfaringer blir til i prosess, med rom for å kjenne, erfare, oppleve, praktisere, virke og bli. Vi ønsker å forrykke implisitte element. Det som i gjennomgang av rammeplanene bare ble liggende under overflaten. Men er det mulig å gjøre hud eksplisitt, gjennom eksperimenterende tilnærminger? Vi har prøvd. Og vi har skapt empiri gjennom vårt daglige samvær med de yngste barna i barnehagen, gjennom teater som Stemmestammen, installasjoner i barnehagen, erfaringer som minner og hendelser, historier, gjennom fotografier, gjennom samtaler, inspirasjoner, tips og tanker fra medstudenter, gjennom feltarbeid hver dag vi har vært på jobb, og gjennom poesi. For å strukturere og sortere teksten vår har vi hengt opp oppgaven på veggen

ved flere anledninger, og vi har lagt den utover gulvet og klippet og limt. Det har vært en stor del av prosessen, den har tatt mye tid, og den har til tider skapt frustrasjoner fra vår side. Vi har fått kjenne på slag mot tanke og kropp i vid forstand, da vi begge kjente på en redsel i forhold til hud, en hud som er syk... fortid, nåtid og fremtid... korona syk... Ord blir fattige, en bevegelse og berøring blir til variasjoner, og kan ikke erstattes av eller reduseres til ord.

Prosess frem mot et konstruert stopp, og inn i nye spørsmål

Tidlig i studien diskuterte vi hva som skulle/-eller kunne være utgangspunktet for vår empiri. Vi spurte oss videre: HVOR skapes empiri? Svaret ble at vi har skapt kontinuerlig. Det er som tidligere nevnt, gjennom en blanding av arbeidsliv, studieliv og hverdagsliv, media, ja hele livet gir oss empiri, og det kontinuerlig. Derfor ble det vanskelig å si *stopp*. Men på et tidspunkt har vi måttet gjort akkurat det, samme hvor konstruert og vanskelig det har vært.

Vi har tidligere vist til at studien skulle holde fast ved problemstillingen: Hvordan kan vi eksperimentere med hud gjennom og i prosess? Spørsmålet og den teoretiske tilnærmingen åpner for variasjoner av empiri, men problemene er fortsatt ikke ryddet av veien. Et nytt dilemma melder seg: hvordan skal vi fremstille, eller presentere, de empiriske eksemplene? Vi vil derfor nedenfor synliggjøre bevegelser i de empiriske eksemplene, som igjen endrer uttrykk.

Installasjon i rom; notater blir til

I første del av studien, valgte vi å etablere en installasjon i barnehagen. Vi benyttet alle deler av et rom, og fylte gulvet, tak, og vegger fullstendig med plast. Vi tapet døra, vi blåste opp hvite søppelposer som så ut som store ballonger. Vi ble overrasket over hvor tilgjengelig plastmaterialet var: vi hadde glatt plast, ruglete plast og bobleplast. Vi har over tid vært opptatt av gjenbruk, og opplevde at det var mye plast emballasje i barnehagen. Hvordan skulle vi forsvare at vi ville bruke plast? Plast som en av de store miljøutfordringene i verden. Vi valgte likevel å prøve. Både barna og vi utforsket installasjonen gjennom en dag. Vi hadde fokus på hud i eksperimenteringen, som holdepunkt for tanker og refleksjoner. Vi observerte under møte med installasjonen, og noterte tanker og opplevelser. I etterkant gikk vi igjennom, og samtalte om hva vi hadde opplevd.

Notater; poesi blir til

Opplevelser fra hendelser rundt installasjonen ble til nedskrevne ord. Og ordene ble til historier. De ble til poesi. En del av denne poesien blir lagt frem under vår analyse. I utgangspunktet hadde vi tanker om å sette opp flere og ulike installasjoner, men underveis i prosessen oppdaget vi hvordan fokuset på hud kunne forskyves som mer enn noe som ble til i installasjonen. Huden dukket plutselig opp overalt. I hverdagen. I minner. I det som var og skulle bli. Det ble med den ene installasjonen, da prosessen skjøt fart inn i nye former. Vi besluttet derimot at vi skulle notere oss tanker og opplevelser, og vi gikk igjennom våre notater sammen i etterkant. Dette ble igjen en del av poesien. Når det gjelder bildene vi bruker i oppgaven, begynte vi først å lete etter bilder på nettet. Men det slo vi fra oss. Vi følte at egne bilder hadde mer historie bak seg, og bedre kunne formidle våre tanker og vårt budskap.

Drøftinger; bilder og fotografier blir til

Det ligger også noen bilder fra kunst laget av Sara Jørgensen i oppgaven. Denne kunsten er hennes egne tolkninger av et budskap fortalt gjennom og av oss. Disse bildene er kommet inn i løpet av prosessen, de har nærmest funnet veien dit selv, det er ikke planlagt fra starten av. Andre fotografier har kommet til oss underveis i prosessen, mens andre har blitt til i, med og igjennom prosessen, som affekt eller en form for diffraksjon. Bildene har gitt oss variasjoner, nyanser utover det en først ser. De er i bevegelse, i prosess og får stadig nye forståelser.

Pandemi; globale spor blir til

Vår empiri har også blitt til som spor fra en global verden. Internett, media og sosiale plattformer er en del av hverdagen. Vi har notert og samtalt om hendelser som har tatt form og som har vist seg å være sentrale i studien. I det vi trodde at installasjoner skulle bli den viktigste kilden til empiri, inntok korona-pandemien hverdagen i barnehagen. Notater fra denne hverdagen ble en viktig empirisk kilde. Pandemien utløste store omveltninger, også stengte barnehager, slik vi skrev innledningsvis. Men gjenåpninger kom, med nye hendelser som tok form. Vi har skrevet notater og samtalt om hvordan disse omveltningene utgjorde nye variasjoner. Vi kunne brått ikke håndhelse. Huden og hånda ble smittevernspolitikk med stor

innvirkning på hvordan vi kunne møte mennesker. Og ikke minst: vi vasker og vasker og vasker, og det gjør noe med våre tanker og tilstedeværelse. Den gjør noe med tiden, med mulighetene for forskning på de yngste barnas prosesser med henhold til hud. Den begrenser oss, samtidig som den merkelig nok utvider vårt perspektiv på mennesket, på livet, og på språk. Dette håper vi oppgaven vil vise da verden ikke lenger er den samme. Verden i dag er preget av distanse, av minst mulig nær/hud kontakt hvor behovet for det samme kanskje aldri har vært så stort. Under denne perioden ble det tydelig for oss: et savn etter varmen fra hud vokste.

Fagfellesskap: Det kollektive felleskapet blir til

Det kollektivet felleskapet av medstudenter, lærere og forelesere har bidratt inn med stikkord og tanker til vår empiri. En del av arbeidskravet i prosessen har vært et fremlegg av skissen vår, hvor det har vært respondenter. Vi har både hatt fremlegg og vært respondenter selv. Det er som vi har snakket om, media, ja hele livet gir oss empiri, og det kontinuerlig, og som tidligere nevnt har det vært vanskelig å si stopp for det. Men på et tidspunkt har vi måttet gjort akkurat det.

Observasjon blir til paradokser

I starten av studiet var vi innstilt på at observasjoner skulle være en viktig kilde til empiri. Men hvordan vi skulle observere, og hva vi la i begrepet, skulle vise seg å være i bevegelse. Løkken og Søbstad (2014) definerer begrepet observasjon som iakttakelse eller undersøkelse. Videre skriver de at ved hjelp av sansene våre registrerer vi det som skjer rundt oss, vi nedtegner det vi observerer og tolker det etterpå. Videre skriver de at i pedagogisk sammenheng er det vanlig og definere observasjon som oppmerksom iakttakelse.

Paradokset her kan være at vi kanskje og muligens er oppmerksomme i vår iakttakelse, men da også kun rettet mot det vi ønsker å observere. Hva er det vi ikke ser, hva er det vi overser? Kobler vi på affekt, får vi hjelp til å utvide fokus på flere sider og fasetter som vi overser om vi vektlegger de visuelle inntrykkene for sterkt. Gjennom affekt kan vi søke å utvide begrepet observasjon som metode. Når vi her omtaler at observasjon skal gi grunnlag for refleksjon og videre bearbeiding, er det ikke avgrenset til synet. Huden er en del av det

komplekse sanseapparatet, og hud er en del av metoden. Vi har eksperimentert med hud som uttrykksform og språk, via utvidet observasjon, via affekt og egne opplevelser og fortellinger, og vi har forsøkt å knytte det opp til teori.

Løkken og Søbstad (2014) skriver videre om persepsjon som grunnlag for observasjon og hvordan det utløser en form for estetisk erkjennelse av verden rundt oss. Persepsjon og observasjon handler om å oppleve og tolke verden rundt oss. Men vi kommer til kort om vi bare skal speile hendelser av det vi har sett. Vi har derfor søkt utover, hva gjør vi med notatene fra observasjonene? Hvordan arbeide videre mot nye eksperimenteringer og analyser?

Ord om hud blir til poesi

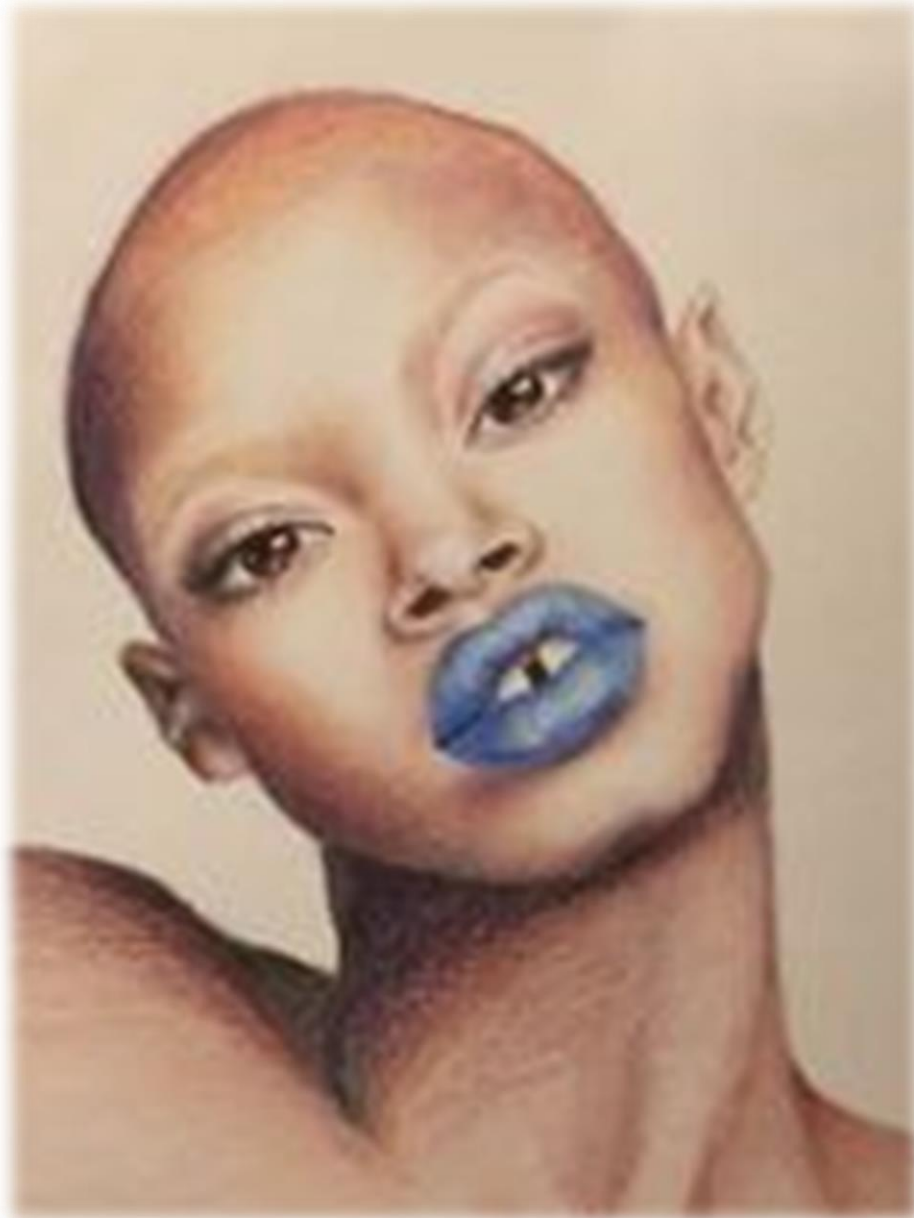
For å koble til flere eksperimenteringer i prosessen, har vi blant annet valgt poesi som en del av vår metodologi. Poesi kan blant annet brukes til å vekke følelser, skape tanker og stemninger, til å vekke ettertanke, til å påvirke, gjøre inntrykk på og til å skape refleksjon hos leseren³. Videre blir poesi oversatt via gresk mytologi til «å skape»⁴. Poesi er også en annen måte å se språk på fordi det nærmeste vi kommer opplevelsen er gjennom poesien. Vi skriver en masteroppgave, og vårt ønske er at den skal ha en eksperimenterende form. En form hvor målet er å engasjere og involvere leseren samtidig. For etter at vi setter punktum og leverer oppgaven, vil teksten bli til på nytt gjennom nye lesere.

Oppgaven har som mål å se pedagogikk i et utvidet og affektivt perspektiv, hvor vi har fokus på hud som språk. Begrepet hud, og hud som språk sprenger kanskje dikotomier. For eksempel skillet mellom natur og kultur, menneske og ikke menneske, hode og kropp, teori og praksis, og bevisst og ubevisst alle mulige relasjoner som hud er involvert i. Vi har funnet støtte gjennom Reinertsen og Flatås (2017), som skriver om krefter i poesi. I likhet med Manning og Massumi, henviser de til en Deleuze og Guattarisk tilnærming, og spekulerer i hvordan det er mulig å slippe ut «ville og gale» elementer i språket gjennom poetisering. De markerer poesi som både politisk og etisk aktivisme, og som en metode for å aktivere forskjeller og for å bygge inn «kanskjeer» og «aldrier» for konstant å muliggjøre tilblivelser som læring og rettferdighet. De skriver at det å «forme» grammatisk riktige setninger er for normale mennesker en forutsetning for sosiale lover. Reinertsen og Flatås (2017) skriver at poesi kan åpne opp for flere sider av livet. Kan det åpne for flere sider av hud? Kan dette bildet åpne opp for flere sider

³ For videre utdyping på tema poesi henviser vi til <https://norsksidene.no/web/PageND.aspx?id=99786>

⁴ For videre utdyping på tema henviser vi til <https://snl.no/poesi>

av livet? Av ettertanke for hva vi ser? Handler det om å være «annerledes» i et samfunn hvor du aldri har følt deg ønsket?

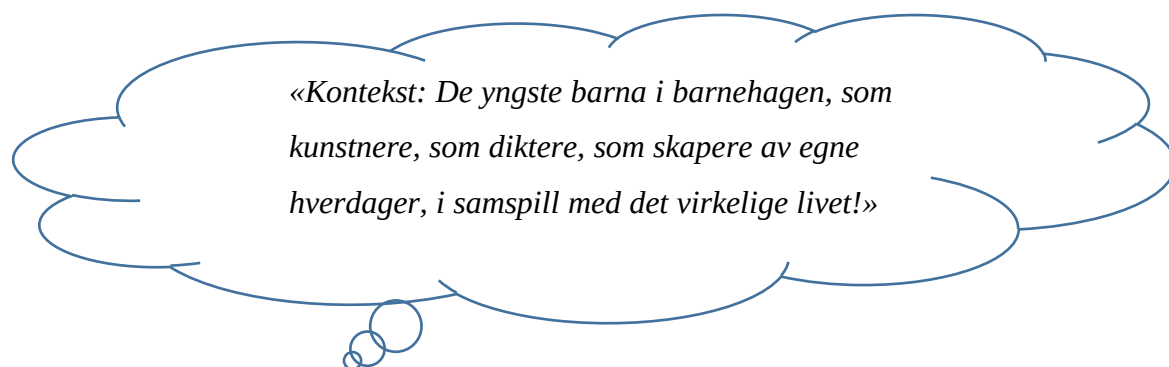

**Hud handler
om livet,
om dimensjoner,
om variasjoner,
om hendelser.
Hud handler
om å åpne opp
for noe mer**

Kunstner: Sara Jørgensen.

Fotograf: Mette Jørgensen.

Reinertsen og Rossholt (2016) viser til Aristoteles som argumenterte for at poesi er mer sant enn historien, og at ved å bruke poesi kan man beskrive livet slik vi erfarer og opplever det. Aristoteles mente at dikt og kunst kunne gi oss en annen kunnskap. Diktenes oppgave er å gjøre en sterk emosjonell virkning hos sine lesere. Med referanse til Aristoteles fremhever Gustavsson (2017) hvordan dikteren/kunstneren ikke skaper sine verk ut av ingenting, men henter stoff fra sin hverdagslige verden av virvar, det virkelige livet! Som instrumenter tilføres melodi, rytme og bilder, som gjør at diktene kan få en virkning på leseren som ligger utenfor det rent teoretiske. Gustavsson (2017, s.37) skriver også at Aristoteles var forundringens og klokhetens tenker, og at han er grunnleggeren for en mengde ulike kunnskapsfelt og vitenskaper. Videre skriver han at hans skrifter er kilder man stadig kan hente opp igjen, og utforske på nye måter. Og undres og forundres, av at nysgjerrigheten drives til kunnskap og innsikt. Og utvikle det formålet er pedagogens fremste oppgaver. Vi kobler nysgjerrigheten til videre eksperimenteringer, og innser at vi må henvende oss ut over klassiske teoretiske kilder når vi skal skape rom for variasjoner av hud. Og vi får støtte fra barna, og deres pågangsmot til å fortsette inn i videre skapning.

Reinertsen og Rossholt (2016) skriver videre at poesi kan styrke den analytiske kraft i alle deler av et prosessuelt prosjekt. I både utførelsen av studien og i skriving av oppgaven virker det prosessuelle inn. For oss har poesi åpnet for det som overrasker og for kraft i hverdagsøyeblikk. Poesi har kunnet tenne gnister og bidrar til en variasjon av oppmerksomhet. I denne oppgaven har poesi fått flere former og formater. I tillegg har vi valgt fotografi for å samspille med poesien. Reinertsen og Rossholt (2016) skriver videre at poesi kan skape duetter mellom forsker og utforsket tema, den kan skape relasjoner og sammenbindinger. Vi kjenner på duetter, på relasjoner og sammenbindinger mellom oss som forskere og hud. Vi har blitt umåtelig opptatt

av hud i denne prosessen, og vi *lever* hud kontinuerlig døgnet rundt. Vi kjenner oss igjen i det Reinertsen og Rossholt (2016) skriver: poesi tillater deltakelse i ideer, øyeblikk av tanker, og poesi inviterer til engasjement.

I denne studien har vi eksperimentert med opplevelser og overraskelser. Erfaringer har blitt til ord på papir. Ordene har flyttet seg og blitt til på nytt. Reist fra tankene, til hendene, til fingrene på tastaturet, og til tekst. Ord fulle av kraft og energi. Eller tømt for kraft og energi. Hvordan kan vi la fingrene og tankene «leke» over tastaturet? Hvordan kan samskrivingen åpne for ulike fortellinger? Vi forsøker her å singulere ut intensiteter og putte det inn i et/- eller flere narrativer (Manning, 2016, s.1). Når vi skaper en fortelling kaster vi oss ut i nye bevegelser, i prosess. Å la eksperimenterende hender kna tanke-tekst.

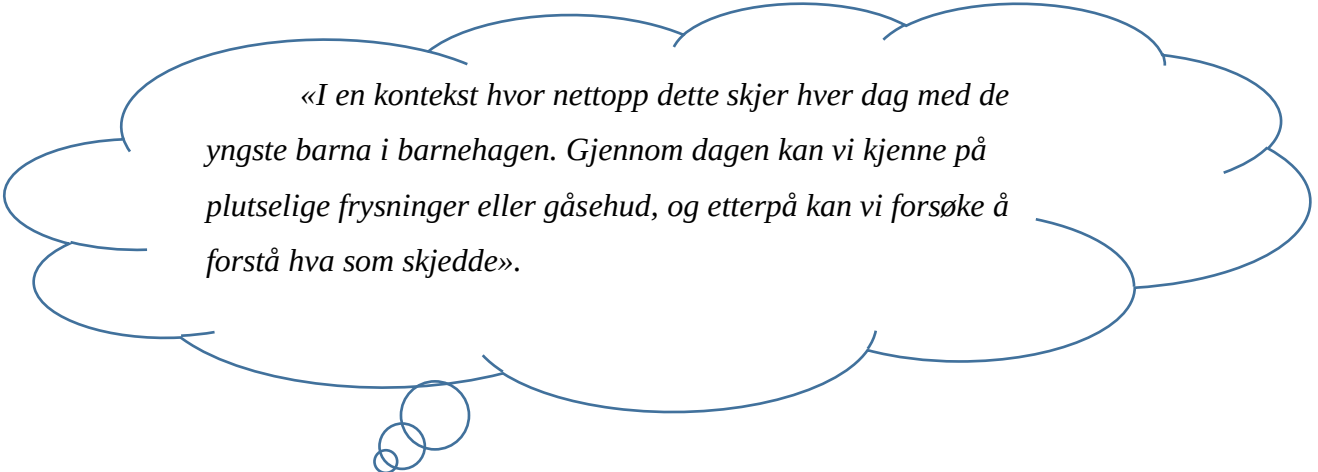
Fotograf: Mette Jørgensen.

Hud blir til kroppslig kunnskap og viten

Reinertsen og Rossholt (2016) skriver om kroppslig kunnskap og viten, med mål om å utvide vår forståelse, og styrke våre analytiske blikk. Dette kjenner vi oss igjen i, dette kobler seg på vårt mål. Vi ønsker å utvide vår forståelse for begrepet språk ved bruk av kritiske analytiske blikk. Reinertsen og Rossholt (2016) viser til Massumi (2015) hvor han hevder at affekt gir verdi, til hvordan vi samtidig påvirker og blir påvirket i gjensidighetsprosesser. I denne studien blir dette til prosessuelle hud-relasjoner. Reinertsen og Rossholt (2016) lener seg videre til Massumi (2015) som skriver at affekt handler om å åpne kroppen for ubestemmelighet, og fokus på «det noe» som opererer i tillegg «under» bevisstheten. Reinertsen og Rossholt (2016, s. 2) viser til Massumi:

«When you affect something, you are at the same time opening yourself up to being affected in turn, and in a slightly different way than you might have been the moment before».

Affekt blir en terskel for opplevelse eller en erfaring, en overgang som er mulig, og som kroppsliggjøres. Affekt setter seg i kroppene våre uten at vi har kontroll på den, og den setter spor og merker som vi tar med oss til neste opplevelse eller erfaring, med en liten forskjell i følelse og tanke.

«I en kontekst hvor nettopp dette skjer hver dag med de yngste barna i barnehagen. Gjennom dagen kan vi kjenne på plutselige frysninger eller gåsehud, og etterpå kan vi forsøke å forstå hva som skjedde».

Reinertsen og Rossholt (2016) viser videre til blant annet Barad (2007) når de tilstreber en mer sensitiv tilnærming til kunnskap og kropp – da må årsak/virknings logikk slippe taket. Det sansemessige løftes frem gjennom bevegelser i kropper, lukter og lyder, og gis eksplisitt verdi. Kunnskap gjennom sansing, er en utforskende posisjon der tillitt blir gitt til det umiddelbare, skriver de. Vi prøver å forfølge dette gjennom poetisk språk i oppgaven, et språk som følger bevegelsene og rytmen, til en ny toneart og nye tanker med henhold til å eksperimentere med hud som språk. Rytmer, bevegelser, lukt og lyder blir viktig. Det åpner for stemninger, det sansemessige, og eksperimenterende prosesser. Vi ser på prosessen som en dans, som en dans ulik enhver dans. Det er vakkert, det er varmt, det er kunst, og det er poesi. Det er «ord» som lever gjennom, på og i huden.

*Det lukter fremdeles vanilje
Ro, kreativitet, tanker,
følelser og språk
Språket vårt endrer seg,
det skriftlige språket endrer seg
Lukten, bevegelsen
Som en dans i bevegelse.*

Fotograf: Mette Jørgensen.

Tanker gjennom diffraksjon; analyse blir til

Ovenfor beskrev vi hvordan de poetiske tilnærmingene åpnet for flere nyanser av kunnskap, kropp og sanselighet, og vi koblet det til analytiske innganger. Vi søker variasjoner. Vi søker mer spredning. Reinertsen og Flatås (2017) beskriver begrepet diffraksjon som spredning, eller prisme og/eller bølge som kan fungere som metaforer. Diffraksjon tilbyr og stimulerer til å re-tenke empirisk forskning på multiple dimensjoner blant annet innenfor læring og atferd i organisasjonen. De skriver videre at refleksjon skiller mellom subjektet og objektet, og skaper distanse mellom teori og praksis, eller mellom teori og metode. I dette perspektivet er ikke diffraksjon dualistisk, den er levd. Gjennom diffraksjon er verden etikalisert, og dette vil si at etikk ikke kan skilles fra, eller ut som et eget fagområde, men er *i* livet og *med* oss konstant.

Reinertsen og Flatås (2017) viser videre til nymaterielle innovasjoner som befinner seg i grensen for og i krysninger mellom naturvitenskapen, humanistvitenskapen og samfunnsvitenskapen. Disse inkluderer og omfavner nye kreative kunstarter, som for eksempel forestillinger, smak, lys, lyd, kropp, kunst i og som møter, som poesi og pedagogikk. Slik kan også diffraksjon bli pedagogisk dokumentasjon skriver de videre, en handling og en aksjon, eller sansing i dokumentasjonen. Slik kan vi nytenke, restarte eller «nybegynne» at kunst er poesi, diffraksjon, dokumentasjon, analyse, pedagogikk, metode, vitenskap, vurdering og læring (Reinertsen og Flatås, 2017). Her tenker vi at Reinertsen og Flatås (2017) er inne på at alt er individuelt, samtidig kollektivt. Det er kaos, samtidig muligheter. Som de skriver: «*alt og alle er invitert med*» «Alt» er jo språk, og «alt» påvirker hverandre. Erfaringene vi gjør oss underveis vil vi derfor diskutere refleksivt, hvor en språklig representasjon erstattes med diffraktive måter å undersøke fenomener på (Barad, 2007, 2008). Det vil si at vi ikke er ute etter å se hvor forskjellen oppstår, men derimot hvor effekten av forskjellen oppstår. Reinertsen og Rossholt (2016) viser til diffraksjonsbegrepet og skriver at det er hentet fra fysikkens verden og at det refererer til bøyingsfenomener ved forplantning av for eksempel lyd eller lys bølger. De beskriver det videre som bølger, og når bølger møter motstand spres de i ulike mønstre. De viser til Barad (2007) som skriver at bølgene har en gjentakende prosess, og at de tar form som diffraksjon når nye handlingsmuligheter spres.

Proessen kan kanskje her best beskrives som utvikling av kunnskap som settes i bevegelse og fleksibelt tas i bruk. Ovenfor skrev vi at hendelser blør inn i nye forbindelser. Hud blør inn i nye variasjoner. Kanskje både blør og bølger hendelsene. I den neste delen av oppgaven, åpner vi for variasjonene som kan oppstå når vi setter hendelser av hud i forbindelser med flere tilnærminger om prosess.

Fotograf: Nina Solberg.

Bilder over viser oss bølger og bevegelser som assosieres til begrepet diffraksjon. Det åpner opp og utvider, og setter i bevegelse ulike prosesser.

Sand, grus og kaviar

Fortellinger fra hverdagslivet på gulvet i barnehagen er også en del av vår empiri. En stor del av hverdagslivet i barnehagen er kropp og hud i møte med verden. Verden er her preget av et lite gulv, sett i en global sammenheng. Gulvet er egentlig enormt stort, og preget av tid. Verden er preget av prosesser, hvor fortid, nåtid og fremtid har betydning. Fortellingene er videre opplevd og erfart av oss som forskere i samspill med de yngste barna i barnehagen. Fortellingene vil du møte som poesi kontinuerlig gjennom hele teksten, og under tankeboblene våre tenkt som et «slag mot tanken».

Kapittel V

Hudhendelser møter begreper fra Manning og Massumi

Hudhendelser utvides gjennom analyse

Studiens sentrale spørsmål er: Hvordan kan vi eksperimentere med hud gjennom og i prosess? I denne delen av teksten lar vi hudhendelser bli flere variasjoner, og dette gjennom affekt og «minor/major gestures», med støtte i Manning og Massumi. Vi starter med å gå tilbake til kroppens kapasitet, og hekter på hendelser som har blitt til. Vi starter med en hudhendelse som vi utforsker inn i sanser som krysser hverandre. De kobles til en lyst til å berøre, å «tenke-føle» en opplevelse. Sammen med. Og på tvers av. Bilde under viser for oss lysten til å berøre, til å «tenke-føle» sammen med og på tvers av hendelser.

Fotograf: Mette Jørgensen.

Kroppens kapasitet gjennom affekt

Affekt krever en omfattende reevaluering av hva kropp er, og kan gjøre. Kropp kan utgjøre kompleksitet og åpne erfaringer/opplevelser av å «tenke-føle». Dette må ikke reduseres til

isolerte sanselige persepsjoner, men utvides til en prosessuelt utvidet sans (Massumi, 2015). Dette tolker vi dit hen at subjektet ikke ses på som utelukkende separert, og heller ikke avgrenset viljestyrt. Men hvordan blir en lyst til å berøre til? Hvordan orienterer vi oss? Affekt åpner for å rette oppmerksomhet mot kroppens bevegelse som allerede er i gang før følelser blir sortert som frykt, tristhet, nysgjerrighet, overraskelse, glede eller for eksempel sinne slår inn. Igjen, affekt retter oppmerksomhet mot bevegelsen som er i gang allerede før følelsen, eller tanken. Blir da en lyst til å berøre identifisert eller sortert etter at bevegelsen allerede er i gang? Er det slik at der vi begynner å tenke at vi ønsker å berøre, er allerede hånden startet og orientere seg mot for eksempel hånden til bildet over? Er bevegelsen effekten av affekten?

Bevegelser kan bli veier lenge før de kan artikuleres. Hvordan kan vi utforske hud som handling, og som involverer et språk av affekt? (Massumi, 2015). Kan det være slik at hud, som en del av kroppen, bevisst og ubevisst, «tenke-føler» prosessuelt? Massumi (2015) henviser til Stern når han beskriver amodal persepsjon, og fremhever en erfaring også som abstrakt. Vi forstår begrepet amodal persepsjon som at man tar inn flere sanser samtidig. Her slår begrepet kryssmodalitet inn, der hvor sansene krysser hverandre. Manning (2020, s. 249) viser til Massumi og skriver om kropp som kompleks og relasjonell. Manning viser til begrepet synestesi og beskriver det som «mirror-touch». Hun viser til en opplevelse, på sin egen kropp, i det du ser andre personer bli berørt. Å kjenne og å gjenkjenne står i relasjon, og gjennom prosessfilosofi åpnes relasjoner, til å romme også minner av noe som har vært før. Det handler om at det vi før har opplevd, kan kjennes igjen. Tidligere berøringer involverer multiple sanser, som også krysser hverandre på samme tid (Manning, 2020). Det handler om affekt som «kommer» til oss før vi har sortert tanken og følelsene. Berøringen er mer enn meg som tar på deg, eller du som tar på meg. Berøring er også bevegelse, på tvers av tid og sanser.

Hånd i bevegelse

Blikk over tid

Nysgjerrig

hånden løftes

nærmere

ett blikk, noen tanker

hånden senkes, blikket løftes,

omfavnelse

Hud

Amodalitet i affekt - hud danser på tvers av sanser

Slik vi tolker Massumi (2015) handler amodalitet om å «ta inn» flere sanser samtidig. Inntrykk går på tvers av sanser, men vi sorterer det gjerne som: jeg ser deg. Du hører meg. Slik arbeider vi konstant med å skape et større bilde av hendelser vi er en del av. Vi ser på hendelser, erfaringer, opplevelser og overraskelser som noe sammensatt, noe som sprer seg prosessuelt. **Gjennom**, og **med** hud, **blir** vi i prosess. Hud blir handling, hud virker, og hud *blir* til nye hendelser. Massumi (2015) beskriver at følelser kan sees som en effekt av en affekt. Betyr dette at huden i relasjonelle møter kan tolkes som møter av å «tenke-føle»? Amodal persepsjon blir en måte å tenke abstrakt på, og står i en direkte rolle i fremveksten av opplevelser. Dette kan forstyrre skillet mellom det konkrete og det abstrakte. Dette åpner for amodal persepsjon, gjennom abstraksjon, og slik blir vitalitet aktualisert. Vitalitet handler for oss om bevegelse, en bevegelse *mot*, som beveger og berører samtidig. Vitalitet er relasjonelt. Vi nærmer oss den andre, gjennom både fortid, nåtid og fremtid (Massumi, 2015).

Vi startet kapittelet med fotografiet av de to barnehender som er foldes sammen. Hendelsen rommer et hav av variasjoner og er mer enn at jeg ønsker å ta din lille hånd i min. Med fokus på affekt og amodalitet, oppdager vi hvordan vi blir beveget og berørt lenge før hud møter hud. Det byr på å bli overasket. Et samspill uten et verbalt ord, kun med hud og en hånd mellom oss. Det oppstår noe som vibrerer. Man opplever en vitalitet som overgår alle verbale ord. Intensiteter og spenning blir til i bevegelser!

Med Massumi (2015) får affekt betydning i prosessene man er en del av, som vi opplevde i teatersalen under forestillingen Stemmestammen. Gåsehud tok form over hele kroppen. Vi satt i den store salen, sammen med alle deltagerne, og kjente på varmen som bredde seg i hele kroppen. Kom den utenfra? Innenfra? Var den en effekt, eller kanskje spor av affekt? Når hårene reiste seg på kroppen var det ikke mulig å «legge de ned». Gåsehuden var helt utenfor vår kontroll. Vår huds språk/vår affekt gjennom dette kan aldri erstattes av verbale ord. «Ord» for oss blir her tomme, blanke og uten følelse og mening. Det er gjennom prosess, hvor man via en effekt opplever affekt, og man, og slik vi ser det, kan kjenne på hudens språk. En affekt som kommer til deg før du har rukket å tenke tanken over hva du opplever, en affekt som oppstår idet det berører deg. Dette gjør også noe med oss som forskere, vi blir også affektet i prosessene vi har vært en del av. Vi blir berørt, og vi sitter igjen med følelser som aldri kommer til å forlate oss. Følelser som gjør noe med deg og meg som menneske - som igjen gjør noe i et større fellesskap.

Hvordan kan vi eksperimentere videre med «hudlige» følelser? Vi vender oss tilbake til hverdagslivet i barnehagen:

Hånden fylles opp av sand i sandkassen

Sand i full fart

fyller opp håret

i hårbunnen

skaper spor i skoene.

Å ha grus under kneskåla

når du sitter på huk ved sandkassen

og kaviar oppover nakken

Følelser og tanker bølger med «hudlige» erfaringer. Nettopp fordi vi har sett og følt på grus under kneskåla. Et helt hverdagsliv blir til, og settes i kombinasjon med hud som språk. Vi har opplevd hvordan hud kan sette sitt spor på hverdagen, og på kommunikasjon mellom mennesker. Vi har sett hvordan hud kan «fortelle», hvordan hud kan kommunisere, på flere plan som ligger «nærmest» utenfor vår rekkevidde, men allikevel er «innenfor».

I prosessen undret vi oss over om vi kunne klare å observere de yngste barnas hudlige møter. Likeledes deres affektive reaksjoner idet det berørte dem, og hva de eventuelt kommuniserte? Kunne vi klare å spørre en gang til, hvordan språket virker? Og ikke som en dikotomisert konstruksjon som opprettholder en motsetningsfylt relasjon mellom det verbale og det non-verbale språket (Sandvik, 2016). Hva kan vi bli oppmerksomme på om vi igjen og igjen forsøker å flytte fokuset utover kontrastene?

Hud blir erfaring

Hud kan sies å bli essensiell for overlevelse. Som Manning (2009) skriver, hud kan også betraktes som en beholder for erfaring. Hud åpner for menneskelig kontakt og eksistens, men er mer enn et organ. Som mennesker, klarer vi oss ikke uten... I Adler's (2016, s. 11) beskrivelse av huden, kan vi lese at den er på snaut to kvadratmeter og omslutter den indre kroppen, alt vi bærer i oss. Huden beskrives som et forbindelsesledd til omverden (Adler, 2016).

Hun skriver videre at huden er antennen vår, som forener sansene våre, men også et viktig sanseapparat som hjelper oss og forstå verden omkring oss. Vi har tidligere skrevet: hud er liv, hud er vitalitet og variasjon. Hud blir ontologi, hvor vi er nysgjerrige på hud som «væren i verden» hvor hudens språk og betydning er i fokus. Når vi setter dette i forbindelse med Barad's (2007, 2008) tilnærming til å ikke være «I» verden, men AV verden, kan hud bli en del AV livet. For oss betyr det at «vi» er en betydningsfull del av noe stort og helhetlig. Huden isolerer oss ikke fra alt som omringer oss i verden. Vi er ikke hverken utside eller innside, men vi deler verden og er i kontinuerlig relasjon til hud. Også MED hud.

hud «AV» verden.

hud AV de yngste barna på gulvet

småbarnsavdeling i barnehagen.

ung hud, eldre hud,

eller ikke

utallige huder,

utallige lukter, utallige atmosfærer,

utallige kroppar, utallige bevegelser og

fornemmelser?

Hud blir et godt problem

Massumi (2015) viser til «et godt problem» som et «problem» som ikke ordinerer en fast metode, men som tilbyr et rammeverk for å hjelpe eller bistå. Hud forblir et problem i denne studien. Hud forblir et problem i barnehagen, og sammen med barna.

Vi er ute i snøen en vinterdag, på en småbarnsavdeling. Det er kommet kram nysnø, spennende, dette må utforskes. Lekent, store og små utforsker sammen. En glemmer tid og sted.

En stemme bryter igjennom:

«Er du kald?»

Du sier:

«Jeg fryser ikke»

Jeg argumenterer imot:

«Men du er blå på leppene..?»

Vi vet ikke om det et godt problem. Men vi vet at det aldri vil kunne besvares en gang for alle. «Et godt problem», sier Massumi, er det som bærer dets uklarhet som en bragd, og videre, som et tegn på dets problematiske tjeneste til å invitere og oppfordre (Massumi, 2015). For oss blir hud et avkjøringspunkt til å fortsette å utforske intensiteter og erfaringer, eller opplevelser som kommer. Stemmestammen ga oss et slikt avkjøringspunkt, et punkt for å fortsette på våre egne måter, våre egne utforskende stier, og for våre egne intensiteter, erfaringer og opplevelser. Problemet blir til ulike møter, og en vet ikke hvor møtene tar veien. Bilde under gir oss assosiasjoner til møter, med ulike muligheter og ulike løsninger.

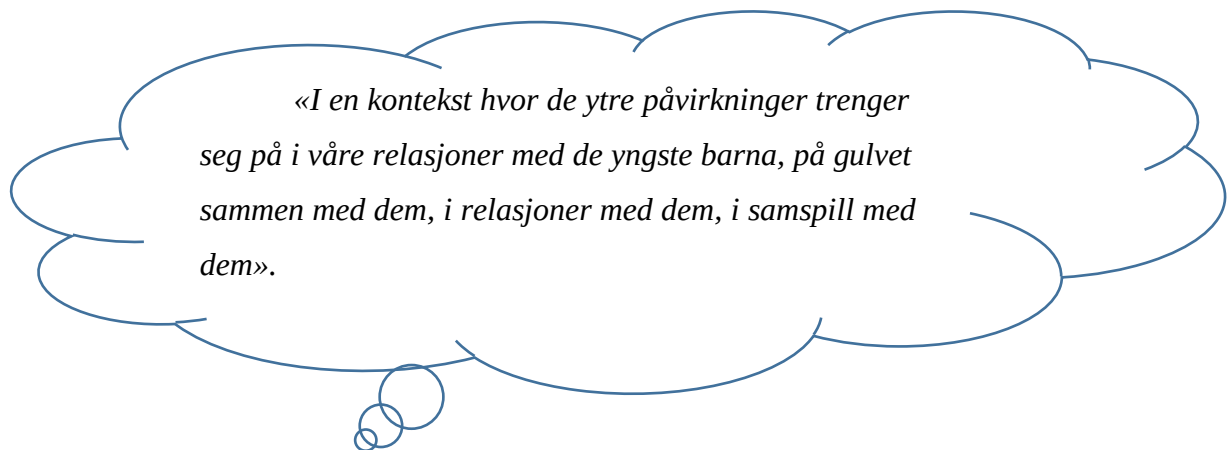
***Ny i barnehagen
ikke trygg på alt det nye,
mennesker, rommet,
lukter....
Trøst?
Hvordan?
Møter stor kropp –
mange trøstende ord
Møter liten kropp –
trøstende hud kontakt
ulike tilnærminger
– ulike språk?***

Fotograf: Nina Solberg.

Affekt som relasjonell og sosial

Massumi (2015) skriver at affekt er transindividuell, den er ikke individuell. Slik vi forstår Massumi er affekt relasjonell og sosial, og vi er alle enkeltindivider som kollektivt kan bistå til endringer i fellesskapet, og i samfunnet. Det er bare å innse: du/jeg/vi/dem... språket har en logikk som stadig trekker oss mot å identifisere din og min hud. Vi forsøker å bryte, men trekkes mot oppdelingen. Å forsøke å bevege utover. Holde problemet godt. Åpent, uten å finne ro i avgrensingen mellom din og min.

Massumi (2015) skriver videre at affekt omhandler den enkeltes utviklingsforløp fra skillet mellom individ, til kollektivt forstått som et volum som kan skape trykk, som igjen kan skape endring. For som Massumi (2015) skriver, vi er alle aggregater i den forstand at vi som enkeltindivider kan kollektivt bistå til endring i fellesskapet. Vi endrer oss kontinuerlig i den konteksten vi befinner oss i, bevisst og ubevisst, slik at vi er med på å uttrykke oss i, og hvor vi kan påvirke det kollektive samfunnet vi er en del av. Dette handler for oss igjen om politikk, makt og etikk. Det handler om kropper og huder i et samfunn hvor det verbale språket har størst verdi, og hvor «the major» har størst betydning og innflytelse. Vi ønsker å bevege på dette, og skape nye nyanser, vi ønsker å være «the minor» hvor også hud får innflytelse.

Affekt er kollektiv i den forstand at den uttrykker seg selv i kollektive enkeltpersoner. Det handler om prosesser av enkeltindivider, hvor på korrespondanse av avstand og forskjeller er gjensidig avhengig av hverandre (Massumi, 2015). Vi opplevde selv affekt, og hvordan den

uttrykte seg i oss som kollektive enkeltpersoner. Og, igjen hvor vi ble avhengige av hverandre for å forsøke å eksperimentere med hud i og gjennom prosess.

Affekt som produktiv kraft

Dersom vi forstår affekt som relasjonell og sosial, og som noe som foregår i prosess, forstår vi også det dynamiske og det intensive erfaringsfeltet hvor affekt henter sin næring. Affekt er en produktiv kraft som gir, og som har betydning ikke bare i en kroppslig, men også i en sjelelig prosess (Lind, 2016). Det dynamiske og det intensive har vi kjent på kroppene våre, vi har kjent på prosessene og tilblivelsene som har blitt nye for hver gang.

Gåse huden vi fikk gjennom å være tilstede på forestillingen Stemmestammen viser denne produktive kraften, en kraft som har gjort denne prosessen med masteroppgaven mulig. Kraften har også åpnet begrepet hud til noen mer enn det vi først trodde hud kunne bli. Affekt kan skape, ikke bare for en selv, men i en sosial og relasjonell kontekst (Massumi, 2015; Lind, 2016). En befinner seg virkelig i spenningsfeltet mellom det som styrker og det som utvider, og en kan finne potensialet i dette spenningsfeltet.

Er det et press på å bestemme dens innhold?

Hvilke møter gir kraft til hendelsenes umiddelbarhet av det sosiale?

En følelse er en effekt av en affekt! (Massumi, 2015).

Massumi (2015) viser til «tenke-føle». På campus fortalte han blant annet en historie om et møte med en bjørn. Et møte hvor affekt er en personlig opplevelse, eller erfaring, og hvor du kan bli kroppslig fanget i en sosial kontekst. Denne konteksten har nøkkelord som kroppslig bevegelse. Det vil si at den har ingen rigide praksiser, og at den kroppslige bevegelsen handler om fortid, nåtid og fremtid. Den handler om en bevegelse i tid, som bølger, hvor du ved et møte med en bjørn, allerede har startet å løpe, før tanken om møte med bjørnen slår inn. Du starter før tanken, før frykten eller tristheten. Massumi (16.09.20) foreslo det som to dimensjoner, som affekt og følelser. Massumi sier videre at affekt er det motsatte av tanken, den er en kroppslig følelse, eller et kroppslig nivå som slår inn nettopp før tanken. Man sitter igjen med spørsmål som: *hva skjedde nå?*

Vi skrev innledningsvis om gåsehuden som gjorde oss oppmerksom på huden i teatersalen. Kanskje var gåsehuden en bevegelse- før tanken slo inn. Tidligere har vi knyttet gåsehuden til en refleks, som bare kommer. Vi har forholdt oss til medisinske forklaringer om at gåsehuden styres av det autonome. Med gåsehuden kommer gjerne mer iling i kroppen. Kanskje en lett kuldefølelse. Adler (2016, s. 58) skriver at det skyldes at hudoverflaten blir større, og slik får vi gåsehud. Men vi har kjent på flere former for gåsehud gjennom studien. Vi kjente det under forestillingen Stemmestammen. Men også opplevelser og overraskelser sammen med barna har gitt oss ilinger og kuldefølelse. Den har beveget seg fra tærne, opp til nakken, ut i armene og tilbake igjen til tærne. Frem og tilbake, opp og ned, og tilbake igjen.

Fotograf Mette Jørgensen.

Mekanismer av mekling

Affekt, som en åpenhet til å bli affektet, er direkte relasjonell. Det er ren sosialitet, i betydningen av det sosiale i åpenheten av affektens begynnelse. Den er klar for å bli alle slags sosiale former og innhold. Denne beredskapen er ikke kun en passiv tilgjengelighet, den er et aktiv press mot «å ta form» (Massumi, 2015). Når en tenker tilbake på plast installasjonen og barnet som utforsket rommet, opplevde vi at barnet hadde en relasjon til rommet og innholdet. Hvert møte med rommet vil være unikt og aldri helt likt.

Det er ennå en ubestemmelig bestemmelse som skal bestemmes. Affekt bestemmer uttrykk gjennom faktiske forekommende møter. Det utviklende sosiale uttrykket av affekt henger sammen med hendelsenes umiddelbarhet. Hendelsene videreselger hverandre, danner begivenhetsserier og sporer linjer med gjentakelser. Tendenser bringes til serieuttrykk i og gjennom hendelser. Tendenser er en ubestemmelighet som må bestemmes med en appetitt, ikke kun for å uttrykke seg selv, men for å gjøre dette gjentakende ganger, med noe forskjellig som skjer hver gang, iallfall i en liten skala. Hva som gjentar seg i hver hendelse i avstamningen er umiddelbarheten av denne utviklende formen. Affekt er den pågående umiddelbarhet av det sosiale (Massumi, 2015).

En ting er enten godt eller ondt i den hensikt det øker eller minsker kroppens affektive ferdigheter. Etik, i den hensikt vi forstår den som kunnskap om det gode og det onde, er likeledes kunnskapen med tingen for igjen og derigjennom gi opphav til nye mer sammensatte og mangfoldige affektive relasjoner til dem (Lind, 2016). I vår eksperimentering med hud har vi kjent på hvordan våre affektive kroppar har gitt ny kraft, en kraft med doble uttrykk. Vi har kjent på hvordan affekten har påvirket kroppene våre, i både sinn og sjel, og hvordan affekten aktivt har endret kroppene våre, og våre sinn og sjeler til nye tilblivelser. Lind (2016, s. 1) skriver og viser til Gilles Deleuze & Felix Guattari:

”Vi vet ingenting om en kropp förrän vi vet vad den är förmögen till, det vill säga vilka dess affekter är, huruvida de kan eller inte kan sättas samman med andra affekter, med en annan kropps affekter – ibland genom att förstöra eller förstöras, ibland genom att byta handlingar och passioner med den andra kroppen, ibland genom att tillsammans med den sätta samman en mer kraftfull kropp” (Lind, 2016, s. 1).

Affekt gis verdi ved at vi påvirker og blir påvirket i gjensidighetsprosesser. Affekt åpner kroppen for det ubestemmelige. Affekt kroppsliggjøres ved at den setter seg i kroppene våre

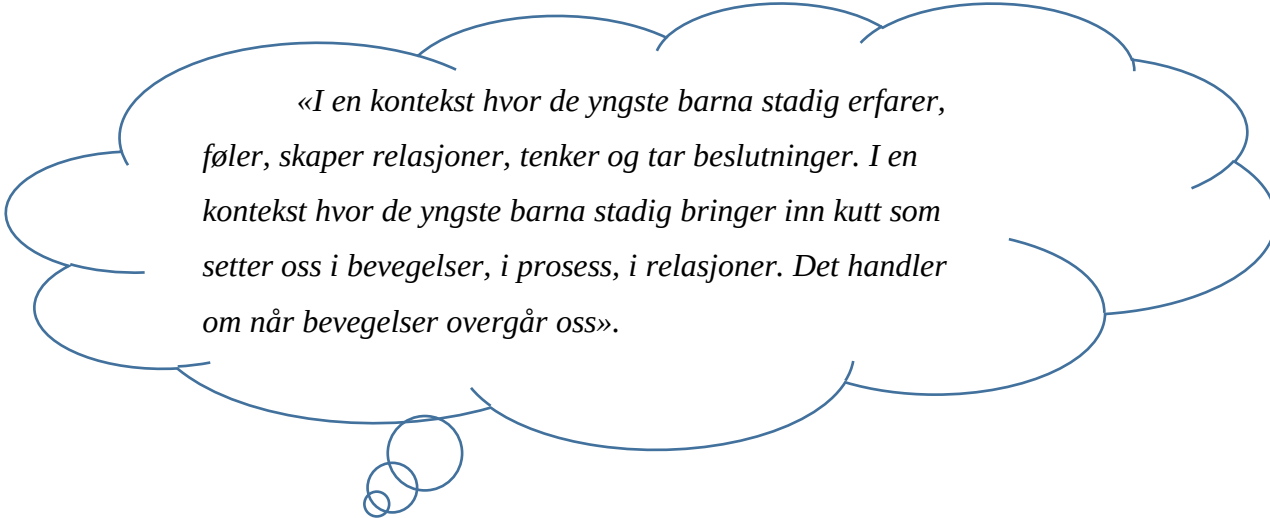
uten at vi har kontroll på den. Den setter spor og merker som vi tar med oss til neste erfaring og opplevelse, men alltid med en liten forskjell i tanke og følelse (Massumi, 2015).

Når vi ser tilbake på Stemmestammen opplevde vi at affekten satte seg i kroppen, vi ble påvirket og påvirket hverandre. Vi fikk gåsehud og kjente på ubestemmeligheten som det er vanskelig å sette ord på. Det som skjedde, var utenfor vår kontroll. Hvordan ville det være å se forestillingen en gang til? Hvordan hadde det vært? Hvilke følelser og tanker hadde vi da fått?

Bølger av tenke-føling

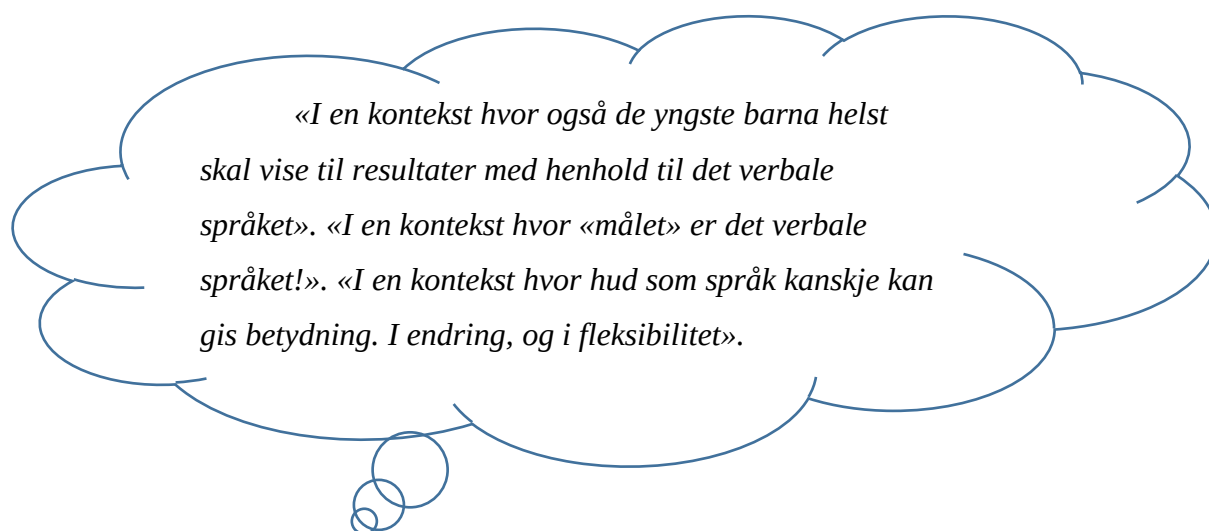
Kanskje kan hud ta form som en «minor gesture». Manning (2016) skriver at «the minor gesture» jobber innenfra. Det er hva «the minor gesture» *gjør* innenfor feltet av erfaringer som føles. I feltet av kunst, kunstverk, objektet eller selv effekten skapt av en flyktig komposisjon, innenfor seg selv, en «minor gesture». Hva skjer om vi vender en lignende oppmerksomhet mot hverdagslivet i barnehagen? Noe aktiverer hverdagslivet, som gjør at nye relasjoner oppstår, og virker. Hud i denne komposisjonen - som bevegelser der nye felt av relasjoner blir skapt.

Ubevisst bevegelse er avgjørende i den forstand at den er i stand til å endre hendelsesforløpet i hendelsen. Innstillingen i hendelsen, mot beslutningsbevegelse, understreker bevegelsens evne til å signalisere en justering som på måter åpner opp for erfaring. Avgjørelsen er ikke hva som oppstår etter den affektive åpningen av arrangementet, men det som spalter hendelsen, i tilfelle. «The minor gesture» er et avgjørelseskutt (Manning, 2016 s. 6). Men hva betyr så det her? Erfaringer Følelser? Felt? Bevegelse? Kutt? Hendelse? Relasjoner? Beslutninger? Tenkning?

«I en kontekst hvor de yngste barna stadig erfarer, føler, skaper relasjoner, tenker og tar beslutninger. I en kontekst hvor de yngste barna stadig bringer inn kutt som setter oss i bevegelser, i prosess, i relasjoner. Det handler om når bevegelser overgår oss».

Manning (2016) skriver om tanker i bevegelse, eller som hun også beskriver, tanker i prosess. Vi undret oss over, om her huden har sitt eget språk, og om huden har sine egne «bølger av tanker». Har vår hud egne tanker, som setter oss i bevegelse, i prosess? Fortellingen fra forestillingen Stemmestammen først lagt frem i teksten kan vise at det er slik. Huden vår utløste hos oss mange tanker og spørsmål. Disse var igjen starten på en prosess, en prosess vi fortsatt befinner oss i. Vi undrer oss over om huden kan skape endring i et samfunn, slik vi ser, der det verbale språket gis størst verdi. Gjennomgangen av de ulike rammeplanene for barnehagens innhold og oppgaver innledningsvis, synliggjør at verbalisering har hatt en fremtredende posisjon. Kropp, det sanselige og huden har ikke blitt viet tilsvarende oppmerksomhet i de offentlige dokumenter som tidligere beskrevet. Vi mener at fokus på hud kan ses på som en «minor gesture», som en motstand til samfunnets «major gesture» hvor det verbale gis størst verdi. Vi ser på det som at «the minor» arbeider innenfor «the major». Vi undrer oss over om ikke «the major» har forutbestemte verdier, her verbalt språk (Manning, 2016). Vårt forsøk på «the minor gesture» ligger i det små, i de små forsøkene som kanskje må til over tid, for å kunne endre på samfunnets «major gestures».

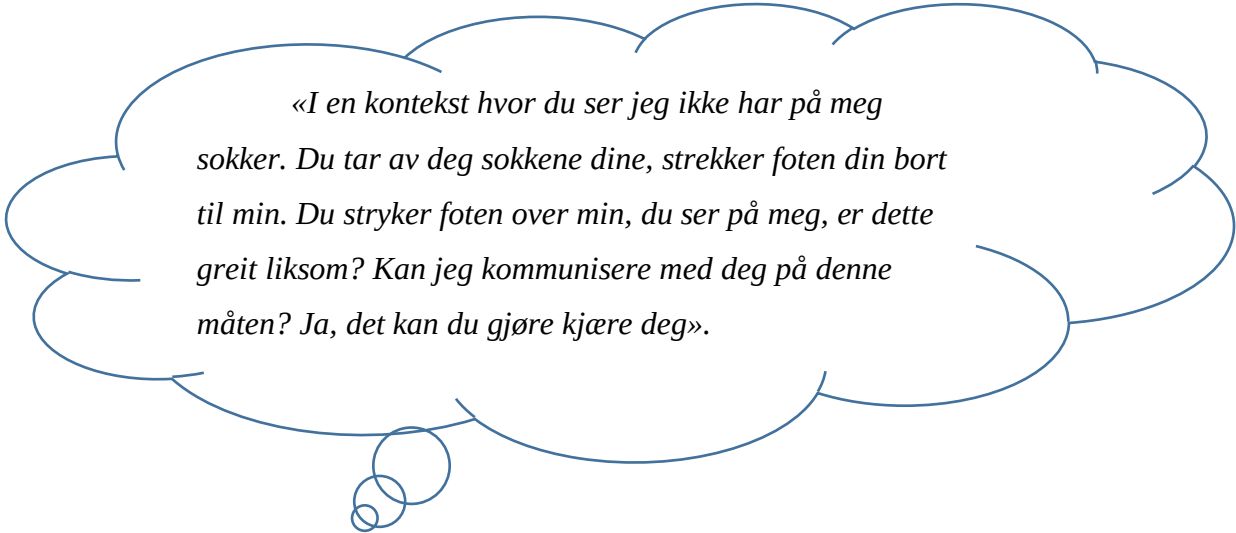

«Minor gestures» er i motsetning til «major gestures» fleksibel, og i kontinuerlig variasjon på erfaringer. Der hvor dens mobilitet ikke er gitt til «the major», og ikke kontrollert av forutbestemte strukturer, men åpne for fleksibilitet, bevegelse og endring. Og der hvor ikke verden re(produseres), men er i stadig endring. Den er bevegelig både i følelse og tanke, og nettopp derfor kan virkeligheten ikke re(produseres) via «the minor» (Manning, 2016, s. 1). Manning (2016) skriver at «the minor» ofte blir oversett, eller glemt i et samfunnsmessig politisk perspektiv, men at dette også er «the minors» styrke. «The minor» har sin egen puls

som holder den i live. Det handler ikke om en kropp her og en verden der. Det handler om hvordan det marginale, «the minor» tillater verden til å bli. Og for oss handler det om et håp om at denne teksten kan være et bidrag inn som en «minor gesture» for å gjøre en endring i samfunnet med henhold til synet på hud. Og ikke minst hvordan vi kan tenke hud som «the minor», og som en styrke. I denne studien har vi gjennom eksperimenteringene oppdaget mange lag av samspill og prosesser som glipper om vi overser hudens variasjon og kraft. Bildet under åpner for å vie oppmerksomhet mot det «lille», samtidig det «store». Det viser nærhet, intimitet, det viser tillitt, varme, trygghet, det viser dimensjoner og variasjoner av hud.

Fotograf Mette Jørgensen.

*«I en kontekst hvor du ser jeg ikke har på meg
sokker. Du tar av deg sokkene dine, strekker foten din bort
til min. Du stryker foten over min, du ser på meg, er dette
greit liksom? Kan jeg kommunisere med deg på denne
måten? Ja, det kan du gjøre kjære deg».*

Her tenker vi igjen på Massumi (2015) som skriver at det finnes en rekke misoppfatninger med henhold til affekt og dens politiske implikasjoner. Disse politiske implikasjonene vurderes ikke, de tilegnes ikke verdi av den tiltenkte «gaven», men derimot devalueres før de tas ut av «esken». Slik vi tolker Massumi, kan det da være, slik at hud som «the minor» ikke har verdi. Kanskje kan vårt bidrag når det leses og tolkes av andre, åpne opp for nye muligheter. Og slik tenker vi at hud kan **bli** metode.

Hud som språk i selv-selv interaksjoner

Vi vil med Manning (2009) forsøke å se om vi kan finne koblinger som i det hele tatt kan si noe om hvordan hud kan «leses» som språk. Men merk, vi omtaler språk her som mer enn et representativt språk. Slik vi ser det er hud endel av språket, det finnes koblinger, og hud er så absolutt ikke *språkløst*. Vi er oss bevisste at vi aldri kan forstå den andres huds språk, men vi kan kanskje lære om vår egen huds språk og sette dette i kontekst med andres? Manning (2009) viser til hud som beholder for erfaring, hvor følelsen er å være «i live», og å eksistere. Hun viser til det som en start for bevissthetsen av en interaktiv selv-bevisst forsyning hvor man aktivt kan ta del i selv-selv interaksjoner. Interaksjonen er her forstått som møter mellom to enheter (menneske/menneske, eller menneske/objekt). Man kan jo også undre seg hvordan dette kan se ut dersom man ser på det med et perspektiv på transindividualitet. Her må interaksjonen foregå innenfor samme individ, men samtidig forstås som to enheter? Finnes det to enheter innenfor

samme individ spør vi oss. Det dukker stadig opp spørsmål, tanker og refleksjoner vi ikke tidligere har tenkt, eller tatt høyde for.

Likeledes, interaksjonen oppstår videre på tvers av lag, både faktiske og virtuelle. Og dette kan vi gjenkjenne fra forestillingen Stemmestammen. Opplevelsen oppsto på tvers av lag, mellom virkelighet og fantasi. «Hud som beholder for erfaring» (Manning, 2009), er ikke dette et språk? Der de yngste barnas hud søker min hud, hvor min hud kan fortelle barnets hud at det er trygt, det er godt? Hvor min hud gir omsorg for en annens hud, som da opplever trygghet, godhet og omsorg? Og det kan vel likeså godt være at det er slik de yngste barna også kommuniserer med «oss»? Hud som kommuniserer, og som forteller at dette er et godt sted å være.

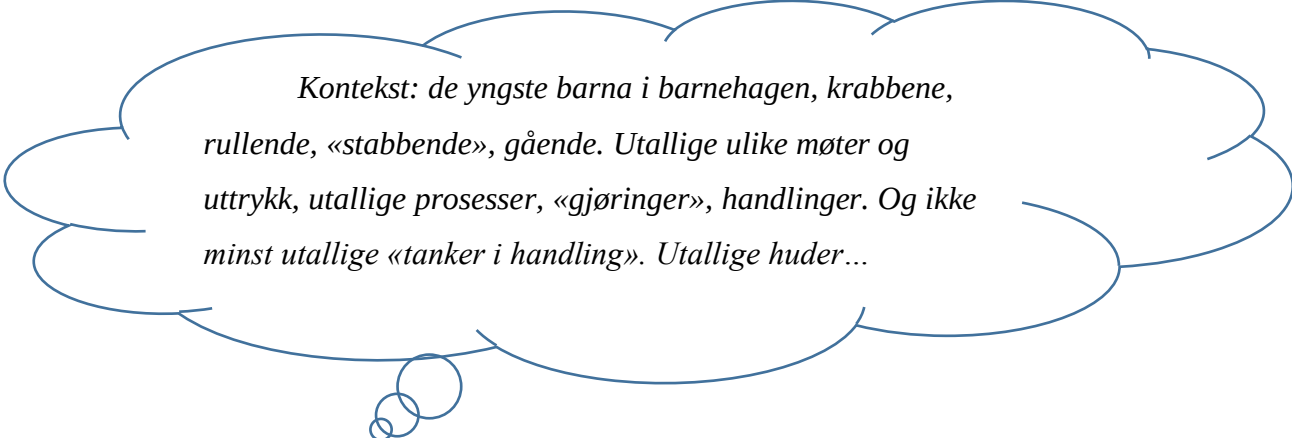
Hudens ego er grensesnittet mellom psyke og kropp, selvet og andre. Selvet stammer fra huden, fra de første berøringene i barndommen som skaper en følelse av oss selv som inneholdt og sosial. Egoet er formet gjennom våre første erfaringer av huden vår, og det ser ut til at hudens ego tar form gjennom hukommelse (Prosser, 2001). Dette minner oss på hvilken viktig jobb vi har som barnehagelærere i dagens samfunn, hvor også de aller fleste yngste barna nå går i barnehagen. Dette får oss til å tenke på hvilken betydning våre handlinger får. Dette får oss til å tenke over diffraksjon, over hvor vi skal være, hvor vi se og lytte, og hvordan vi skal berøre. Dette får oss til og huske på at hud har betydning, og at hud kan lytte.

Hud blander språk og sanselighet

Når vi fremhever at huden lytter, er det en inngang til å sprengte sortering av sanseopplevelser: det er MER enn å se med øynene og HØRE med ørene. Hud blir mer enn en isolert taktil sans. Vi finner det her meningsfullt å løfte Erin Manning's *SenseLab*⁵. Vi finner inspirasjon i prosessfilosofien, som *SenseLab* er et godt eksempel på. Erin Manning er grunnleggeren av *SenseLab* av 2004, og dette er et laboratorium for «tanke i bevegelse». Eller fortalt på en annen måte, et laboratorium som utforsker skjæringspunktet mellom kunstnerisk praksis og filosofi gjennom matrisen av den sanselige kropp i bevegelse. Erin Manning grunnla *SenseLab* med et ønske om å bygge et støttende miljø som skulle bidra til nye moduser for møter og uttrykk. Hennes premiss var at konseptene er aldri pre-programmerte. Isteden, er de eksperimentelle effekter av en pågående prosess som oppstår «i gjøringen», og som oppstår med «handlingen».

⁵ Her viser vi til Erin Manning's Senselab. For videre informasjon se: <http://erinmovement.com/about-senselab>

SenseLab har base i Montreal, og er et internasjonalt nettverk av både artister og akademikere, forfatter og produsenter fra et vidt og mangfoldig felt. De arbeider alle tett sammen i «veikrysset» av filosofi, kunst og aktivisme. Målet deres er å eksperimentere med kreative teknikker for «tanke i handling». *SenseLab*'s produkt er dens prosess, som igjen er ment som formidling. Vi tenker at prosjektet *Senselab* er relasjonelt, og at det er opptatt av dens andres prosjekt.

Kontekst: de yngste barna i barnehagen, krabbene, rullende, «stabbende», gående. Utallige ulike møter og uttrykk, utallige prosesser, «gjøringer», handlinger. Og ikke minst utallige «tanker i handling». Utallige huder...

Det handler for oss om prosess, om språk, og ikke minst hud! Vi ser på hud som den glemte skatten, som den kreative innenfor estetikk. Det handler om for oss som aktører at vi orienterer oss sanselig hvor vi kan skape kunnskap om det fornembare. Det handler om for oss å «blikke» bakover og samtidig forberede oss fremover, i prosess. *SenseLab*'s prosjekt engasjerer seg i prosessen av «å tenke ved å gjøre», og alltid med forståelsen av konseptet som laget «*i og gjennom hendelsen*». I og gjennom hud! Dette forbinder vi til etikk, estetikk og språk i en salig blanding. Manning (2020) viser videre til at målet ved *SensLab* handler om at man skal evne å gå «ut av seg selv», og at ulike arbeidsmetoder kan bli et resultat av dette. Her er prosessen i fokus, og målet er å se hva for noe annet som lurte i mellomrommene av spørsmålene som vi ikke helt vet hvordan vi skal stille, men som virker viktige. Spørsmål om andre veier av imøtekomende forskjeller, andre måter å leve og lære på. Fokuset ved dette laboratoriet har en nåværende orientering, og ikke med et fokus på fremtiden (Manning, 2020). Vi hefter oss på invitasjonen, og oppdager hvordan hud kan utforskes som en blanding av språk og sanselighet. Massumi (2015) viser til at enhver handling av språk involverer et uttrykk av affekt. Det er et prelingvistisk stadiet før utvikling av språk, eller artikulering av tale. Han viser til at affekt er infra-styrt av alle definerte aktiviteter, inkludert språket. Det finnes ingen paradoks

mellom affekt og språk skriver Massumi (2015). Under forestillingen Stemmestammen, viste huden oss gjennom affekt at huden har et språk. Og vi undrer oss hva mer hud kan bli?

Hud blir til i et feministisk landskap

Via Manning, og Ahmed og Stacey (2001) har vi underveis i prosessen oppdaget at vi beveger oss i et feministisk landskap hvor vi tar en mikroskopisk, men samtidig stor del av kroppen seriøst som både subjektet og objektet for tenkning. For innenfor nylig feministisk teori har kropp fått et privilegert fokus for oppmerksomhet. Dette kan delvis forklares via den feministiske anerkjennelsen som kvinners marginalisering fra filosofiske diskurser og offentlighetens sfære. Denne sfæren har blitt produsert gjennom foreningen mellom maskulinitet, årsak, femininitet og kropp. Den feministiske bekymringen med å verdsette kropp, og undergrave slik sinn/kropp dualisme, har ledet til en bekreftelse om at kropper ikke kun er «gitt» (som natur), at kropper er differensiert, og at subjektivitet og identitet ikke kan bli separert fra spesifikke former av utførelsesform (Ahmed & Stacey, 2001). Vi ser på det som et prosjekt av *tenkende kropper*, og vi er ute etter å tilføre hvordan deler av kropp kan bli en privilegert del innenfor feministisk teori. På 1970- tallet var feministisk teori spesielt opptatt av å kritisere ujevnheter innenfor vitenskapen. Kritikkenes mål gjaldt særlig den delen av vitenskapen som kalles empirisk, altså den som anser erfaring som kunnskap. Feministisk empirisme hadde særlig fokus i denne tiden på skjevheten mellom forskningen mellom kvinner og menn, der det viste seg at menn som empirisk materiell var overrepresenterte i forskningen. Vitenskapen ble skjev dersom halvparten av menneskeheten er representert, fordi det gir et skjevt bilde av virkeligheten og mennesket (Bondevik og Bolstad, 2016). Erin Manning (2014) viser til ideen om en prosess av og *tenke-med* kropp, og som via kropp forklarer det filosofiske underbygget av bevegelige praksiser som en måte å vite, eller kreere, og som noe som «blir». Å være politisk innebærer å utfordre dominerende forestillinger om å «*tenke-om*» og forsøke å skape rom for å «*tenke-med*» (Manning, 2014). Hvordan åpner dette for å videre «*tenke-med*» hud? Kan hud tenke gjennom bevegelser, gjennom å «vite», kreere, og som noe som «blir»? Hvordan kan hud «vite»?

Det vet vi ikke.

Hudens språk som en dans

Vi har funnet det meningsfullt å sammenligne hudens språk med en dans. Som i en dans ulik enhver dans. Som i en dans med huden hvor vi ser på ulike lag, som i dansens «lag på lag». En dans har mange lag, huden har mange lag, og språket er kun et av dem. Vi ser på språket som en type poesi, en kunst, hvor alle lagene påvirker hverandre. Aldri det samme, og samtidig «lag på lag», som i en dans. Stern (2000) viser til dans som noe mer enn ekspressivitet av vitalitet. For Stern, slik vi tolker det, handler det om å forsøke å uttrykke en måte å føle på, ikke en ferdig kategorisert affektiv måte å møte dansen på. Slik vi forstår Stern handler det om en affektiv måte og møte her dansen og språket på. I en dans med hud som språk hvor de yngste barna evner å bevege seg i en sfære av påvirkningsuttrykk, som multimodale overføringer mellom språk og hud. Der hvor barna evner å konstruere forståelser på tvers av modaliteter som her, språk og hud (Stern, 2000). Som i en dans med sansemessige opplevelser, som affekt, bestående av kraft og sensasjoner (Otterstad, 2015). Dette åpner for å fokusere på hud som ontologi, med et fokus på en væren «her og nå».

Fortellingene vi nå videre skal presentere har oppstått via egne opplevelser, egne refleksjoner, og deling av tanker. Vi føler fortellingene, poesien og bildene er unike, og vårt mål er at de skal være utgangspunkt for leserens egne tanker og refleksjoner.

Hud får lyd

Sitter stille, hva skjer?

Foran, bak og rundt oss?

Varme, «bilder», nervebaner

Det er mørkt, det er stille,

samtidig mye lys og lyd

Musikk, høye vakre toner

Gåsehud!

Fra leggene, oppover lårene, armene, hodebunn

Aldri før opplevd, aldri glemmes

Våre fortellinger fra Stemmestammen er tolket, og fått dette kunstneriske uttrykket via kunstnerens strøk med penselen, gjennom og i prosess.

Kunstner: Sara Jørgensen.
Fotograf: Mette Jørgensen.

Som innledningsvis skrevet inviterte forestillingen til estetisk samspill. Et samspill mellom materialer, store og små kropper, lyd, lys, bevegelse, farger, kostymer, stubber, instrumenter og rommet. Et samspill som vi mener vi kan sette i kontekst med Massumi's (2015) begrep, affekt. Som Massumi skriver er en følelse en effekt av en affekt. Altså, affekt er effekten av noe (Massumi, 2015). Vi opplevde barn i to- tre års alderen som ofte bruker kroppene sine aktivt, de satt helt rolig nå. De satt stille i lengre tid og fulgte interessert med på forestillingen. Vi opplevde en relativ stor gruppe barn som fulgte med på hver sin måte. Noen satt på gulvet, og noen satt eller lå på stubbene ved siden av en scene som var lett tilgjengelig for barna og deres kropper. Det var tydelig at de tok inn inntrykkene på ulike måter, noen lo, noen så alvorlige ut, det så ut som det var et samspill mellom alle de ulike elementene som var en del av forestillingen. Det virket for oss som barna hadde en god opplevelse, men hva som fylte denne opplevelsen kan vi ikke si noe om.

- Det kan vi ikke vite.

Vi opplevde selv affekt, som oppstod før den sorterte tanken (Massumi, 2015). En opplevelse av gåsehud fra tærne, oppover leggene, lårene, armene, nakken og opp i hodet. Ved at man har opplevd dette er vi blitt mere åpne for andres ulike uttrykk. Opplevelsen har åpnet vårt syn for å være tilstedeværende i opplevelsene eller prosessene på en annen måte. Dette kan vi vise til via Fønnebø (2015) som skriver at de som forholder seg til barn, selv burde utforsket kunstuttrykket. Når vi selv har utforsket kunstuttrykket så vil vi ha større forutsetninger for å møte barn som kreative, kunstneriske og kulturelle ressurser. Vi kan da også utforske og dominere diskurser i forhold til barns ulike måter å uttrykke seg på (Fønnebø, 2015). Som Massumi (2015) skriver er ikke affekt individuell, den er transindividuell, og den er relasjonell. Vi er alle enkeltindivider som kollektivt kan bistå til endring i fellesskapet, og vi endrer oss i den konteksten vi befinner oss i. Affekt er kollektiv i den forstand at den uttrykker seg selv i kollektive enkeltpersoner. Massumi (2015) skriver som tidligere nevnt at affekt er det motsatte av tanken, det er en kroppslig bevegelse, og at det handler om fortid, nåtid og fremtid. Selv om vi hadde gått på forestillingen flere ganger ville vi aldri kunne oppleve det samme på nytt. Nettopp fordi det vil alltid være noen nyanser som endrer seg for hver gang (Massumi, 2015).

Dette handler for oss om politikk, makt og etikk. Det handler om kropp og huder i et samfunn hvor det verbale språket har størst verdi, og hvor «the major» har størst betydning og innflytelse. Vi ønsker å påvirke dette, vi ønsker å være «the minor» hvor hud får betydning og innflytelse. I neste fortelling vil vi ta med dette videre, og gå til en installasjon utført i og med de yngste barna i barnehagen. Vi ser her først på installasjon, og undrer oss over om installasjon kan være kunst, som på vei, som erfaring og handling?

Hud som deltakende i kontekst

Vi ser på installasjonen brukt her, og forestillingen Stemmestammen som kunst, og som Manning (2016) foreslår, arbeider vi med middelalderens definisjon av kunst som en vei, en måte, eller en modus. Kunst som en vei handler enda ikke om et objekt, en form, eller et innhold. Den er fortsatt på vei. Som Manning (2016, s. 3) skriver er definisjonen av intuisjon *som* kunsten - *som* måten - og hvor selve forholdene av erfaring blir følt. Intuisjon både setter prosessen på sin vei, og fungerer som den avgjørende tvist innenfor opplevelsen som aktiverer en produktiv åpning innen tidens varige folder. Her vil vi trekke inn prosessen med installasjon hvor vår intuisjon var å fylle rommet med plast, rommet ble til i og under prosessen.

I dette berører intuisjon også en sensitive nerve av tid. Selv om intuisjon ikke er tid eller varighet, er intuisjon heller bevegelsen som oppstår fra vår egen varighet, som igjen vi skaper til vår egen varighet for å bekrefte og umiddelbart gjenkjenne eksistensen av andre varigheter (Manning, 2016). Intuisjon er den relasjonelle bevegelsen *gjennom*, hvor nåtid starter å sameksistere med dens fremtidighet, og med kvaliteten eller måten av det ikke-enda som lurar på kantene av opplevelsen. Selv om selve installasjonen i rommet er fjernet, så lever det fortsatt i oss, i oppgaveteksten og kanskje i kroppene til barna. Vi håper at den kan være med på å bevege hud og dens potensialer lenge etter at vi har avsluttet studien og skrevet siste punktum i oppgaven. Dette handler om mer enn en akademisk metode. Det kobler seg til kunst, det intuitive potensiale som aktiverer fremtiden i en spesiell tilstedeværelse her og nå, og for å få den middelmådige opplevelsen til å føles der futilitet og nærvær sammenfaller, og påkalle minnet ikke som det var, men som det som vil være. Kunst blir også fremtidens minne (Manning, 2016). Her viser Manning (2016, s. 3) tilbake til Whitehead, og skriver at all erfaring er i handling - i en ulik blanding med grensene for ikke-ennå og vil-ha-vært. Erfaring er (i) bevegelse. Når kunst er definert som et objekt, som form, står vi ovenfor et paradoks. For at det skal være en teori om objektet, må objektet bli oppfattet som ut av tiden, relatert utover erfaring, som uforanderlig. Ved, i erfaring, hva vi kaller et objekt er alltid, til en grad ikke-enda, i prosess, i bevegelse. I midten, i hendelsen, vet vi at objektet ikke er i sin fylde, i sin ultimate form, men som på kant inn i erfaring. Form er alltid holdt, til en viss grad, i fornektelse.

Installasjonen vi skapte er her i fornektelse, den har en form som ikke er fast, men som er flytende og bevegelig og utover seg selv. Objektet *er* fornektelsen -føle-formen (en form følt mer enn aktualisert) som ikke kan separeres ut av og av miljøet. Objektet, som subjektet er aldri *seg selv* (Manning, 2016, s. 4). Aktiveringen av den dynamiske forskjellen, i begivenheten, mellom hva som var, og hva som vil bli, skaper et minne om fremtiden. Dette minnet om fremtiden, aktiveres av «the minor gesture», det er en følelse, i hendelsen, av en tendens. Når kunst er på sitt mest operative, setter denne tendensen seg ikke fast i hva vi kaller et objekt. Den beveger seg på tvers av den, skyver nåtid av erfaring i skapelsen av sine grenser. Her, i den urolige åpningen mellom nå og nå, er kunstens måte følt (Manning, 2016). Vi ser på installasjonen vår som kunst i samarbeid med barna, som en «minor gesture» og et minne for fremtiden og som et bidrag inn i det småbarnsvitenskaplige feltet.

Manning (2016, s. 4) skriver videre om et estetisk utbytte, og hva slags utbytte fornektelsen gjør med form og forslag. Hun spør: hva er kunsten med dette utbytte? Dette kaller Manning artfulness. Artfulness handler om det operative uttrykk av skapelser av verden(er), det estetiske utbytte som åpner erfaringer til den transindividuelle kvalitet til mer-enn. Artfulness

er en immanent retningsbestemmelse, og følt når en prosess i form av et objekt fortsetter å aktivere dens mest sensitive fold, en fold som ennå florerer med intuisjon. Artfulness er bortenfor menneske. Kunst som modus, som måten, som vei er ikke vår til å eie (Manning, 2016). Kunsten, den skjærer gjennom, smelter sammen med, fanger og danser med menneske, men den er også, og alltid mer-enn menneske. Å berøre det kunstige er å berøre ufrivillige mer enn det som er overalt aktivt i økologiene som gjør oss, og overgår oss (Manning, 2016, s. 4).

Med dette spør vi videre: Kan hud bli kunst? Kunst som skjærer igjennom, som smelter sammen med, og fanger og danser med menneske, men også alltid er, mer-enn menneske? Blir språk kunst? Smelter språket, og fanger og danser det med menneske? Har huden språk, og er dette kunst? Er det huden og språket som smelter med, fanger og danser med menneske, og alltid er mer-enn menneske? Installasjon en kunst. Kan vi her skjære igjennom, smelte sammen, fange og danse?

«*The minor gesture*» omarbeider feltet, og det føles at det er differensiert. Dette gjøres ved å aktivere, i hendelsen, i endring av kvalitet. Aktivering av endring av kvalitet er hva Bergson definerer som frihet (Manning, 2016, s. 6). Frihet er her ikke linket til menneskelig vilje eller agentskap. Frihet er isteden alliert til handling, til den avgjørende kraften til bevegelse, til begynnelsen som åpner hendelsen for dens fylde av potensiale. Frihet er hvordan hendelsen uttrykker dens kompleksitet, i hendelsen (Manning, 2016). I ettertid, og i møte med det teoretiske landskapet, kan vi se forbindelsene med å skape en installasjon i barnehagen sammen med de yngste barna til denne friheten. Installasjonen ble en handling, en kraft til bevegelse, som åpnet for flere potensialer.

Manning (2016) skriver videre, og viser til Bergson, at frihet er dynamisk og økologisk. Frihet er en kvalitet på handlingen, en etos i handlingene som åpner opp for opplevelsen. Ikke alle hendelser er frie, men i hver eneste hendelse finner vi bakteriene av frihet. Disse bakteriene må pleies, og de må sås på måter som gjør at handlingen kan skape problemer som vil snu, og som generer handlingsmåter, og aktiviteter som skaper nye eksistensmåter. «*The minor gesture*» pleier bakteriene av erfaring i-forming, og åpner handlingen til dens potensial. I denne forstand, er «*the minor gesture*» en form for frihet (Manning, 2016, s. 6). Installasjonen ble til en «minor gesture» inn mot barn og deres opplevelser, men også ut mot samfunnet. Kan den videre være med på å utvide opplevelsen av begrepet hud? Eller søker vi da å overstyre orienteringen? For «*the gesture*» er kun en «*minor gesture*» i så langt det åpner veien, i så langt den skaper vilkårene for en annerledes økologi av tid, rom, og av politikk. «*The minor gesture*» er definert av sin kapasitet til å variere, ikke til å holde, eller å inneholde. En handler på, beveger

seg gjennom, den gestikulerer alltid imot en fremtidighet i handlingen, og som samtidig ikke er uttrykt. Dette er dens makt, dette er dens kall for frihet (Manning, 2016).

Som Manning (2016) så fint skriver: «*the minor gesture*» er her, i mellomrommet, i hva som er aktivert, alltid på nytt, i den transindividuelle komposisjonen av deres fremvoksende koreografi. Vi kan bare forsøke å beskrive hvordan vi opplevde denne friheten hos barna, med ydmykhet for at barna selv kunne oppleve situasjonene forskjellig fra oss. Men vi så hvordan rommet, eller platen, kunne åpne for å skape handlingsmåter, og KUNNE åpne nye måter å eksistere på. Vi så hvordan barna formet, og gjennom det de skapte, åpnet opp for potensial.

Vi har arbeidet med å skape variasjoner i installasjonen i barnehagen, og vi har på ulike måter deltatt sammen med barna i møte med installasjonen. Kanskje har vi sett noe, luktet noe, eller på en eller annen måte opplevd det som tok form i rommet. Med henvisning til metodologikapittelet - vi omtale dette som flere tilnærminger til å observere. Vi ser også på vår egen hud som en egen installasjon, i prosessen vi har vært en del av, og stadig forblir en del av. I en hudlig installasjon hvor vi har forsøkt å blottlegge vår egen hud, i møte med andres hud for å forsøke å se hva hud kan bli. Vi har forsøkt å se, lytte og observere hva vi eventuelt kan finne av muligheter for hva nettopp hud kan bli. Vi har også undret oss over om all hud er akseptabel? Er det greit å berøre hverandres hud, på ryggen, på magen, på benet? Hvor går grensen, er det noen grense? Finnes det lovlig eller ulovlig hud? Finnes det ulike forståelser, og måter og føle gode og vonde berøringer, eller er dette universelt? Kan dette overhodet observeres?

Amodalitet som begrep dukker her opp igjen, der hvor vi tar inn alle våre sanser samtidig, der vi registrerer inntrykk på tvers av sanser slik at vi får et helhetlig bilde av hendelsen vi er en del av (Massumi. 2015). Her dukker også igjen Stern (2000) opp, og hans begrep og forståelse av barns evne til multi-modalitet.

Store bevegelser

eier hele rommet

stopper opp, kjenner etter med foten, tanker?

sitter ned, kjenner etter med hånden, under foten

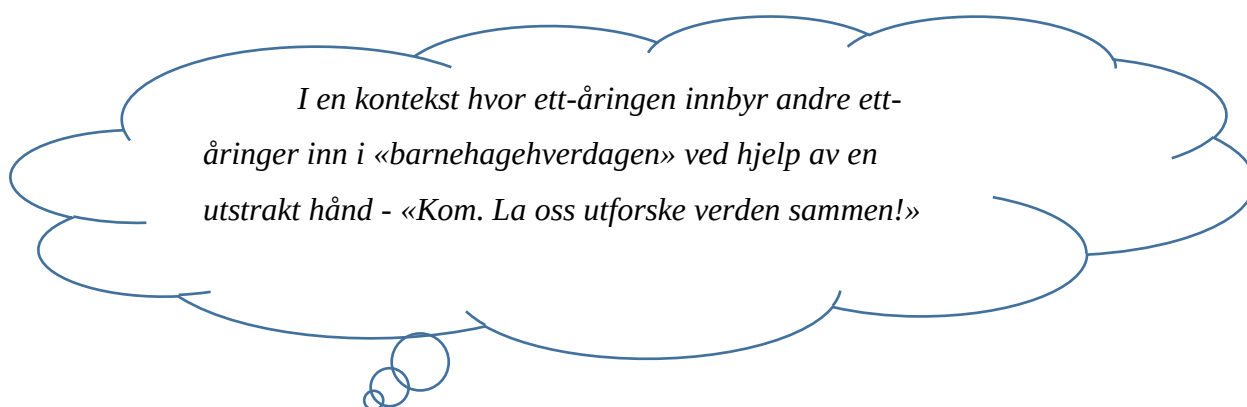
stille, helt stille en liten stund

«sjekke» noe, hva?

Tanker? Følelser?

For oss virket det som om barnet stanset opp fordi det var *noe* som fanget barnets oppmerksomhet, det var *noe* som fikk barnet til å stoppe opp og «tenke». Kroppen tenker som

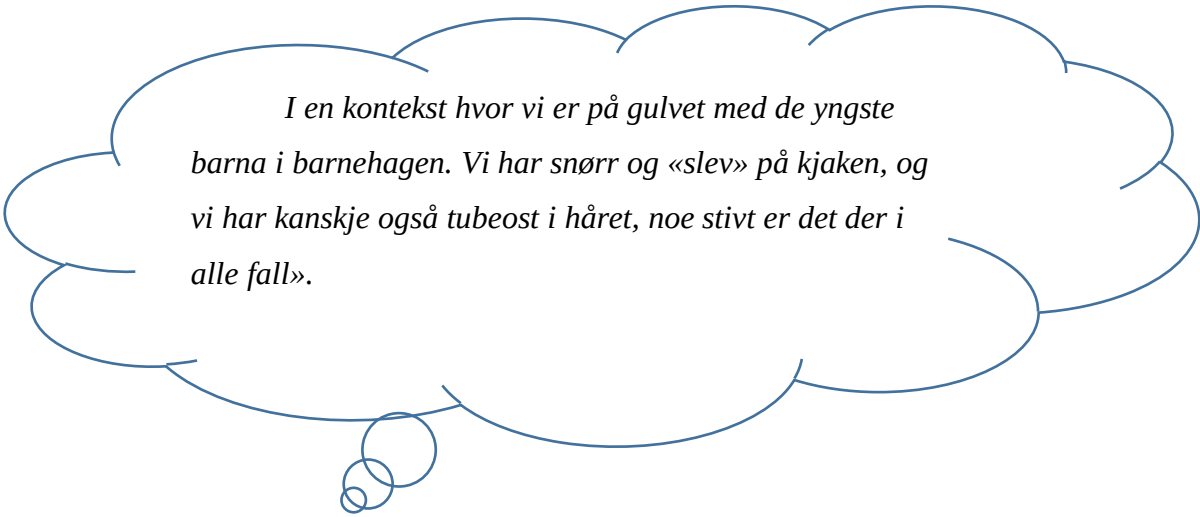
den føler, på et nivå med dens bevegelser. Og dette tar kroppens «tenkning» ut av det indre psykologiske subjektet og putter det direkte inn i verden, i co-bevegelser med relasjonelle møter (Massumi, 2015). Slik vi forstår Massumi (2015) er affekt relasjonell og sosial. Vi er alle enkeltindivider som kollektivt kan bistå til endringer i fellesskapet. Massumi skriver videre at affekt er effekten av «noe». Dette kan vi kjenne igjen fra Stemmestammen og fortellingen om installasjonen der rommet var dekket av plast. Under forestillingen Stemmestammen erfarte vi hver vår opplevelse som vi endte opp med å dele. Det var starten på et felles fokus og et felles ønske om å oppdage og eksperimentere med hud. Under fortellingen med rommet opplevde vi en felles forståelse for at barnet ønsket å dele opplevelsene. Barnet forsøkte å invitere flere inn. Slik kan vi blant annet se at affekt er relasjonell og sosial, og at vi sammen i fellesskapet kan bistå til endringer (Massumi, 2015).

Er det slik at barnet her på tvers av modaliteter skaper forståelser mellom hud og språk? Og er det her Barads (2007, 2008) begrep diffraksjon kommer inn? Der hvor forskjellen av effekten oppstår, der hvor effekten av forskjellen blir at barnet erfarer hud som språk? Hud som organ er full av sanseceller, og huden på lepper, fingertupper og tær befinner det seg størst konsentrasjon av føleceller (Grimeland, 2012, s. 14). Det kan se ut om barna bruker hud, og gjennom huden trøster. Er det gjennom huden, som metode, de yngste barna utforsker, kommuniserer og lærer om verden på?

Installasjonen vi kreerte via rommet dekket i plast bidro til at vi, (og våre egne tanker), så barnets dans, barnets endrede bevegelse i rommet, og hvordan barnets intensitet endret seg når barnet stoppet opp for å undersøke plasten. Kan intra-aktive affektive prosesser i stadig nye tilblivelser utfordre repetitive gjentakelser? (Otterstad, 2015). Vi er oss bevisste at man lett kan

gå i fellen av å tenke at *det jeg følte den gang da-* gjentar seg neste gang, «som mer av det samme». Vi er her ute etter å fange multiplisiteten «her og nå», ikke (re)presentasjoner av virkeligheten (Otterstad, 2015). Dersom vi leter med Manning (2016) blir vi nysgjerrig på språkets fleksible bevegelser, i endring. Enhver kontekst, enhver følelse og tanke er unik, de er aldri gjentakelser, men alltid noe nytt, i endring, og i bevegelse. Og dette mener vi er språkets multiplisitet, og det er dette vi ønsker å fange. Som Manning (2016) skriver kan intra-aktive installasjoner skape en dans i bevegelse hvor følelsen endrer seg. Og som vi tolker det, hvor språket endrer seg i takt med lukt, bevegelse, materielle møter som alltid er i kommunikasjon med omverden.

I en kontekst hvor vi er på gulvet med de yngste barna i barnehagen. Vi har snørr og «slev» på kjaken, og vi har kanskje også tubeost i håret, noe stivt er det der i alle fall».

Fotograf: Nina Solberg.

Bildene over viser et utsnitt av plastrommet denne dagen. De yngste barna hadde en forsiktig tilnærming til rommet som utviklet seg underveis, og de så ut til å ta inn hele rommet gjennom kroppen «steg for steg». Vi opplevde en kroppslig nysgjerrighet og utforskning gjennom kroppen og huden. Rommet fikk også besøk av de eldste barna i barnehagen denne dagen. De eldste barn så ut til å ta inn rommet gjennom kropp, hud og verbalspråket i det de entret rommet. Vi opplevde at de eldste barna hadde ett større tempo enn de yngre. Kan det ha sammenheng med fortid, nåtid og fremtid? Slik vi oppfatter det, kan en si med Massumi (2015) at affekt er in-formet av tidligere ta-former? Massumi (2015) skriver at det vedrører ingen «rå» erfaring ved affekt. Og som nettopp nevnt, all erfaring er «in-formet» av tidligere «ta-former». Den måten som tidligere «tar-form» vil etterfølgende uttrykk alltid bli påvirket av hvordan potensialet gjør inntrengingen i en situasjon, og med hvilke graderinger. Potensialbuen (buen av potensialet) kommer inn i en situasjon og gjennom den moduleres, alltid på farten, av alle partikulære mekanismer.

Med dette kan vi oppdage at vi ikke bare satt utenfor et rom og lyttet til lyden av barn som fikk utforske en installasjon vi hadde laget. Vi satt utenfor rommet og lyttet til potensialer som både var i form og tok form. Og som vi har blitt oss bevisste i prosessen: «En opplevelse

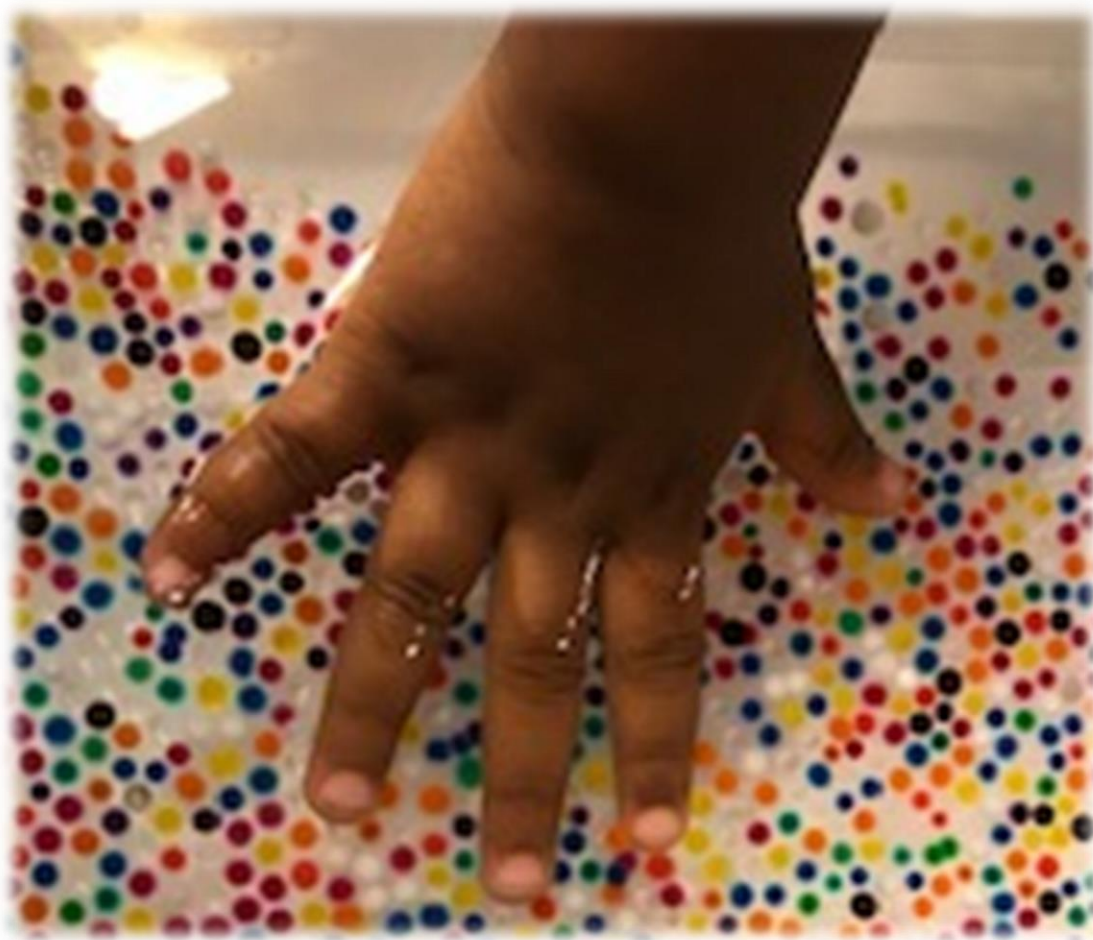
blir aldri lik, en kan ikke repetere. Det vil alltid ligge en grad av nyanser ved neste opplevelse» (Massumi, 2015, s. 2).

Dersom vi ser på fortellingen om barnet som entret rommet igjen, kan det da bety at barnet opplevde affekt idet foten til barnet berørte plasten på gulvet? Der barnet plutselig stanset for å undersøke plasten med huden på fot og hånd? Kan man tenke seg at denne affekten fortalte barnet noe gjennom barnets fot/hud? At affekten ga barnet tanker, gjennom barnets hud? Hva barnets hud ga av tanker kan vi aldri vite, men vi kan undre oss over hvorvidt barnet opplevde en hudlig affekt som igjen ga affektive tanker, i prosess. Massumi (2015) viser til affekt som noe som berører etisk eller relasjonelt. Den endrer noe, og det er en personlig opplevelse. Man opplever en kroppslig bevegelse som har sammenheng med fortid, nåtid og fremtid. Han skriver også at affekt er det motsatte av tanken, affekt slår inn før du rekker å tenke over- hva skjedde nå? Dette kjenner vi igjen fra vår opplevelse under forestillingen Stemmestammen, og vi mener vi kunne «se» det der barnet plutselig stanset for å undersøke plasten med huden på fot og hånd. Våre hudlige respons under forestillingen kom plutselig, og uten forvarsel, vi rakk ikke å tenke hva skjedde nå? Og det virket for oss som barnet i plastrummet opplevde noe av det samme.

Fortellingen over kan også vise at barnets hud møtte bølger av tanker, tanker i prosess (Manning, 2016). Der hvor huden har sine egne tanker, og der hvor huden lytter, og der hvor huden setter oss i prosess mot noe nytt og annerledes. Som har sammenheng med fortid, nåtid og fremtid, før man rekker å tenke- hva skjedde nå?

Hud som hukommelse, i tid

Neste fortelling «kom til oss» under et besøk i Oslo, desember, 2019. Der ble vi kjent med en kvinne som fortalte oss om hvordan hennes mørke hud hadde preget hennes liv fra hun ble adoptert til Norge som liten, og frem til i dag. Hun fortalte om prosesser med fortvilelse, benektelse og en følelse av å aldri være «god nok». Hun fortalte oss (vår tolkning) at hun opplevde en affekt i prosess som aldri har sluppet taket, men som har holdt henne psykisk nede og tilbake gjennom hele livet. Hun fortalte om hud, og om fornektelse, gjennom hud. Kan det være slik at opplevelser gjennom livet blir selvoppfyllende profeti, en sannhet for en selv? Som en «the major» gesture som ikke vil slippe taket, som en affekt som igjen og igjen gjør at du spør deg: *hva skjedde nå?* Som en følelse av at «the minor» ikke vil nytte og affekten bare får være før tanken? Nyanser av farge, av form, av nysgjerrighet og savn, av tanker gjennom hud som bildet under kan fortelle oss.

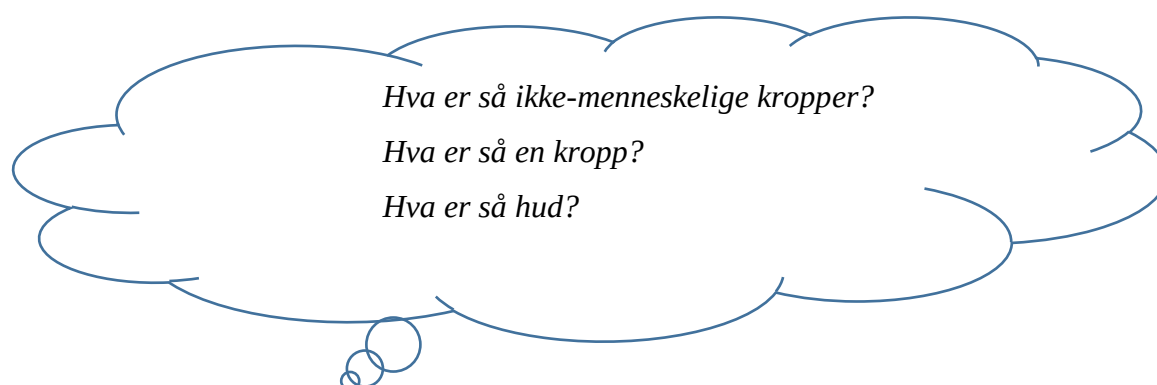
Fotograf: Nina Solberg.

*Liten kropp til et nytt land,
nye lukter og nye møter, nysgjerrighet...
Hud møter hud, klemmer og omfavnelser
Lys og mørk hud
Hud – Ønsker...
Vaske, vaske hud – en sårhet,
en følelse av ... en smerte.
Kjenne på hud,
setter spor i hud – for alltid...*

Handler ikke dette om hud som språk og uttrykksform? Der hvor huden din kontinuerlig «snakker» til deg og sier: du er annerledes og derfor er du ikke god nok! Er fargen eller «skaden»/ eller «merket» det som er annerledes? Hva er annerledes? Hva er normalen? Og

hvem setter normalen? Og hvilke signaler sender denne «normalen» oss? Spørsmålet er kanskje om det ikke stopper ved overflaten av huden. Ser vi menneske bak huden, eller blir vi opptatt av historien bakenfor «skaden», eller fargen? Ser vi menneske som objekt for vår egen nysgjerrighet, eller ser vi avsky? Ser vi ikke på hud som en del av menneske, ser vi på hud som et utsnitt av et menneske?

Ahmed og Stacey (2001) viser til «subjekter uten kropp». De viser til en «fleshy» kropp, og feminister henvender seg til Maurice Merleau-Ponty for en fenomenologisk tvist av en inter-utførelsesform. For eksempel, skriver Ahmed og Stacey, at Gail Weiss har tilbudt en utforskning av relasjonen mellom kroppsbilder, imaginære morfologier og materialiseringer. Hennes tilnærming påkjenner betydningen av Merleau-Ponty's forestilling om interkorporalitet. Nettopp for å beskrive at inter-utførelsesformen aldri er en privat affære, men alltid er mediert via våre kontinuerlige interaksjoner med andre mennesker og ikke-menneskelige kropp. Kan følelsen av hud være «smittsomt»?

I Merleau-Ponty's arbeid, finnes det en vektlegging på inter-utførelsesformen. Ikke bare som «fleshy» (kjøttfulle), og materielle, men som «ordfulle», som igjen er intime og i en levende relasjon til verden. Det er en verden som er gjort opp for andre kropp (Ahmed og Stacey, 2001). Gitt Merleau-Ponty's arbeid som fokuserte på multiplisiteten av sanselige persepsjoner-kropp kan bli berørt så vel som sett. Som Ahmed og Stacey (2001) skriver, fulgt av Merleau-Ponty og Vasseleu, ivaretar man relasjonen mellom berøring og det sosiale av utførelsesform. Man er alltid berørt av andre, og ikke alle av dem er nødvendigvis menneskelige. Hud er her ikke kun bare forstått som *saken*, men som det veldig sensible av det *sette*, og det et syn på det fornuftige. Hud åpner opp våre kropp til andre kropp, gjennom berøring, gjennom separasjon av selvet, hvor andre undergraves i selve intimiteten, eller i nærheten til møtet

(Ahmed og Stacey, 2001). Vi opplever at kvinnen vi møtte, selv hadde blitt «smittet» og undergravet seg selv. Hun kjente på å ikke være god nok, på grunn av sin hudfarge.

Barn kommuniserer gjennom huden sin fra fødsel av, ja kanskje til og med før fødsel, i en mage koblet til morens morkake (Manning, 2009, s. 33). Språket er komplekst og mangfoldig, og derfor mener vi det er viktig å rette søkelys på et av hudens mange lag, nemlig språket. Noe av hudens språk kan kanskje være forståelig. Vi kan kanskje forstå deg når huden din er varm, er du syk? Vi kan kanskje forstå deg når huden din har sår, har du vondt? Vi kan kanskje forstå deg når huden din er blå, fryser du? Vi kan kanskje forstå deg når huden din tar på min, vil du ha omsorg? Vi ser huden din har fått eksem, klør du, trenger du salve? Hva sier huden der den uttrykker til deg at du må forsøke å skrape bort farger eller merker? Ulla (2014) skriver om «*Ansiktet i blikkets fokus*» og opplevelser av hud: «*det røde merket knakker fortsatt på for å få oppmerksomhet gjennom pudderets vegg*» (Ulla, 2014, side 45). Hun skriver her om et fødselsmerke i ansiktet som stadig kaller på oppmerksomhet. Ulla (2014) forteller at opplevelsen av hud har holdt seg stabil gjennom hele livet -det ble ikke noe hun skulle slutte å bry seg om etter hvert, eller noe alderen kunne viske ut. Det hjelper liksom ikke å bli voksen – huden fortsetter å påkalle andres blikk. Den får hjertet hennes til å dunke litt raskere. Den blir varm. Hud blir puls. Hud blir både smerte og glede. Kan vi utvide nyansen enda mer –og betrakte «hud som pedagogikk»? Om hud blir liv, læring og estetiske erfaringer, og videre, samspill og språk –åpnes nye potensialer. Vi forstår det som hud som narrativ og som retorikk. Som om hud handler om fortellinger og som noe som må tolkes, fortolkes, og igjen fortolkes! Kanskje narrative beveger seg frem og tilbake i tid, fortid, nåtid og fremtid? Men kanskje også retorikken gjør det samme. Kanskje retorikk og narrativer gjør dette uten å ta hensyn til tid, sted og kontekst?

Kanskje vi kan se på hud som språk, en mosaikk av virkelighet og diktning hvor mosaikken kanskje aldri får en perfekt plass, men som må endres kontinuerlig, som i en prosess? Som i en dans..? Som i en dans som «stanger»- som gjør vondt? Prosser (2001) skriver at vi blir klar over hud som en synlig overflate gjennom vår hukommelse. Dersom noen berører huden vår bringer det oss med en gang til nåtid, og det retter blikket vårt til utseende av huden vår. Og ikke bare til vår egen hud, men også til andres, og det bringer til overflaten en husket fortid. Det er en fenomenologisk funksjon av huden til å registrere. Hud husker, både bokstavelig i dens materielle overflate, og metaforisk ved å trekke seg fra denne overflaten. Dette gjelder ikke bare ved rase, kjønn eller alder, men også ved ganske detaljerte særegne livs historier. Dette kan gjelde ved for eksempel farge, tekstur, merker, og våre mest intime psykiske relasjoner til våre kropper. Hud er kroppens minne om våre liv (Prosser, 2001). Dette mener vi

vises tydelig der den unge damen hele livet har sett på sin hud, og hvor denne har «fortalt» henne at hun har «feil» farge. Hun har opplevd denne nåtiden gjennom hele livet, og hun har opplevd å bli satt tilbake til fortiden hvor hun var et lite barn som egentlig var ønsket, men samtidig uønsket. Og hun har ikke minst opplevd negative psykiske relasjoner til sin kropp. Som Prosser (2001) skriver er hudens hukommelse brent inn i vår ubevissthet, og menneske kan ikke glemme kroppene sine, men er konstant påminnet sin dødelighet. Videre skriver han at hud er kroppens ambassadør, den representerer grensesnittet mellom innsiden og utsiden...den møter verden. Vi møter verden på gulvet på en småbarnsavdeling.

Hud som interaktiv selvforsyning

Det var ikke behov for å uttrykke noe verbalt, man behøvde ikke se, man behøvde ikke bevege seg, man behøvde ikke flytte kroppen sin. Du bare kom, plutselig og uanmeldt.

På gulvet,

løfter opp genseren, deler av ryggen er bar.

En liten hånd stryker over huden, gjentatte ganger,

undersøker huden på ryggen, hud mot hud.

Klyper litt, forsiktig, for så å stryke igjen,

slipper ned genseren, kommer på fanget.

Utforsker hudfolden mellom tommeltott og pekefinger.

Hud, hud i prosess.

Fortellingen over tar oss tilbake til gjensidighetsprosesser, hvor affekt gir verdi til hvordan vi samtidig påvirker og blir påvirket (Massumi, 2015). Bildet under viser hudfolder, og minner oss på rynker, merker og alder, og hudlige relasjoner i fortid, nåtid og fremtid.

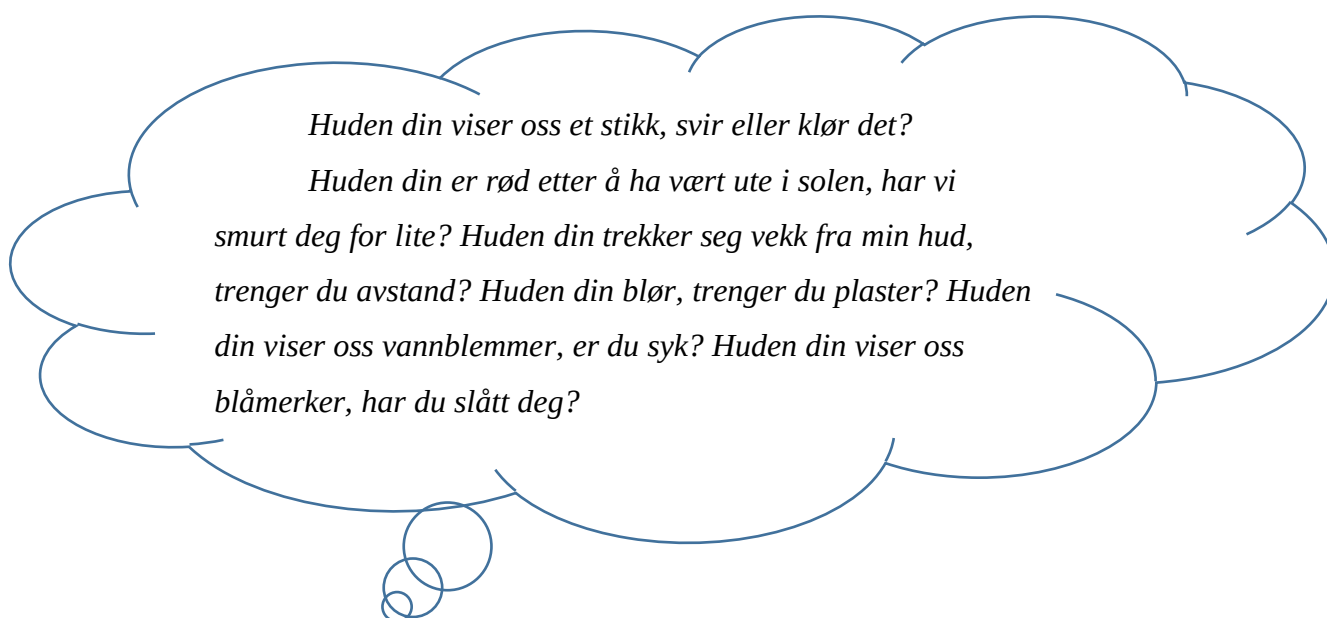
Foto: Nina Solberg.

Erin Manning (2009, s. 1) viser til Bick's psykoanalytiske teori hvor barnets relasjon til verden er mediert av hudens kapasitet til å tjene som en beholder for erfaringer. Huden som beholder som involverer kroppslig bevegelse i intra-aksjoner for eventuell interaktiv selvforsyning, og hvor intra-aksjonene er forstått som et møte mellom to enheter hvor relasjoner er nøkkelen til erfaring (Manning, 2009). "Lærer" barnet i fortellingen om selvinteraktiv selvforsyning? Manning (2009, s. 3) viser til Stern og hans tanker om det pre-verbale riket. Stern mener at flere sanser av "selvet" eksisterer lenge før selv-bevissthet og språk, og pre-verbal bevissthet er linket av Stern som direkte erfaring. Hos Stern er direkte erfaringer en form for immanente organiseringer hvor "saker" blir erfart gjennom, og "saken" tar ikke plass i hverken subjektet eller objektet, men i selve relasjonen.

Betyr dette at relasjonen som oppstår mellom barnet og «oss», oppstår før det verbale trer inn? At relasjonen oppstår i "mellomrommet", hvor nåtid alltid er preget av fortid og fremtid? (Rossholt, 2017). Betyr dette at fortid her er preget av barnets interesse for hudkontakt, og bringer hud til et fremtidsperspektiv? Er hud som språk immanent hos barnet? Er det lag på lag som virker gjennom og på tvers av hverandre? (Manning, 2009). Fortellingen tar utgangspunkt i en hendelse, og i et øyeblikk. Kan det være slik at denne hendelsen gav barnet

assosiasjoner i et fortidsperspektiv, og at barnet sammen med «oss» skapte assosiasjoner i et fremtidsperspektiv gjennom undring, utforskning og via å la sin hud være en beholder for erfaring? Kan det være at barnet lot seg påvirke av pre-verbale krefter, som igjen ga barnet følelser av noe immanent, en tilblivelse av erfaring i erfaring? (Manning, 2009). Videre argumenterer Stern for at mellommenneskelige forhold/tilknytninger ikke er så forskjellige fra forhold/tilknytninger til “ting”. Han sier at et barn ikke er klarlagt for å respondere mer til et menneske enn det er klar for å respondere til kvaliteten og teksturen av lys/form eller lydens berøring, og her mener vi at huden og barnets tilknytning til hud er et godt eksempel (Manning, 2009).

Affekt er ikke-bevisst kunnskap (Massumi, 2015). Massumi skriver at det er en misforståelse at det finnes et skille med henhold til affekt når det kommer til kroppen og det psykiske. Misforståelsen handler ofte om det som oppstår mellom affekt og følelser. Dersom følelser er «fangsten» av affekt i et subjekts indre, må affekt være objektiv i motsetning til følelsens subjektivitet. Teorier om affekt har med rette gitt nevrofysiologiske fenomener. Spesielt de som vitner om ikke-beviste dimensjoner av opplevelsen, de har forsterket denne falske motstanden ved å synes å indikere at affekt gjelder de fysiske funksjonene til kroppen, som er hjernen. Affekt gjelder kroppen, men kroppen her figureres i utvidet forstand.

Kroppen av affekt er utvidet først og fremst i den forstand at den ikke er begrenset til hjernen. Affekt strekker seg igjennom kroppen via innervasjoner («irritasjoner») av «kjøttet». Det omfatter ikke-bevisst «kroppskunnskap» om blant annet vaner, reflekser, de mange

funksjoner av det autonome nervesystemet, inkludert det eteriske nervesystemet («gut brain»-magefølelsen), og myriaden av sub-terskel opplevelser, eller mikroperspeksjoner som fyller kroppens alle bevegelser. Disse formene danner tilbakemeldingsløkker som kontinuerlig påfører helhetsopplevelsen uten at de selv stiger til bevissthet.

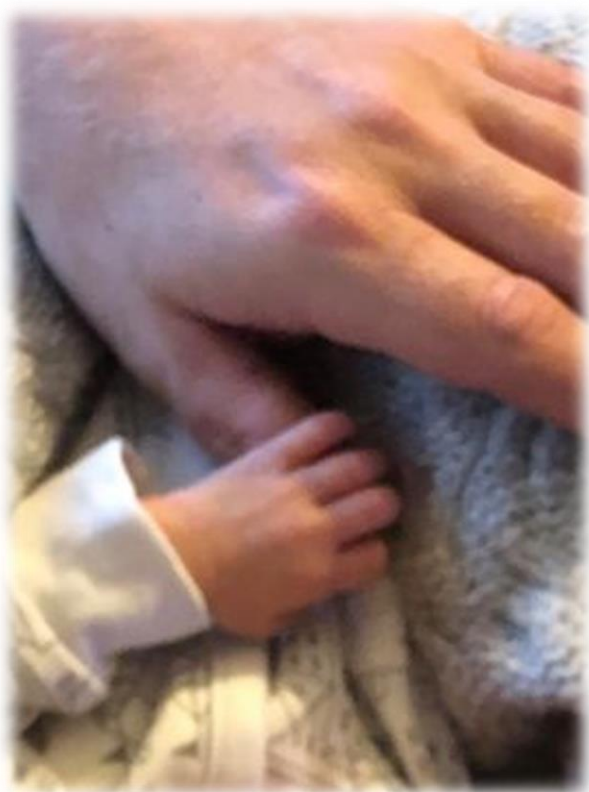
Kroppen av affekt er også utvidet i en mer radikal sans også, den inkluderer aktivitetsmåter som normalt er utpekt som tilhørende til sinnet. En vane, for eksempel, er en makt til å generalisere- for å produsere en operativ likhet mellom forskjellige hendelser, som alltid er, på en eller annen måte, unik (Massumi, 2015). I hverdagen i barnehagen opplevde vi barnet som tilsynelatende hadde et behov for å kjenne/ta på/føle hud. Kan det være at det i barnets underbevissthet lå et behov utover sinnet. Handler det igjen om hud som beholder for erfaring? (Manning, 2009).

Affekt teori reduserer ikke sinnet til kroppen i smal fysisk forstand. Det hevder at kroppene tenker som de føler, på et nivå med deres bevegelser. Dette tar «tenkning» ut av det indre av et psykologisk subjekt og putter det direkte i verden, i co-bevegelse (samhandlende) i relasjonelle møter (Massumi, 2015). Affekt krever en omfattende re-evaluering av hva en kropp kan gjøre! Det som normalt kalles sinnet, er en reduksjon av kroppens kapasitet til sfæren av refleksiv bevissthet. Konsepter som «tenke-føle», ikke-sanselige persepsjoner, ikke-bevisste erfaring/opplevelser er designet for å håndtere med kompleksiteten av kroppen i denne prosessuelt utvidet sans. De er veier av artikulering av hvordan kroppen alltid inkluderer det abstrakte (som overstiger det gitte) i dens egne selv-utvidende definisjon.

Vi har vært opptatt av at fortellingene våre hele veien skal være i prosess, uten ende og uten slutt. Dersom vi ser igjen på fortellingen over med barnet i «plastrømmet», kan vi da se at han stopper opp, kjenner på, og «tenker-føler» over det han opplever? Og at barnet fortsetter i denne prosessen uten å egentlig finne noen ende og slutt? Dersom vi ser på fortellingen om damen som ble adoptert som liten, med mørk hudfarge som forsøkes å vaskes og skrubbes bort, kan vi da se «selvet» som noe som «tenke-føler» i negativ forstand? Som et språk som kontinuerlig påminner deg om at du ikke er «god nok»? Dersom vi ser på gåsehud, kan vi da se samspill og språk gjennom hud i konteksten og omgivelsene vi befinner oss i? Som gir utslag i for eksempel hud? Hud som prosess.

Hud som beholder for erfaring

Det er mitt tredje møte med deg, jeg kjenner deg ikke, allikevel er du en «kjent». Jeg føler jeg kommuniserer med deg på et nivå som er utover det fastsatte, utover rammene for kommunikasjon i samfunnet. Jeg føler jeg lærer deg å kjenne, gjennom hud.

Tre døgn gammel.

*Ligger på brystet, hud mot hud,
«klynker» og «griner» litt på
nesen.*

*Berører og stryker hånden,
over hodet og ansiktet.*

Hud mot hud

*Bevegelser og faller til ro,
virker igjen tilfreds..*

Trygg?

Bekreftelse på hudkontakt?

Er her!

Uten ord, uten verbal bekreftelse

Hud mot hud

Fotograf: Mette Jørgensen.

Manning (2009) skriver at hud er en beholder for erfaring. Hun skriver videre at hud-som-hud beholder setter i sving følelser av å være «i live» og å eksistere, og uten denne selv-beholderen vil barnet føle «selvet» forsvinne, der det til slutt vil lekke ut til en grenseløs/ubegrenset plass. Hud-som-hud beholder som en start for bevisstheten av en interaktivt selv-bevisst forsyning, er å starte med ideen at et godt-inntatt menneske er et som aktivt (og beskyttende) kan ta del i selv-selv interaksjoner. Interaksjonene er avhengige av strenge grenser mellom innsiden og utsiden. De oppstår innenfor klare avgrensende “selver”. Her er relasjoner nøkkel til erfaring! Å være i verden, få følelse med verden, og få erfaring. Det handler om å strekke seg fremover med en *sansing-med* som ikke eksplisitt oppstår på nivået sanse-motorisk. Det oppstår på tvers av lag, både faktiske og virtuelle. Manning (2009) skriver (oversatt av oss):

«Et blikk blir en be føling av hud, en følelse blir en stemme. Men ikke “på” huden eller “i” kroppen, mellom lag, både konkrete og abstrakte, som igjen konstituerer en samling, en kroppsverden som alltid er oppmerksom, til verden. Denne samlingen er en sanselig kropp i bevegelse, en kropps-verden som alltid er oppmerksom, mot verden» (Manning, 2009, s. 3).

Manning (2009) beskriver dette videre som kropps «wordling». Som et kraftfelt, en energi til å leve, og ikke som en prosess som produserer fast og holdbar kunnskap. Det må være en prosess som stadig og kontinuerlig er i forandring og bevegelse! I møte med dette perspektivet blir hud til kraft og energi. Det blir mer enn en beholder, mye mer enn en konvolutt vi kan putte innhold inni. Det er en kompleks følelses-samling som fungerer på tvers. Manning (2009) viser til Daniel Stern og skriver at en relasjon er alltid første prinsippet av «wordling». Med dette tolker vi det dithen at det handler om hvordan man erfarer seg selv/- eller selvet i relasjon til andre. Hud blir inter-personlige hendelser. Nye tanker av selvet er nøkkelen til Stern's modell av utvikling. Ulikt ideen om at selvet hviler i en beholder av hud, foreslår Stern at selvet bygges på og gjennom hverandre i intime relasjoner med et foranderlig miljø. Alt fortsetter å vokse og co-eksistere. Manning (2009) utvider hud til arrangementer, som igjen er bygd opp av multiple arrangementer. Lag virker igjennom og på tvers av hverandre. Det er ingen stabile identiteter som oppstår en gang, og for alltid. I relasjon til vår studie:

Handler dette om prosesser kontinuerlig i forandring og bevegelse?

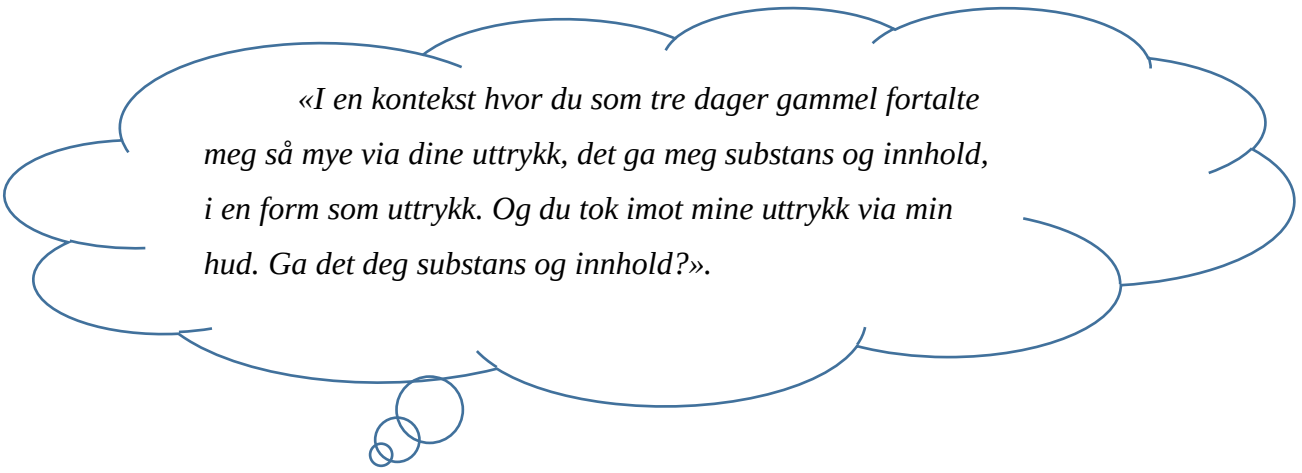
Handler dette om «selvet», via hud, som skaper relasjoner til andre?

Handler dette om affekt, i relasjoner?

Manning (2009, s. 5) viser igjen til Stern, og hans analyse av hvordan sanser av selvet utvikles, og her blir affekt igjen sentralt. Vitalitet påvirker, sier Stern, og vitalitet som påvirker omgjør tanken om selvet til noe mer enn en beholder. Affekter er vanligvis forstått som pre-verbale krefter som vil bli følelser. For å forstå sensoriske affekter og rollen de spiller i fremvoksende småbarns prosesser, er hos Stern amodalitet nøkkelen. I avgangen fra ideen om sanse-presentasjon hvor en sans er lokalisert på huden, assosiert for eksempel direkte til berøring, legger Stern til grunn i sin forskning, som viser at nyfødte opererer via kryss-modale overføringer. Kryss-modale overføringer er følelsen av berørelse som for eksempel oppstår i

blikket/å se- og disse oppstår uten en diskre læringskurve. Læring om relasjoner på tvers av modaliteter kan bli bygget på denne medfødte base. Dette handler om begivenheten i “å gjøre/å skape”. Amodalitet legger ikke til grunn sansen selv, men det relasjonelle potensiale. Barnet er selv en fremvoksende erfaring, en individuasjon av aktivt flettede lag i kreasjonen ontologisk wordling. Disse/denne wordlingen er affektiv, de møter barnet halvveis, og transformerer på hvert lag av erfaring. Å være og wordling kommer sammen.

På bakgrunn av dette spør vi: Var det derfor jeg følte at jeg «kjente deg»? Var det derfor jeg fikk en følelse av at jeg forsto deg? Var det derfor jeg følte at vi forsto hverandre? Manning (2009) skriver at påvirkning kan bli tenkt som supra-modal. De opererer på tvers av registre, en påvirket erfaring er ikke bundet til noen modalitet av persepsjon. Manning (2009, s. 6) viser videre til Deleuze og Guattari som skriver: *“uttrykk har like mye substans som innhold, og innhold like mye form som uttrykk”*. Slik blir hud til tusen nyanser. Manning (2009, s. 6) viser også igjen til Daniel Stern som snakker om “tusen smil”, tusen variasjoner av opptredener av alle og alle atferder, og at alle og en presenterer forskjellige vitale påvirkninger. Tusen nyanser av hud blir til relasjoner mellom innhold og uttrykk. Sanser av sammenheng oppstår som noe som utfolder seg som følelse av varme, intensitet og tekstur (Manning, 2009). Kompleksiteter som ikke alene kan bli adressert via verbalt språk.

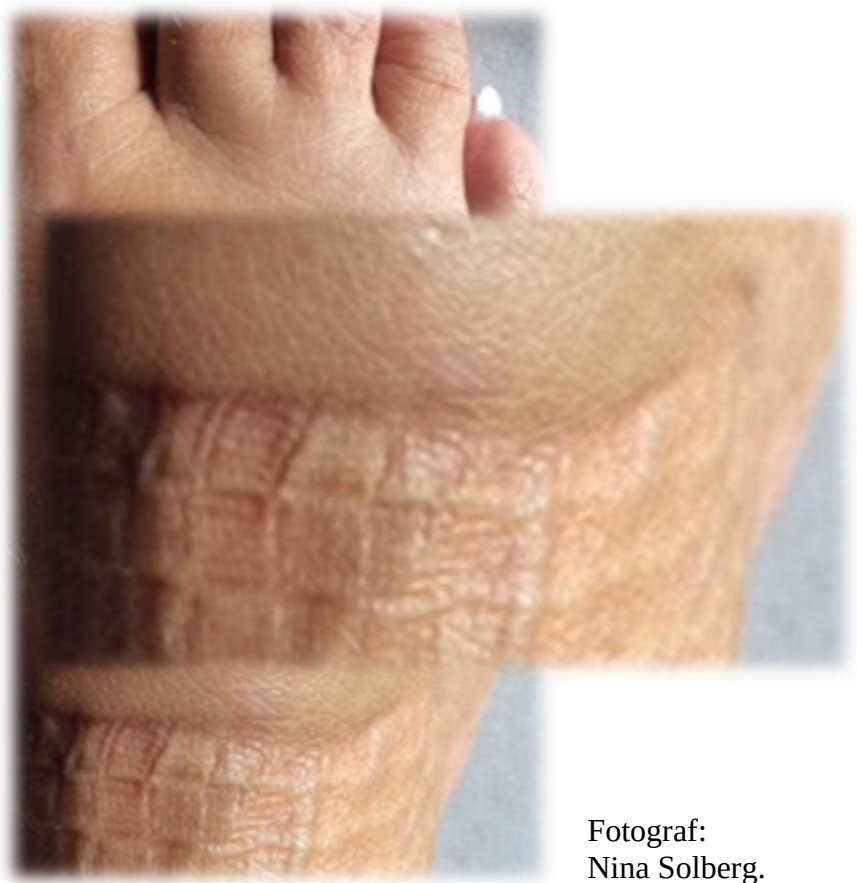
«I en kontekst hvor du som tre dager gammel fortalte meg så mye via dine uttrykk, det ga meg substans og innhold, i en form som uttrykk. Og du tok imot mine uttrykk via min hud. Ga det deg substans og innhold?».

Manning (2009) skriver videre at relasjoner er hvordan verden fremstår for en. Det er ingenting annet en «kun» relasjoner. Det betyr å leve samtidig i «kun» erfaring, og i modus av en aktuell hendelse. Det handler om barns «bad» i ren erfaring! Denne tilstanden av bevissthet er på

kanten, den er ikke i sentrum. Det er kun av huden dersom huden vurderes i sine topologiske brettninger (foldings) med og gjennom verden. Den strekker seg imot erfaringer under produksjon. Den strekker seg mot skapelsen av erfaringer. Følelser før-dominerer, ikke kognitivitet, handlinger eller persepsjon. Disse følelsene er co-konstituerende av “å være” og wordling (et kraftfelt, energi til liv), alltid investert i miljøet og dens assosiasjoner. Det er abstrakte assosiasjoner, aldri bevisst lineære eller av årsak, og disse kan ikke uttrykkes verbalt (Manning, 2009).

*«Hva var det vi skapte, hva var det vi erfarte?»
Hvilke assosiasjoner fikk du gjennom min hud?»*

**Hud blir liv,
hud blir ontologi,
hud blir «AV» verden.**

Fotograf:
Nina Solberg.

De yngste barnas relasjoner i verden påvirkes til kraftfeltet for hendelser som dannes. Den affektive inntoningen er en deling av den affektive infrastrata som er hverken en smitte eller en etterligning, eller en imitasjon. Affektiv inntoning er en forhåndsbevisst “toning”, med en tendens som gnistrer av et nytt sett av relasjoner, som i sin tur driver kreasjonen av enestående affektiv begivenhet. Man skal være forsiktig med å linke affektiv inntoning til empati eller til samsvar til oppførsel. Stern definerer det til av matching av følelser. Dersom følelser ikke er assosiert til noe, men er det relasjonelle miljø for hendelsen, følger det at følelsesmessige inntoning, ikke behøver å bli lokalisert på en menneskelig skala. Bortenfor menneske, bortenfor sans av berøring eller visjon, bortenfor objektet, hva som oppstår er relasjon (Manning, 2009). Vi opplevde at rommet med plast ble til et kraftfelt. Det så ut som barnet gjentok den samme aktiviteten, kanskje for å oppleve. Det kan kanskje beskrives som «gnistregn» i relasjon til rommet.

Kapittel VI

Stopp!

Problemet utvider seg gjennom nye aktualiseringer

Som vi skrev om innledningsvis: studien har blitt justert etter hvert som både teorien tok oss i nye retninger, men også via en global pandemi som rykket oss ut av retningen vi hadde lagt. Gjennom problemstillingen åpnet vi for å ta imot og utforske prosesser som oppstod gjennom eksperimenteringene. Det skulle derimot vise seg at flere hendelser skulle kreve utvidet oppmerksomhet.

Vi har tidligere vist til hvordan oppmerksomhetsfeltet vårt først ble utvidet gjennom gåsehud i en teatersal. Vi har også vist til at en pandemi røsket tak i prosjektet og vred studien inn i nye spørsmål. Men det var mer som tok form denne våren, og det satt direkte spor i hvordan vi var tvunget til å re-orientere oss teoretisk. Som tidligere understreket, har vi undret oss over hvordan tidligere erfaringer med henhold til hud påvirker hvordan man utfører sin praksis på en småbarnsavdeling i barnehagen.

Vi har allerede vært inne på hvordan etiske og estetiske betraktninger er knyttet til kunnskap, som igjen er knyttet til vår væren i/av verden. Vi ser at politiske og historiske perspektiv kan belyse hvordan hud kan påvirke selve livet. For som om ikke pandemien utfordret verden nok våren 2020, så ble verden rystet på nytt. "I can't breathe", sa George Floyd. En pust, ett liv, ble stoppet av et kne som ble presset mot halsen. Årsaken var klar: rasismen virker. Dette skjedde samtidig som vi var opptatt av hud, og fikk oss til å stille enda nye spørsmål om hvordan hud aldri kan isoleres til et nøytralt skjold over kroppen. Mitt i pandemien ble oppmerksomheten mot huden utvidet, og vi ble minnet på «Black Lives Matter». Igjen ble vi vitne til at hud skjer. Hud taler. Og hud lytter. Hud kan ses på som konstituerende, og som en grense i møter med mørkhudede andre som allerede er assosiert med «hud», og sett på som «saken» for fornektelse (Ahmed og Stacey, 2001). Vi tror at menneske også i dag ofte antar at vi kjenner en annen gjennom synet av hudens farge. Hud blir her antatt for å være et tegn av subjektet. Hva det vil si å være lys eller mørk i huden.

Det fortsetter, med Jakob Blake, med påstått unødvendig politivold, og 7 skudd i ryggen. Det fortsetter med demonstrasjoner, med politivold og politiske implikasjoner. Det fortsetter med det man kaller, og kjenner igjen som rasisme, ut ifra enkeltes menneskers hudfarge. Hud er satt i forbindelse med flere relasjoner. Hvordan veves forbindelsene? Huden er også antatt for å reflektere sannheten om andre og for å gi oss adgang til andres «værende» (Ahmed og Stacey, 2001). Dette kjenner vi igjen i historier vi har hørt. Historier om et lite barn som kommer

til Norge, ønsket, men allikevel uønsket. Uønsket fordi huden har «feil» farge. Fargen prøves å vaskes, skrubbes og gnis bort. En mørk hud som hele livet kommuniserer til deg at du egentlig ville vært ønsket og elsket, hadde bare huden din hatt en annen farge. En hud som kommuniserer til deg at du aldri blir god nok, fordi du har feil hudfarge. En hud som utløser at du stigmatiserer deg selv til noe «ikke bra nok», og som kan gi deg psykiske problemer gjennom hele din barndom og langt ut i voksenlivet. Hvordan blir dette viktig i en barnehagepedagogisk og småbarnsvitenskaplig sammenheng? Det aktualiserer rasialisering, skriver Andersen (2015), og viser til prosesser hvor «rase» gis/får mening i ulike kontekster. Hun skriver videre at rase er sosialt konstruert, og at begrepet rasialisering har hatt en økende aktualitet de siste 30 årene i forskningssammenheng der «rase» forstås som sentralt. Andersen (2015) skriver:

«Det finnes flere koplinger mellom hvithetsstudier og rasialisering. I likhet med hvithetsstudier er dette et perspektiv som kan vende blikket mot «majoritetens» praksiser, i stedet for mot «minoritetens» praksiser. Forskjellen mellom disse to perspektivene er imidlertid at rasialisering ikke nødvendigvis gjør dette. I en tenkning der rasialisering tas i bruk, forstås ikke «rase» som noe essensielt og stabilt, men som noe som produseres via komponenter som diskurser om nasjonalitet/etnisitet/kultur, kontekst og minner fra fortiden» (Andersen, 2015, s. 219).

Vi tar med oss ordene fra Andersen (2015), og setter det i forbindelse med Manning's (2016) begreper «minor» og «major gestures». Et rykk har gjort at vi har oppdaget noe vi har oversett, som vi ikke har orientert oss mot. Kanskje handler det også om affekt? Erfaringer, minner og opplevelser som utløser bevegelser vi lar oss «fange» av. Andersen (2015) skriver videre at en klassisk definisjon av rasialisering er at det er en dialektisk prosess der mennesker kategoriseres ut ifra visse meninger, hvor det tilskrives bestemte biologiske kjennetegn. Og som noe som definerer og produserer differensierte sosiale kollektiver. Hun skriver videre at rasialisering brukes som basis for utestengningspraksiser. Dette kjenner vi igjen, i handling, i normer og etikk, her ser vi at en forestilling om «feil hudfarge» utløser mekanismer, og får betydning i menneskers liv. Vi kan se at rasialisering betegner en prosess der via å definere «andre», definerer man samtidig seg selv (Andersen, 2015). For hvem er vi til å definere «andre»? Hvem er vi til å sette normen for hva som er rett og galt? Hvem er vi til å sette standarden for «virkeligheten» i et samfunn som i utgangspunktet skal være preget av et positivt mangfold? Makten til å definere grupper av mennesker i et samfunn som noe annet enn majoritetsgruppen, innebærer også et «vi» som tas for gitt og dermed usynliggjøres. I denne prosessen tilskrives

individer egenskaper på grunnlag av etnisk tilhørighet (Andersen, 2015). Er det virkelig slik at hudfarge tilskrives individets egenskaper? Er det slik i vårt samfunn i dag at hudens farge setter standard for hvilke kompetanser mennesker har? Er dette vår virkelighet i 2021?

Rasialisering er særlig opptatt av hverdagspraksis og språklige kategorier fremfor ideologi og holdninger, og opererer som tegn som på magiske måter fester seg til kropper. I relasjon til hud, blir det viktig for oss å holde problemet åpent for flere variasjoner. Det blir brått umulig å overse hendelsene som tar form samtidig som vi skriver om hud. Rasialisering er aldri forutsigbar skriver Andersen (2015). Slik vi tolker det kan denne rasialiseringen pågå i prosesser hvor subjektivering foregår. Der menneske som individ former sin identitet ut ifra hvordan andre ser seg selv, hvordan individet ser seg selv, og igjen skaper et bilde som uttrykker konstruerte diskurser om virkeligheten. Andersen (2015) viser til at «forskjellige hudfarger» i norsk sammenheng symboliserer geografisk avstand, genetisk forskjell og kulturell fremmedhet. Hun viser også til at «svarthet» av mange forbindes med noe primitivt og usivilisert. Videre viser hun også til, som vi også har hørt historier om, at unge mennesker som i dag «ikke ser norske ut» har vonde erfaringer relatert til sin hudfarge. Dette kan vi kun dessverre konstatere. Det foregår, og er en del av variasjonene når hud danner utgangspunkt for utforskingen.

Vi må bevege oss bortenfor ideer om utelukkende gode intensjoner. Vi reflekterer rundt møter med barn med en mørkere hudfarge enn den lyse vi selv har, og med et hår som former seg annerledes enn vårt eget. I barnehagen har vi stadig tatt oss i å krølle og leke med barnets hår. Det er av god intensjon, men hvordan oppleves det? Vi må også bortenfor det vi kan vite.

Så søt..

Ligner på en brunost..

Ord om brunost. Ord om søthet. Dette ble sagt av et barn som selv hadde lys hudfarge, og hvor barnet satt og kikket på et annet barn med mørk hudfarge. Gode intensjoner kommer til kort. Shirley Tate (2001) viser til den diskursive konstruksjonen av forskjellighet som oppstår fra den dominante kulturen vi lever i, også i dagens samfunn. Svarte kvinner og menn er fortsatt plassert i et hierarki som «de andre», som «svarte andre» fengslet av diskursen om hud (Shirley Tate, 2001). Dette er også ord som er brukt i denne oppgaven. Men hvem skaper denne diskursen? Hvem setter seg selv så høyt i et hierarki, at man tillater seg selv å være på «topp» av denne? Dette har en lang historie som vi ikke har plass til her i denne oppgaven, men det slår oss, og får oss til å tenke at der er enda flere nyanser å følge opp i emnet. Og vi undrer oss

over, med Tate, hvordan leder diskursen og neglisjeringen av mørk hud til alternative identitets posisjoner?

Variasjoner byr ikke bare på et lykkelig mangfold. Massumi (2015) skriver at hver en situasjon av et møte pålegger begrensinger for valg av potensialer som vil skje. Men, affekt åpner også for å mulig-gjøre endring. Vi knytter dette til endring av politikk, endring av makt, endring av etikk og endring av språk, ja til en variasjon av et problem.

Hud blir politikk, hud blir makt, hud blir etikk

Som tidligere nevnt oppdaget vi tidlig i prosessen at hud er så mye større enn det vi først trodde, og forsto. Variasjonene utvidet hud til å handle om livet. Det ble til mange sider og fasetter vi ikke så komme. Vi så at hud bølget inn i sider ved livet som krever å holde problemet åpent, og fortsette å stoppe opp, slik vi henviste til i forrige kapittel.

Å holde problemet åpent, kan vie oppmerksomhet mot områder i barnehagelivet som vi overser og reduserer. Det kan ha vesentlig betydning for hvordan vi tar ansvar i profesjonen.

Å oppdage et stort sammensatt arrangement av hud i barnehagen handler om hvordan vi kan ta nye ansvar som barnehagelærer. I første omgang, kan vi henviser til Lærerprofesjonens etiske plattform (Utdanningsforbundet, 2012), som påpeker hvordan faglige skjønn skal gi barna de best mulig utviklings- og læringsvilkår. Også i Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver står følgende:

«pedagogisk leder er gitt ansvaret for å iverksette og lede det pedagogiske arbeidet, i tråd med godt faglig skjønn» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s.16)

I skjønnsutøvelsene hviler det et handlingsrom for å ivareta ansvaret som barnehagepersonalet forvalter. Vi kan ikke avvente ansvaret til de offentlige dokumentene som rommer denne dimensjonen. Om vi trekker inn igjen det vi fremhevet i rammeplanene som vi viste til innledningsvis, er det slettes ikke eksplisitte føringer for hvordan hud kan betraktes som del av barnehagens innhold. Dette sier oss at barnehagelærens autonomi fortsatt inneholder mulighetsrom, selv om dagens politiske debatt er full av spenninger og meninger som vi må håndtere (Solbrekke og Østrem, 2011). Men som vi har fått synliggjort i denne studien: nyansene av hud lar seg vanskelig avgrense til dokumenterbare sorterte kategorier. Affekt opptrer før opplevelsen kan sorteres som spesifikke sanseinntrykk (Massumi, 2015).

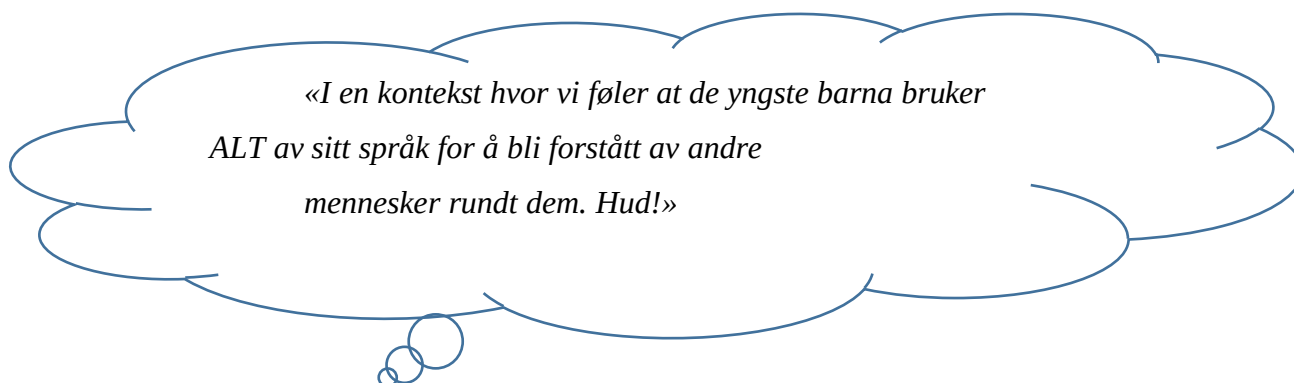
Denne studien har likevel skrevet frem et ansvar for hud som ikke lar seg styre av det dominerende politiske maktapparatet: New Public Management⁶, forkortet NPM. Dette er en samlebetegnelse på en type organisering og styring av offentlige virksomheter. NPM virker i form av økt effektivitet og legitimitet- kan nyanser av hud skape motkraft til dette? Reformene som har vært gjennomført i en rekke land siden 1980-tallet, har blant annet gått i retning av økt vekt på profesjonell styring og ledelse i offentlig sektor. I denne studien viser huden seg som et kraftfelt med stort potensiale. Om vi lytter til huden kan vi kanskje finne innganger til å øke motstanden mot de nyliberalistiske ideologiske trendene. Nye premiss kan skapes på bakgrunn av hudens fortellinger. Kan det være at huden vår under forestillingen Stemmestammen fortalte oss om noe vi hadde glemt eller oversett i vårt virke som barnehagelærere? Et oppdrag som ikke er gitt ovenfra, som offentlig politikk, men fra huden og på bakgrunn av å være AV verden? I tillegg til besøket i teatersalen har vi gjennom hele studien arbeidet på gulvet i barnehagen sammen med de yngste barna. Her har vi gjennom hele studien opplevd et mylder av liv, av mennesker, av kropper og av huder. Her har et stort arrangement av språk blitt til ulike kommunikasjonsformer. Mye går tapt om vi overser alle nyansene i dette mylderet.

I dagens kontekst vendes oppmerksomheten mot politiske styringskrefter som fortetter fokus på barnehagen med mål om kompetent arbeidskraft en gang i fremtiden (Molander og Terum, 2013). I denne logikken råder en tro på at målstyring og effektivitet gir gode resultater og en økonomisk gevinst, og det benyttes ofte teknikker og metoder for å oppnå et definert læringsmål og læringsutbytte. Men det er flere som stiller spørsmål om det er mulig å bestemme hva et læringsutbytte skal være på forhånd? Flere forskere har understreket at ensidig målstyring frarøver de yngste barna å være i verden ut fra egne premisser (Sandvik, Johannesen, Larsen, Nyhus & Ulla, 2016, Bae, 2018, Sommers, 2015). I denne studien har vi markert at denne væren i verden, i kombinasjon med worldling, har åpnet for å oppdage nyanser ved relasjoner som fort glir forbi oppmerksomhetsfeltet.

Vi vender tilbake til rammeplanens historie, som viste at de politiske premissene har vært under kontinuerlig endring. Derimot har det over tid vært markert et skille mellom kommunikasjon og språk. I tillegg hadde begrepet nonverbal endret seg, og blitt delt opp med bindestrek: non-verbal. På bakgrunn av denne studien kan vi sette spørsmål ved praktiseringen av dette begrepet: Er det non-verbale som noe ekskludert fra språket? Blir hud del av det non-verbale? Hva skjer med hud som språk? Rammeplanen fra 1995 til dagens rammeplan har hatt

⁶ Viser her til nettsiden: <https://www.civita.no/politisk-ordbok/hva-er-new-public-management>

stort fokus på språk, men rammeplanene har ofte aktualisert de yngste barnas språk gjennom begrepet kroppsspråk, eller med henvisning til lyder og samspill.

Hud som begrep er kanskje urørt i dagens og historiens rammeplaner, men kanskje her hud kan være med på å skape nyanser, skape liv, bevegelse, relasjoner her og nå, og ikke minst skape verdier i livet, som hud som prosess i et språklig perspektiv? Og hva med vårt ansvar for å lære nye måter å kommunisere på av barna? Vi leker med tanken om en rammeplan som inneholder begrepet hud. Vi leker med tanken om en rammeplan som blir til på nytt, og som gir plass til hud satt i kontekst med språk. Kanskje vi er i år 2040, kanskje vi er i år 3020, men vi har en rammeplan som åpner opp for begrepet affekt som en «minor gesture» til «the major». Potensialene blir hele tiden til.

Hud som et av de yngste barnas 100 språk

*«Et barn er skapt i og av hundre, barnet har hundre språk, hundre hender, hundre tanker, hundre måter å tenke på, og leke på, og snakke på...(..)
(..) ...Barn har hundre språk, men blir frarøvet nittini og fortalt at de ikke finnes.
Men barnet sier «Visst finnes hundre» (<http://www.reggioemilia.no/et-barn-har-hundre-spraringk---loris-malaguzzi.html>).*

At språk er mer enn verbalisering, og at barns lek og samspill utgjør mer enn det som kan skolerers og dokumenteres, er ofte fremhevet med Malaguzzis ord som sitert ovenfor. I denne studien har det vært mulig å vende fokuset mot hud som et av disse mangfoldige språkene.

Gjennom å oppdage hud i flere nyanser, har vi kunne eksperimentere med hud som et av de yngste barnas språk, og hvor som Malaguzzi sier, blir frarøvet 99. Dette kan yte motstand til den globale politiske NPM-styringen, som reduserer nyanser og mangfold ved å fremtidsrette og målstyre verbalspråk som ledd i en tro på «skolefisering».

Hvordan kan hud aktualisere ansvar?

Kanskje stoler vi ikke nok på huden. Eller kanskje stoler vi ikke nok på opplevelsen av den. Eller kanskje oppstår problem fordi den ikke er dokumenterbar, eller mulig å måle eller kartlegge? Dette fører hud inn i spenningsfeltet som Solbrekke og Østrem (2011) markerer i dagens profesjonsfelt: «responsibility» og «accountability». Har også hud forbindelse til forskjellen mellom profesjonelt/moralsk ansvar og teknisk regnskapsplikt? Solbrekke og Østrem viser til at det profesjonelle ansvaret der man stoler på at barnehagelæreren utøver sitt pedagogiske skjønn, kommer i konflikt med forventninger om forhåndsdefinerte og målbare kriterier. Det oppstår utfordringer når profesjonelle vurderinger ikke kan gjøres eksplisitt for andre (Solbrekke, 2012). Det handler om et økt press til å fremvise en mer teknisk regnskapsplikt.

Hva skjer med hud som språk om ikke det kan markeres som både forhåndsdefinert og målbart? Stortingsmelding 18, punkt 2.2.1 (KD, 2010-2011), står som et eksempel på at det verbale språket gis størst verdi. Stortingsmeldingen viser til «tidlig innsats» hvor tilpasset opplæring og tidlig innsats skal sikre størst mulig læringsutbytte. Deretter henviser stortingsmeldingen videre til tilbud om språkkartlegging. I denne økte forpliktelsen forsvinner aldri huden... men den kan derimot bli oversett og nedvurdert. For om vi leser/skriver dette *med*, *i*, og *gjennom* hud, hva finner vi da?

Ved å lese/skrive dette *med*, *i*, og *gjennom* hud finner vi at dette er et godt eksempel på å arbeide i et vev av forpliktelser. Ved å lese/skrive dette går det fra et etisk krav om å bruke sitt pedagogiske skjønn til et krav om å vise til resultater, her via å «fremme» det verbale språket. I dag kan vi se et eksempel på at barnehageloven stadig er under revurdering. Flere ønsker å kartlegge verbalspråket til alle barn som skal begynne på skolen. Men der er også motsatte krefter i sving: kampanjen «Ikke rør barnehageloven» er et opprop med motstand mot denne kartleggingen. Og der er rom for å yte motstand gjennom å ta etiske standpunkt mot å redusere barnas språk og samspill. Her trekker vi igjen frem Lærerprofesjonens etiske plattform (2012), som synliggjør et felles grunnlag for å videreutvikle lærerprofesjonen. Den sier at:

«vår metodefrihet og profesjonelle skjønnsutøvelse gir oss et særlig ansvar for å være åpne om de faglige og pedagogiske valgene vi gjør». Og at: «samfunnet skal ha tillit til at vi bruker vår autonomi på en etisk forsvarlig måte».

Den etiske plattformen markerer videre at profesjonen blant annet skal: 1) stå imot press fra aktører som vil gjøre barnehagebarn til midler for sine mål, 2) skal varsle når rammevilkår skaper faglig og etisk uforsvarlige tilstander, og 3) skal ikke gå på akkord med verdiene i samfunnsmandatet, vårt kunnskapsgrunnlag eller lærerprofesjonens etiske plattform. Lærerprofesjonens etiske plattform (2012) avslutter med: *«barnehagelærere, lærere og ledere er forpliktet på denne plattformen og kan aldri unndra seg sitt profesjonelle ansvar»*. Om vi ikke tar høyde for hudens mange nyanser, og aktualiserer hud som en del av barnehagens innhold: unndrar vi da ansvar? Unndrar vi ansvar for et utvidet språk? Avgrenser og reduserer vi livet blant de yngste barna?

Problemer oppstår blant annet fordi det er gode intensjoner bak ideen om å kartlegge verbalspråket. I Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen (2009) innledes heftet med følgende ord:

«evnen til å bruke språket er avgjørende for hvordan barn kan kommunisere med voksne og med andre barn, hvordan de kan sette ord på erfaringer, fortelle om noe viktig, diskutere og reflektere sammen med andre. Språkutviklingen er både muntlig og skriftlig – vi snakker og lytter, vi leser og skriver. Den grunnleggende utviklingen skjer i barnehagealderen» (Kunnskapsdepartementet, 2009, s. 5).

Videre viser temaheftet til rammeplanen, og to stortingsmeldinger. Melding nummer. 23 - Språk bygger broer, og melding nummer. 41- Kvalitet i barnehagen. Begge meldinger slår fast at språkstimulering er en av de viktigste oppgavene i barnehagen, og temaheftet har som mål at hele barnehagepersonalet kan spille en positiv rolle for språkutviklingen for *alle* barna som går der (Kunnskapsdepartementet, 2009). Temaheftet påpeker *alle* barna som går i barnehagen, men først på side sju blir de yngste barna nevnt eksplisitt. Der står det:

«de yngste barna i barnehagen er helt avhengig av samspill med voksne som forstår barnas forsøk på å kommunisere, ikke minst gjennom kroppsspråk, gester og mimikk».

Kapittelet viser til de yngste barnas behov for tumleplass for å kunne utfolde seg motorisk, og en god sofakrok med bildebøker. Samvær, samtaler og deling av rike opplevelser er også viktige ressurser når det kommer til språkmiljøet generelt. En setning spenner derimot ben på alle formuleringer om å gjøre kropp, gester og samspill til en del av det språklige miljøet:

«barnehagen er i første rekke en arena for muntlig språk» (Kunnskapsdepartementet, 2009, s. 9).

Slike ekskluderende tilnærminger viser hvilken makt som rår rundt de yngste barnas språk. Da kommer ord om tumleplass og bildebøker til kort. Temaheftet viser ikke til de yngste barnas utallige språk, deres utallige måter og vise språket deres på, derimot viser den til utvikling og faser i språkutviklingen. Men er vi ferdige med dette snevre fokuset? Vi er oss bevisste at temaheftet er datert 2009. Samtidig mener vi at det som ble vektlagt, som først og fremst muntlig språk, fortsatt virker i dagens samfunn.

Med denne studien har vi eksperimentert med flere nyanser som viser oss at vi ikke skal gi etter for de dominerende kreftene. Det er mulig å utvide språk, tilføre flere variasjoner og lag, som igjen åpner opp for relasjoner.

Fokus på verbalspråk skygger for fokus på hudens språk

Det verbale språket toner med størst verdi, og med intensjoner om tidlig innsats skal verbalspråket sikres med størst mulig læringsutbytte. Språkkartlegging er en metode som skal bidra til å styrke innsatsen i «riktig» retning. Vi kan her for eksempel vise til kartleggingsmetoden «Alle Med», som blir brukt i mange av landets kommuner og barnehager. Vi viser videre til Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (2017, s. 47) som sier at:

«barnehagen skal bidra til at barna får utforske og utvikle sin språkforståelse, språkkompetanse, og et mangfold av kommunikasjonsformer»
(Kunnskapsdepartementet, 2017).

Ved å eksperimentere med *et* av mangfoldige lag av språket, nemlig hud, kan vi kanskje oppdage flere kommunikasjonsformer som ikke er inkludert i de produserte skjemaene. Å

krysse av for at barnet har lært den verbale representasjonen for KOS står i kontrast med alle nyansene vi har oppdaget i hudlige relasjoner. En kan lese i for eksempel fagbladet «Første steg» at barn leker før de snakker og at man gjør dette først på egenhånd og senere i samspill med andre (Første Steg, 2019). Det er med andre ord fortsatt et stort potensial for å utvide perspektiver på både de yngste barna, samspill og språk. Hvor mange ganger har man ikke sagt eller overhørt: *det blir så godt for deg/meg når du kan si hva du vil og mener*. Men hvem blir det egentlig godt for? For oss voksne er det kanskje utfordrende å ikke umiddelbart forstå. Å fremheve språk som affekt, kan kanskje åpne for å oppdage hvordan hud også er delaktig i språklige samhandlinger. Vi ser på hud som et språk som uttrykkes via som Massumi (2015) peker på som affekt, eller som Manning (2009, og 2016) peker på som en beholder for erfaring eller som en «minor gesture». Manning og Massumi gir oss en forståelse av dette som språk, dette handler for oss om kommunikasjon. Begrepet non-verbalt føler vi er knyttet til et fravær, som om fravær av det verbale er en midlertidig fase. Som igjen, som det er det verbale språket vi higer etter å lære de yngste barna.

Det kan også likeledes handle om at barna selv ikke blir forstått via det non-verbale. I denne oppgaven søker vi derfor å gjøre det litt mindre lett å glemme at språket har mange sider og fasetter. Derfor søker vi å eksperimentere med flere nyanser og oppdage skifter som også skjer. Det overordnede målet er å klare å sette hud på «kartet». Manning (2020) skriver om tankens horisont, og vi undrer oss kan hud bli en del av språkets horisont? Vi ser for oss horisonten som noe å strekke seg etter, noe abstrakt som hverken kan ses eller tas på. Vi ser for oss horisonten som noe uendelig, uten start eller ende, som i kontinuerlig prosess.

Fra representasjonsproblematikk til estetisk vibrasjon

Kanskje kommer vi for kort ved å fokusere på hud, og kanskje må vi nok en gang innom hva språk kan bli for å utvide potensialer blant de yngste barna. Språk kan defineres som et system av tegn vi bruker for å uttrykke oss, og en språkfilosof er særlig opptatt av forholdet mellom språket, tanken eller meningen med ordene og den virkeligheten vi beskriver med språket (Bondevik og Bolstad, 2016). Spørsmålene som melder seg er: Er det virkeligheten den enkelte mottaker av et uttrykk opplever, eller er det virkeligheten til den som uttrykker språket via sine uttrykk? Kanskje blir hud et utopisk språk nettopp fordi vi aldri kan dokumentere dens representasjon av en virkelighet? Bondevik og Bolstad (2016) undrer seg over et sentralt begrep i dagens språkfilosofi, nemlig begrepet «mening». Og er «meningen» med ordene noe vi lærer

i en gitt sammenheng, eller er meningen noe hver enkelt legger inn i et ord og en setning? De viser blant annet til William V.O. Quine (1908-2000), som legger vekt på språkets sosiale natur og assosiasjonene mellom ordene og tingene. Og eksempler kan være alt vi ikke uttrykker direkte. Går vi tilbake til episoden vi beskrev tidligere i teksten, hvor et barn sitter ute i snøen og er blå på leppene, kan vi oppdage en problematikk med henvisning til at ord og ting ikke nødvendigvis har en strømlinjeformet forbindelse. Den ansatte spør barnet: fryser du? Barnet svarer: nei! Vil man ikke her oppleve assosiasjoner som forteller at huden som språk forteller deg at det verbale uttrykket kanskje ikke samsvarer med virkeligheten, og at huden som uttrykk ikke evner å skjule virkeligheten? Det er mye som står på spill her, og huden både taler og oppleves fra flere perspektiv. Vi ser på dette som et paradoks at ordene bærer virkeligheten og ikke noe annet språklig uttrykk kan ha verdi.

Bondevik og Bolstad (2016) viser også til Ludvig Wittgenstein's (1889-1951) syn på logikk og matematikk som former for språk. Wittgenstein forsøker å si noe om hvordan språket får mening i praksis, i en *brukssituasjon*. Og er det ikke det vi har behov for, språk i bruk, i en *brukssituasjon*? I en brukssituasjon sammen med de yngste barna i barnehagen hvor vi har behov for å forsøke å forstå hva de yngste barna i barnehagen forsøker å formidle til oss? Han viser til at en brukssituasjon av språket som handler om at vi uttrykker hva vi gjør, mener eller tenker mens vi utfører handlingen. Kan hud formidle? Kan hud fortolke? Kan hud oppstå på tvers av inntrykk og uttrykk? Innledningsvis stilte vi spørsmål om hvordan eksperimentere med hud og hvordan hud kan åpnes i prosess? Kanskje skal vi gå veien om språk som prosess også for å oppdage flere forbindelser som kan tilføre nyanser og ikke kollapse i søk etter mening og fortolkning.

Vi går derfor tilbake til Fønnebø (2015) som skriver om estetiske vibrasjoner og viser til at barn har mye å tilføre innen skapende prosesser. Videre skriver hun at i Reggio Emilia inspirerte barnehager blir prosjekter som også i samarbeid med utøvende kunstnere, blir sett på som en del av et filosofisk ansvar for barns deltakelse, og hvor man viser til barns ekspressive språk. Og her hvor det ekspressive språket handler om sterke uttrykk og dramatiske følelser. Vi tenker tilbake til Stemmestammen og vår opplevelse av at vår hud snakket til/med oss. Gåsehud, opp og ned, og opp igjen. Fønnebø (2015) skriver videre om å vekke innenfra-estetiske vibrasjoner som en drivkraft som har røttene inne i oss. Og som får oss til å velge mellom handlingsmodeller, tanker og forestillinger. Stemmestammen ga oss nettopp disse innenfra-estetiske vibrasjonene, og de ble en drivkraft som igjen gjorde at vi ble opptatt av hud. De ga oss et valg av handling, de ga oss tanker og en forestilling om at nettopp hud også kan ha et språk. Vi tenker også i forlengelsen av dette at de yngste barna i barnehagen, på gulvet sammen

med oss, kan «vise» oss disse estetiske vibrasjonene som igjen kan fortelle oss noe om hud i prosess, mot et likeverdig språk som det verbale. Vi tenker på det som estetiske formgivende uttrykksmåter, i prosess.

På gulvet med de yngste barna finnes det utallige ulike kropper, huder, lukter, smaker, atmosfærer, og ulike sanseforannelmelser. Hva er det vi sanser? Kan det være våre egne ulike hudlige responser? De yngste barnas hudlige lukt er spesiell, den lukter noe uberørt og noe helt nytt. Den lukter som en såpe som forteller oss om uskyldighet og noe nytt og friskt. Den gir oss en energi som forteller oss at noe nytt og friskt er på vei inn, som en vind i medvind, og som en pust i en nedoverbakke. Som et driv på vei mot noe nytt, og foranderlig, på nytt og på nytt!

Estetikk blir til amodal persepsjon og vitalitet i bevegelse

Estetikk leder oss tilbake til det sanselige. Som vi har vist til tidligere handler amodalitet om å ta inn flere sanser samtidig, og om å ta inn disse på tvers av sanser. Det handler om abstrakte tanker, hvor opplevelsen får en direkte rolle inn i opplevelsen. Det handler her om abstrakte tanker med henhold til hud, og hudens kapasitet til å påvirke i prosesser hvor hud får en effekt. Det handler om affekt som ikke kan reduseres til verbaliserte uttrykk. Da er allerede opplevelsen sortert i flere lag.

Fotograf:
Nina Solberg.

Å rette oppmerksomheten mot hud, åpnet for at vi kunne betrakte samhandlinger som mer enn et representativt språk. Dette åpnet for at plastrømmet hvor barnet stoppet opp for å undersøke huden på fotens underside ble til et mangfold av eksperimenteringer. Hva var det jeg nettopp kjente på? Var det virkelig? Men det betyr ikke at hud og hudlige relasjoner er ensidig gode og behagelige. I denne studien har også nyanser av hud blitt til som smerte, hud som ikke passer inn. Som provoserer, og avvises. Det handler om en opplevelse i egen kropp, og hvor du virtuelt opplever at andre blir berørt. Det handler om relasjoner, gjennom prosessfilosofi, til å åpne opp for tidligere gjenkjennbare opplevelser (Manning, 2020). Vi mener at følelser og vitalitet kan tenkes som relasjonelle, og som møter av å «tenke-føle» (Massumi, 2015). Gjennom abstrakt persepsjon blir vitalitet, som tidligere nevnt, aktualisert. Det handler om bevegelse, en bevegelse som berører og beveger samtidig. Det handler om bevegelse *mot* foten, mot ryggen, mot hånden, mot fargen, mot arret, mot alder, mot sår...

Det handler om små kropper ved siden av hverandre, uten verbale ord, hvor spenningen ligger og vibrerer mellom dem, ved å bare være. Uten verbale ord, men med en bevegelse ut mot verden. En hverdag. På en småbarnsavdeling i barnehagen i Norge som blir en nyanse av hud med forbindelser mellom fortid, nåtid og fremtid- en lyst til å berøre, og en tenke-føle opplevelse sammen med og på tvers av hendelser. Å åpne for hud som en større og sammensatt prosess, gjør at huden ikke blir isolert som eget avgrenset fenomen. Forskyvningen åpner også for å romme det transindividuelle, og at hud er *noe mer* enn en isolert enhet fra noe annet av verden. Det blir mulig å se hud som et av flere elementer i å tenke-føle. Opplevelser av gåsehud viste vei til å oppdage effekt av affekt. Gåsehuden ble del av et transindividuell og relasjonelt arrangement.

Kapittel VII

Avrunding inn mot nye sammenhenger

Uendelige variasjoner

Med referanse til Massumi, understreket vi innledningsvis at denne studien skulle orientere seg mot problemer som ikke lar seg løse. Likevel våget vi oss på å sette frem problemstillingen: Hvordan kan vi eksperimentere med hud gjennom og i prosess? Og ja, eksperimenteringene skal fortsette. For vi landet ikke noen løsning. Derimot åpnet det seg uendelige variasjoner og forbindelser med hud i en barnehagepedagogisk og småbarnsvitenskaplig tilnærming. Hud ble til handlingskrefter i det sammensatte barnehagelivet.

Selv om huden kan fortelle- blå lepper kan fortelle om temperatur, mørk hud kan fortelle annerledeshet, et blåmerke kan fortelle om smerte- så har vi ikke kunnet lande i at hud ER språk. For det er mer.... gjennom Manning (2016), ble hud til bevegelser, liv og prosess.

Det verbale språket rommer ikke erfaringene gjennom huden. Det har også forbindelse til at affekt oppstår i brøkdelen av et sekund, før tanken slår inn med sorterende orientering (Massumi, 2015). I denne studien har vi oppdaget effekten av affekten. I ettertid kan vi forklare følelser og eller historier. Synliggjøring av de mangfoldige nyansene i hud, kan gjennom denne studien stå frem som videre motkraft til å redusere språk i barnehagen som muntlig verbal produksjon.

Hud kan ikke fortsette å bli redusert, fordi hud virker inn på livet. Gjennom masteroppgaven har «Black Lives Matter» fulgt oss. Når oppgaven avsluttes, pågår rettsaken. Det juridiske rettssystemet skal ta stilling. Men vi har allerede tatt stilling. Hud virker, og den påvirker hverdagen på gulvet i barnehagen. Hud har betydning, og setter spor.

Hud er globalt og livet, vi ser at hud har markedsverdi og kan bli et salgsobjekt. Det vekker tanker og følelser når hud kan kjøpes og selges til for eksempel reklameformål. Vi ser at hud har politisk interesse nasjonalt og internasjonalt. Disse interessene kan inneholde både etiske utfordringer og bruk av makt. Når vi trekker det tilbake til barnehagen og oppdager huden som også er aktiv på en pekende finger, er ikke huden isolert, det handler om historier, kultur, politikk, ja, hele verden.

Å ta på alvor at også hud erfarer og husker, at hud virker- vi kjenner at vi er i «live» og eksisterer gjennom huden, ja, det peker mot et utvidet ansvar for barnehagelærere. Kan hud sees på som en rikdom? I så fall hva kan hudlig-rikdom bli gjennom prosess? Vi tar vårt ansvar som barnehagelærere alvorlig, og tenker at huden er en rikdom i dette ansvaret. En rikdom som hjelper og bistår oss i vårt daglig samvær med de yngste barna i barnehagen. Hud har uendelige variasjoner som igjen kan vise oss veien i prosessen vi befinner oss i. I og gjennom hud kan hud fortsette å bli til nye rikdommer, variasjoner og lag.

Hud fortsetter å bli til

Kanskje er fokus på hud helt livsnødvendig, på flere måter. En ny og annerledes hverdag møter oss når barnehagen åpner dørene igjen, smittevern, regler og rutiner, mye nytt å sette seg inn i for store og små. Huden og hudkontakt har fått en ny dimensjon, det oppleves som om huden har fått et nytt og annerledes fokus. Blir huden til besvær? Et hinder og en begrensning i hverdagen?

Smittevern, smittevern og atter smittevern har tatt grep på huden.

Melodi: Fader Jacob

Vaske hender, vaske hender

Såpe på, såpe på

Vaske alle fingre, vaske alle fingre

Tomler og, tomler også

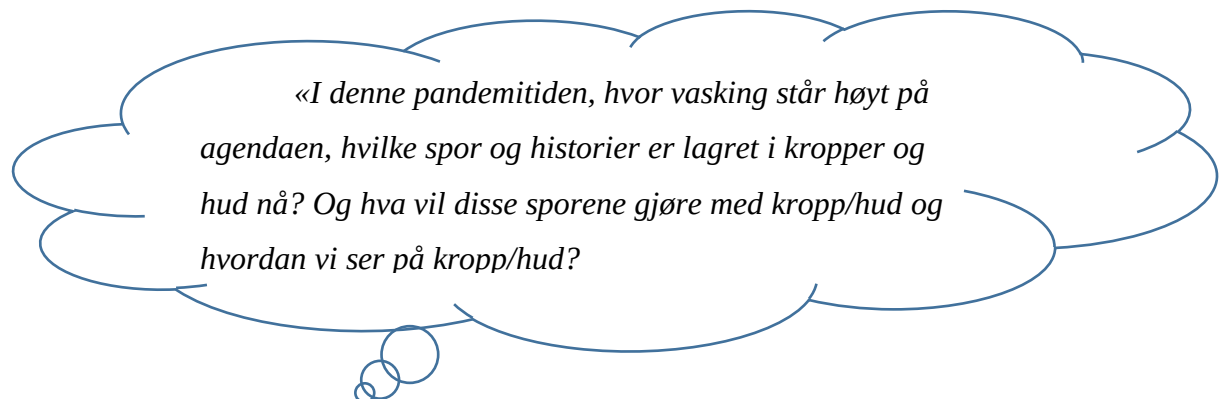
Vaske oppå, vaske oppå

Mellomrom! Mellomrom!

Hendene blir rene, hendene blir pene

Skyll og tørk, skyll og tørk

Vaske hender når du står opp, vaske hender før du går i barnehagen, vaske hender når du kommer til barnehagen, vaske, vaske vaske... Som barnehagelærere må vi organisere vasking.

Vi har kjent på hva hud kan bli under nye vilkår i barnehagen. Et eksempel er foresatte som gjennom media publiserer hender som er fulle av sår og sprekker på grunn av vasking og desinfisering. Oppslagene har blant annet vært: hvorfor er ikke disse hendene smurt? Bilder og oppslag der det formidles at barnehagen ikke har gjort tilfredsstillende smittevernsarbeid, der man antar barnehagene har gjort for slett jobb er også dikotomien i dette. Kan det være slik at media publiserer sannheter om hud? Sannheter om håndtering av hud, beskyttelse av hud? Sterke krefter rundt oss får stor betydning for konteksten vi lever i. Nye utfordringer tar plass, med forbindelse til bevegelsene. De yngste barna har bare halvparten så tykk hud som hos en voksen (Adler, 2016). En belastning på hud, sinn og sjel? Kan en vaske seg syk?

Uke 33 stenges alle barnehagene i Indre Østfold ned igjen. Vi trodde det skulle gå over. Men det er en ny ukontrollerbar smittespredning i kommunen. Igjen sitter vi på hjemmekontor uten fysisk kontakt med andre enn medlemmene av husstanden. Diskusjonen går om smitteverntiltak og bruk av munnbind som et av tiltakene. Vi må kanskje dekke til ansiktet, det første en møter er gjerne ansiktet, mimikk og et smil. Hva når dette dekkes til? Små barn som skal bli kjent? Vil en tildekking gjøre at en ser mer, noe annet? Smittevernveilederen tar ikke høyde for at akkurat nå, samtidig med at pandemien pågår, er det mange barn som har sitt første møte med barnehagen.

Masken

Vaskingen

Distansen

Ulla (2012) skriver om kroppens evne til å skape nærhet eller distanse. Vi undrer oss over hudens evne til å skape både nærhet og distanse. Og i tillegg under disse pandemitider, koronas evne til å *kreve* distanse. Korona ekskluderer hud, nærhet og fellesskap. Ulla skriver videre om kroppslig samhandling mellom mennesker. I disse dager føler vi at korona har makt over hudlige samhandlinger på gulvet i barnehagen med de yngste barna, og denne makten begrenser våre muligheter. Den skaper spor. Men vi lander ikke problemet. Vi fortsetter å erfare, oppdage, og leve hud inn i nye prosesser, som så absolutt globalt, som ikke minst politisk, etisk og estetisk. Vi har opplevd, og kjent på makten som hud kan ha. Hud blir større enn først antatt og trodd, hud blir nært, samtidig så fjernt. Hud vekker utrolig mange følelser,

hud kommuniserer så mye mer enn verbale ord. Hud reagerer før tanken, hud er affektiv. Hud kan bli det lille, og samtidig så stort, og både synlig og usynlig.

Vi har tidligere i oppgaven vist til hudens språk som en dans. Vi tenker på det som en dans ulik enhver annen dans, uten følelse av tyngdekraft! Enhver situasjon er ulik, og aldri den samme. Hva vil nå denne gangen skje, uten å vite om det på forhånd? Det vil ikke være noe kreativitet i dans uten begrensninger av tyngdekraften. Affekt antar nødvendighet, i den sterke forstand- «å ta den på». Det «tar det på» på en slik måte at det trekkes ut en merverdi av kreativitet (Massumi, 2015). Vi fortsetter arbeidet med å gi hud en plass på «kartet», uten å lande i det som er. For hvordan vil verden se ut om 10 år, 20, eller 30 år? Vi vet ikke. Og om 30 år har de barna som nå får sitt første møte med barnehagen med smittevernstiltak kanskje blitt erfarne barnehagelærere. I mellomtiden fortsetter vi å eksperimentere med hud som prosess – for å oppdage nye nyanser og lag, og gjennom å fortsette å stole på huden, og ikke minst, **de yngste barna** i barnehagen! På neste side setter vi et punktum for denne oppgaven med et bilde som for oss handler om nyanser, ulike lag, ulike perspektiver, og ulike huder! Hud er uttrykk, hud er makt, hud er etikk, hud er politikk, hud er diskurser, hud er en rikdom, hud er ALT.

Keep trusting!

Kunstner: Sara Jørgensen.

Fotograf: Mette Jørgensen.

Litteraturliste

- Adler, Y. (2016). *Huden. En fantastisk fortelling om huden og alt den gjør for deg*. Oslo: Aschehoug.
- Ahmed, S. & Stacey, J. (2001). *Thinking Through the Skin*. London and New York: Routledge.
- Andersen, C. (2015). *Mot en mindre profesjonalitet: "Rase", tidlig barndom og Deleuzoguattariske blivelser*. Stockholms universitet, 2015.
- Aasland, D, G. (2011). I begynnelsen er etikken: Emmanuel Levinas. I: S. B, Eide,. H. H, Grelland,. A, Kristiansen,. H. I, Sævereid & D, Aasland (red). *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aasland, D, G, & Eide, B, B. (2011). Samarbeid og etikk: Jeg, vi og den andre. I: S. B, Eide,. H. H, Grelland,. A, Kristiansen,. H. I, Sævereid & D, Aasland (red). *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Aasland, D, G, & Sævereid, H, I. (2011). Et idehistorisk tilbakeblikk. I: S. B, Eide,. H. H, Grelland,. A, Kristiansen,. H. I, Sævereid & D, Aasland (red). *Fordi vi er mennesker. En bok om samarbeidets etikk*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bae, B. (2018). *Politikk, lek og læring. Barnehageliv fra mange kanter*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway. Quantum physics and the entanglement of Matter and meaning*. Durham & London: Duke University press.
- Barad, K. (2008). Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. I: S. Alaimo & S. Hekman (red). *Material Feminisms*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.
- Barne- og familidepartementet. (2005). *Rammeplan for barnehagen*.
- Bondevik, H. & Bolstad, I. (2016). *Tenkepauser*. Oslo: Akribe forlag.
- Baarts, C. (2015). Kvalitative metoder. I: S. Brinkmann & L. Tanggaard (red). *Autoetnografi*. København: Hans Reitzels forlag.
- Deleuze, G. og Guattari, F. (2013). *A Thousand Plateaus: Capitalism and schizophrenia* [Origin. 1980]. Bloomsbury.
- Fønnebø, B. (2015). *Kunsteriske bevegelser i barnehagen. De yngste barnas formgivning, bildeskaping og verksteder*. Oslo: Cappelen Damm AS.
- Grimeland, G. (2012). *Med åpne sanser. Barnet, læreren og naturen*. Oslo: Cappelen Damm AS.

- Gustavsson, Bernt. (2017). *Aristoteles: Förundrans och kloketens tänkare. I: K. Steinsholt & L. Løvlie (red). Pedagogikkens mange ansikter. Pedagogisk idehistorie fra antikken til det postmoderne.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannesen, N. (2016). *Barnehagen som utdanningsarena? I: N. Sandvik (red). Småbarnspedagogikkens komplekse komposisjoner, læring møter filosofi.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Klittmøller, J. & Sommer, D. (2015). *Læring, dannelse og udvikling: kvalificering til fremtiden i daginstitution og skole.* København: Hans Reitzels forlag.
- Korsvold, T. (2016). *Perspektiver på barndommens historie.* Bergen: Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2006). *Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver.*
- Kunnskapsdepartementet (2009). *Temaheftet om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen.*
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver.*
- Lind, E. (2016). *Med kroppen som metod. Aktiv-blivande i Spinosas Etiken.* Hentet 20.07.20 fra: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:938698/FULLTEXT01.pdf>
- Løkken, G. & Søbstad, F. (2014). *Observasjon og intervju i barnehagen.* Oslo: Universitetsforlaget.
- Manning, E. (2009). "What if it Didn't All Begin and End with Containment? Toward a Leaky Sense of Self". Hentet 27.10.19 fra: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1357034X09337785>
- Manning, E. (2016). *The Minor Gesture in 16 Movements.* Hentet 27.10.19 fra: <https://hiof.instructure.com/courses/3428/files/541467/download?wrap=1>
- Manning, E. (2020). *For a Pragmatics of the useless.* Duke university press: Durham and London 2020.
- Manning, E. (2014). *Wondering the world directly- or, how movement outruns the subject.* Body and Society, 20 (3-4), 162-188.
- Massumi, B. (2015). *In lieu of a conclusion.* Hentet 27.10.19 fra: <https://hiof.instructure.com/courses/3428/files/541472/download?wrap=1>
- Mld. St. 18. (2010-2011). *Læring og fellesskap- tidlig innsats og gode læringsmiljøer for barn.* Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Mld. St. 23. (2007-2008). *Språk bygger broer. Språkstinulering og språkopplæring for barn, unge og voksne.* Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Mld. St. 41. (2008-2009). *Kvalitet i barnehagen.* Oslo: Kunnskapsdepartementet.

- Otterstad, A. M. (2015). Tvil, ubehag og gjenstridige forskningsmaterialer. Å gjøre seg fremmed for sitt eget språk. I: A. M. Otterstad & A. B. Reinertsen (red). *Metodefestival og øyeblikksrealisme- eksperimenterende kvalitative forskningspassasjer*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Prosser, J. (2001). Skin memories. I: S. Ahmed & J. Stacey (red). *Thinking Through the Skin*. London and New York: Routledge.
- Reinertsen, A. B. & Flatås, B. (2017). *Ledelse og poesi i barnehagen: affektive perspektiver i pedagogiske praksiser*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Reinertsen, A. B. & Rossholt, N. (2016). *Po/etisk pedagogisk ledelse for kvalitet gjennom skriving mot immanente vurderingspraksiser og tvilens og kroppens vitenskap og metoder*. Hentet 22.06.20 fra:
[file:///C:/Users/iok-metjorge/Downloads/1843-Article%20Text-5795-1-10-20161103%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/iok-metjorge/Downloads/1843-Article%20Text-5795-1-10-20161103%20(3).pdf)
- Rhedding-Jones, J. (2018). *What is research? Methodological Practices and New Approaches*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rossholt, N. (2017). *Thinking through/in movements; working with/in affect within the context of early years education and practice. Educational Philosophy and Theory*.
- Sandvik, N. (2016). Bortenfor skillet mellom lek og læring: tilblivelsesøyeblikk, preferanser og fascinasjoner. I: N. Sandvik, N. Johannesen, A. S. Larsen, M. R. Nyhus & B. Ulla (red). *Småbarnspedagogikkens komplekse komposisjoner. Læring møter filosofi*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjerke A/S.
- Sandvik, N. (2016). Småbarnspedagogikkens komplekse komposisjoner i et sammenvevd og uoversiktlig psykologisk, pedagogisk, politisk og økonomisk felt Borte. I: N. Sandvik, N. Johannesen, A. S. Larsen, M. R. Nyhus & B. Ulla (red). *Småbarnspedagogikkens komplekse komposisjoner. Læring møter filosofi*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjerke A/S.
- Smeby, J.C. (2013). Profesjon og utdanning. I: A. Molander & L.I. Terum (red). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stern, D. (2000). *The interpersonal World of the Infant. A View form Psychoanalysis and Developmental Psychology*. Hentet 18.12.20 fra:
https://hiof.instructure.com/files/543282/download?download_frd=1
- Tate, S. (2001). That is my Star of David. I: S. Ahmed, J. Stacey (red). *Thinking Through the Skin*. London and New York: Routledge.
- Tholin, R. K. (2012). *Yrkesetikk for førskolelærere*. Bergen: Fagbokforlaget.

Ulla, B. (2012). Kroppens kraft. Kropp som del av inkludering og profesjonsutøvelse i barnehagen. I: A.-L. Arnesen, J. Allon, R. Andresen, T. Kolle, A.S. Larsen, E. Simonsen, K.-A. Solli & B. Ulla (red). *Inkludering. Perspektiver i barnehagefaglige praksiser*. Oslo: Universitetsforlaget.

Ulla, B. (2014). *Ansiktet i blikkets fokus. Barnehagefolk, nummer 4, 2014.*

Utdanningsforbundet (2012). *Lærerprofesjonens etiske plattform*. Hentet 28.09.20 fra: <https://www.utdanningsforbundet.no/upload/Publikasjoner/Profesjonsetikk/Lærerprofesjonens%20etiske%20plattform%20på%201-2-3.pdf>

Hentet 18.12.20 fra: <https://norsksidene.no/web/PageND.aspx?id=99786>

Utdanningsforbundet (2012). *Profesjonelt ansvar- i spenningen mellom målbare resultater og grunnleggende formålsspørsmål*. Hentet 28.09.20 fra:

https://www.utdanningsforbundet.no/upload/Profesjonsetikk/Profesjonelt%20ansvar_Tone%20D.Solbrekke.pdf

Utdanningsforbundet (2011). *Profesjonsutøvelse mellom profesjonelt ansvar og regnskasplikt*. Hentet 28.09.20 fra:

https://www.utdanningsforbundet.no/upload/Profesjonsetikk/Profesjonelt%20ansvar_Tone%20D.Solbrekke.pdf

Artikler og nettsider:

Hentet 18.05.20 fra: <https://baerumkulturhus.no/stemmestammen>

Hentet 18.05.20 fra: <https://dansehus.com/forestillinger/stemmestammen>

Hentet 04.10.20 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumentarkiv/regjeringen-brundtland-iii/bfd/Veiledninger-og-brosjyrer/1995/Rammeplan-for-barnehagen---kortversjon-f/id87>

Hentet 18.12.20 fra: <https://snl.no/poesi>

Hentet 27.5.20 fra: <https://www.utdanningsnytt.no/fagartikkel-forste-steg-inkludering/barn-ma-ikke-laere-spraket-for-a-inkluderes-de-ma-inkluderes-for-a-laere-spraket/215781>

Hentet 10.03.21 fra:

<http://www.reggioemilia.no/et-barn-har-hundre-spraringk---loris-malaguzzi.html>

Hentet 04.10.20 fra:

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/kd/reg/2006/0001/ddd/pdfv/282023-rammeplanen.pdf>

Hentet 21.8.20 fra: <https://www.utdanningsforbundet.no/var-politikk/kunnskapsgrunnlag/publikasjoner/2020/fra-inspirasjon-til-ensretting-20-ar-med-oecd-pa-barnehageområdet/>

Vedlegg:

<https://meldeskjema.nsd.no/vurdering/5e95d8d6-c1b9-4e4c-907a-b28591ff637f>